

02 H 1101







Q. D. B. V.

IVSTI HENNING. BÖHMERI, D.

PROFESS. IVR. ORDINAR. IN ACADEM. FRIDERIC.

MEDITATIO

DE

J V R E

EPISTALMATIS,

von Fürstlicher Ordre/

*Occasione L. bene a Zenone. 3. C. de  
quadr. præscr.*

Olim

IN REGIA FRIDERICIANA

per modum disputationis inauguralis

PRÆSIDE

*Jcto, dum viveret, consummatissimo*

B. DN. SAMVELE STRYKIO,

REGIÆ MAIESTATIS BORVSSICÆ CONSILIAR. INTIMO,  
PROFESSORE PRIMARIO, ET FACULT. JURID. ORDINARIO,

*Anno 1699.*

ERVDITORVM EXAMINI EXPOSITA,  
iam denuo edita.

---

HALÆ MAGDEBURGICÆ,

Typis CHRISTOPH. ANDREÆ ZEITLERI, Acad. Typ. 1713.

INSTITUTUM  
MEDITATIONUM

J. V. R. E.

EPISTOLARUM

AD

...

...

...

...

...

...

...

...

...





SERENISSIMO atque POTENTISSIMO  
PRINCIPI AC DOMINO,

DN. GEORGIO  
LUDOVICO

DUCI BRUNSVICENSI ET  
LUNEBURGENSEI,  
SACRI ROM. IMPERII ELECTORI,  
PATRIÆ PATRI OPTIMO,  
PRINCIPI PIO, FELICI, AUGUSTO  
S.



Vemadmodum illi, qui jus-  
sus summorum Principum  
eminentes reverenter ha-  
bent, & se ad illos devotissi-  
me componunt, sola obse-  
quii gloria nihil præstabilius, nihil pul-  
chrius ducunt, adeo ut vel in hoc unico  
devotionem erga Principes subjectissime  
exhibere annitantur; ita ipse mihi non sa-



risfecisse putavi, hanc obsequii gloriam ad  
jussus summorum Principum solummodo  
disputatione publica expendisse, ni etiam  
devotissimam ad religionem obsequii uni-  
ce directam mentem erga Te, SERENISSIME  
ELECTOR in frontispicio subjectissime fiste-  
rem, & clementiæ Tuæ singulari, Augu-  
stissimo Tuo nomini hoc scriptum conse-  
crando, me devotissime commendarem.  
Equidem diffiteri haud possum, hanc au-  
daciam me tanta clementia indignum red-  
dere, quod inconditum hunc laborem se-  
renissimo Tuo obtutui exponere non eru-  
bescam. Vicit tamen hæc animi hæsitati-  
ones illa ipsa admiranda Clementia, qua  
eos, qui rei literariæ & bonis artibus ope-  
ram dant, nunquam non excipis, & quam  
ipso facto quotidie erga omnes exemplo  
augustissimo ostendere, Tibi gloriæ ducis.  
Intuemur enim in Te avitas illas & pater-  
nas virtutes, per totum orbem immortali-  
tati jam dudum consecratas, & quicquid

AUGU+



AUGUSTI in ERNESTO AUGUSTO gloriosæ me-  
moriam Parente fuit, in id tota natura Tua  
quam maxime propendet. Tot sane testes  
Tuæ inusitatae bonitatis mirificæque beni-  
gnitatis concurrunt, ut nulla dicendi aut  
scribendi tanta vis, quæ illam ipsam vivis  
quasi coloribus depingere, nullum ingeni-  
um tantum fit, quod illam capere queat.  
Ipsa carissima Patria Te optimo felicique  
patriæ Patre gubernacula Reipubl. tenen-  
te, nihil potius nihilque antiquius habet,  
quam quod Tuis sub alis, SERENISSIME PRIN-  
CEPS, quasi in portu navigare & perfrui feli-  
citate divinitus data queat. Quis ergo mihi  
vitio vertet, si ad ejus exemplum primitias  
has submisso animi cultu ad tuas deponere  
pedes, & ea perfrui clementia gestiam,  
quam Tui omnes quotidie experiuntur.  
Coruscat Patria radiis Stellæ illius inclytæ,  
quæ per tot annorum cursus in insignibus  
Augustissimæ Tuæ Dom<sup>9</sup> admirando cum  
effectu exsplenduit. Mihi quidem fatis erit,  
si vel



si vel sub umbra Tua recumbere, & saltim e  
longinquo quasi Majestatem Stellæ illius  
subjectissima veneratione prosequi possim.  
Suscipias proinde, AUGUSTISSIME PRINCEPS,  
pari benignitate prælentem laborem qua-  
lemqualem, qua subditorum Tuorum pre-  
ces prosequi suevisti, & permittas ut Tuæ  
clementiæ singularis ac inusitatae benigni-  
tatis documentum illis præbeat, in quorum  
manus forte inciderit. Deus Stator Imperi-  
orum, Tibi totique Domui augustissimæ  
Tuæ largissime benedicat, eamque prote-  
gat & tueatur, & Imperio Tuo prosperita-  
tem, felicitatique Tuæ addat diuturnita-  
tem, ut sub his divinis alis augustissima  
Domus augustiora quotidie capiat incre-  
menta, resque & publica & literaria radiis  
Tuis splendescat.

SERENITATIS TUÆ ELECTORAL.

*Subjectissimus servus*

JUSTUS HENNINGUS Böhmer.





# CAPUT I. DE NATURA EPISTALMATIS.

## SUMMARIA.

- I**ngressus de subsidiaria amicorum *Imprimis expressa.* 17.  
*opera.* n. 1. *Etiā per preces declarata.* 18.  
*Orta inde jura.* 2. *Obligatio precum* 19.  
*Unde orta illa necessitas aliorum o-*  
*peram adhibendi?* 3. *An & quatenus Scriptura requiratur*  
*in Epistalmate.* 20. 21. 22.  
*Prestatio illius operæ quatenus vo-*  
*luntaria.* 4. *Decisio.* 23.  
*Quatenus necessaria.* 5. *Limitatio duplex.* 24. 25. 26.  
*Unde factum ministri reputetur fa-*  
*ctum Principis?* 6. *Objectum* 27.  
*Fundamentū opera subsidiaria Prin-*  
*cipi debita.* 7. *Definitio* 28.  
*Transitus ad materiam de Epistal-*  
*mate.* 8. *Primum affine Lex.* 29.  
*Derivatio.* 9. *Differentia ejus ab Epistalm.* 30. 31. 32.  
*Homonymia.* 10. *Quatenus tacite inducatur.* 33.  
*Vox Ordre quomodo accipiat.* 11. *Secundum affine Rescriptum.* 34.  
*Stricta & juridica acceptio Epistal-*  
*mat.* 12. *Differentia.* 35.  
*Synonymia.* 13. *An solennem formam ex Nov.* 114.  
*In Epistalmate est respectus ad supe-*  
*riorem.* 14. *desiderent?* 36.  
*Et subditos.* 15. *Fiunt motu proprio.* 37.  
*In Epistalm.* voluntas attenditur. 16. *Inest conditio: si princeps recte in-*  
*formatus fuit.* 38.  
*Mandatis privatorum comparantur.*  
*39.*  
*Personam agentis habilitant.* 40.  
*Effectus eorum in Principem redun-*  
*dant.* 41.

A

Tertium



CAP. I. DE NATURA

2

<i>Tertium affine editum &amp; decre-</i>	<i>Speciale 62.</i>
<i>tum. 42.</i>	<i>Diversa utriusq; ratio. 63.</i>
<i>Quartum, annotatio 43. 44.</i>	<i>Manifestum. 64.</i>
<i>Quintum, diplomata. 45. 46.</i>	<i>Secretum. 65.</i>
<i>Sextum, Arresta. 47.</i>	<i>Quod non propalandum. 66.</i>
<i>An inhibitiones epistalma faciant?</i>	<i>Epistalmatis secretis &amp; manifesti di-</i>
<i>48. 49.</i>	<i>versa obligandi ratio. 67.</i>
<i>Septimum affine, mandatum, quat.</i>	<i>Epistalma plenum. 68.</i>
<i>est contractus. 50. 51.</i>	<i>Inde plenipotentiarum. 69.</i>
<i>Differentia. 52.</i>	<i>Minus plenum. 70.</i>
<i>Octavum mandatum principis. 53.</i>	<i>Exemplum pleni epistalmatis ex A.</i>
<i>Convenientia ejus cum Epistalm. 54.</i>	<i>B. 71. 72.</i>
<i>Differentia 55. 56. 57. 58. 59.</i>	<i>Consilium pro legato misso cum ple-</i>
<i>Divisiones. 60.</i>	<i>na potestate. 73.</i>
<i>Epistalma generale. 61.</i>	<i>Exempla minus pleni. 74.</i>



1. **H**æc communis est mortalium conditio, ut non omnibus negotiis & rebus possint ipsimet superesse, sed multa per *sub-*  
*fidarias* amicorum manus expedire debeant, quo & commu-  
2. *nia socialitatis jura* tendunt, & jura civilia in non paucis effi-  
3. *ficaciam* dirigunt suam. Nemo enim tam imperitus rerum, qui ignoret, quam insignia ex hoc fonte nata sint jura & officia apud omnes Gentes, eandem sanctitatem fidemque habentia, cum hujusmodi usus indigentiaque eadem omnes premere videatur, ingravescente præfer-  
4. *tim* & altiores radices sumente luxuria, cupiditate inclarescendi & æmulationis studio. Nam ita & labores humani multiplicati, onus oneri succesit, & demum eo res redacta, ut dum pluribus simul intenti esse non possimus, plurima negotia aliis sint committenda, nostro tamen nomine expedienda, ex quo ipso solennis ille *contractus Mandati* ortum duxit. Enim vero hæc subsidaria opera *necessitatem in se nullam* continet efficacæ, ut scilicet remota omni conventionem validâ, quis ad hanc alteri necessario præstandam in foro compelli possit; cum obligatio ex *officiis humanitatis* adstringat quidem homines, ut alterius, quantum commode fieri possit, utilitatem promoveant; interim tamen jus imperfectum tantum tribuat, ut quidem, qui operam illam alteri, eam licet justo pretio compensare volenti



EPISTALMATIS.

volenti denegat, pro *inhumano* reputandus sit, nō vero pro *injus*to, quasi alteri jus suum non tribueret. Et hæc tenus voluntatis esse dicitur mandatū suscipere, *l. in commod. 17. §. 3 ff. comm.* sicuti alias nemo invitus ad contrahendum compelli potest. At vero hæc intelligenda esse *de statu inter pares*, extra dubium est. Nam statim aliam induunt faciem negotia; ubi ratio *imperantiū & parentiū* intervenit. Tunc enim opera subsidiaria non amplius est *voluntaria*, sed *necessaria*. Ipsi enim imperantes licet nulla re indigere videantur, ea tamen indigentia maxime premuntur, ut non omnia ipsi expedire valeant, sed subditorum operam in subsidium vocare debeant: quo ipso accidit, ut *Ministorum factum* censeatur *factum ipsius Principis*, *L. 1. ff. de off. Proc. cas.* & Principi tanquam *Causa principali* imputetur, quicquid a ministro gestum. Cum vero hæc subsidiaria opera fundetur in eo, quod vel alius quis sit *Minister* Principis certoque officio præpositus, vel *speciale mandatum* justumve a Principe in certa aliqua causa acceperit, *wañ er Fürstl. Ordre erhalten*, & in utroque casu non semper ex iisdem juribus decisio questionum & dubiorum motorum desumenda, omnino separandi in pluribus hi duo casus, & accurate observandum, an quis *ratione officii* sui quid egerit, an vero *ex speciali iussu* eius qui jus imperandi habet; nam factum exequentis mandatum magis imputatur Principi, quam factum ministri, cen liquidum reddidit *Dn. Præs. disp. de Oblig. princ. ex fact. Ministri. Vid. Vol. IV. disp. XV.* Imo vero major & uberior potestas est justum exequentis, quam ejus, qui certo officio est præpositus; nam & officium ministri in pluribus restrictum est ad jussum Principis, & ex eo pendet; ut adeoque hæc materia *von der Fürstl. Ordre* omnino accuratam mereatur inspectionem. Et cum expeditum sit hanc ipsam materiam usu frequentissimam esse, aulis principum hac voce: *ich habe Fürstl. Ordre*, quotidie personantibus, & non raro inde controversiæ oriri soleant, non inutile me suscepturum laborem credidi, si præsentis disputatione inaugurali hanc materiam pro modulo ingenii excuterem, & ad regulas justii & boni deducerem, ad quam operam summi Numinis gratiam mente humillima expeto.

Ostendit vero Rubrica, EPISTALMA græcam esse vocem, derivandam *ἀπό τῆς ἐπίστεω*, *mittere*, & *ἐπι* qua addita propositione, denotat *submittere*, ut ita *ἐπίσταλμα* sit *mandatum*, quod solet fieri per *epistolam*, vulgo *Commissionem* appellari solitam *vid. Stephan. Thes. Græc. Ling.* sub voc. *ἐπίσταλμα*. Habet vero acceptionem vel *latam* vel *strictam Latæ*. denotat omne mandatum sive a Superiori emanaverit, sive non, unde non prohibet



- quo minus *Epistalma* dicamus, quod nos vulgo *Bolmacht* / *commission* vocare solemus. Imo ista vox *Ordre* / quam Rubrica præ se fert, hanc ipsam admittit acceptionem, & inter privatos usitata est, cum quid alteri demandatur, imprimis in Cambiis, ubi possessor cambii denotari solet per vocem hanc; *auff meine Ordre / wenn er ordiniren wird* / unde etiam nata locutio *Wechselbrieff an Ordre oder Commiss. zu bezahlen*. Sic & mandator in jure est is qui mandat, ut alteri credat, *der da Ordre gibt / Geld aus zu zahlen* *vid. tit. r. ff. de fidejuss. & Mandator.*
- 11
- 12 Strictè vero & *juridice* accipitur pro *jussu superioris* involvente parendi necessitatem, sicuti etiam *mandatum* hanc duplicem non respuit significationem, *vid. r. ff. & C. mand. & r. r. C. de Mand. princip.* Strictam vero acceptionem magis *juridicam* esse, patet ex *l. bene a Zenone. 3. C. d. quadr. præscr.* ubi Imperator ipse hanc vocem significatu isto *stricto* accepit. Et hactenus *Gl. ad c. l.* rectè ait: *Epistalma* est *mandatum*, quod Imperator mittere solet, vel scriptura, quam ipse *princeps* scribit, seu *commissio*. Equidem alii legunt *epitagma*, *vid. Dion. Gothofr. in not. ad c. l. lit. i.* quæ quidem lectio per se non culpanda, cum illa vox magis adhuc rem exprimat, cum τὸ ἐπιτάσσω in se involvat imperium, & denotet *pro potestate jubere, pro imperio statuere*; adeo ut *epitagma* legem quoque significet. *vid. Steph. thes. Græc. Lingv. sub voce τὰσσω*; verum me conformandum esse duxi ad communioem & vulgatam lectionem, præsertim cum utrumque nomen hic unum idemque denotet.
- 13
- 14 Cum ergò *epistalma superiorem* involvat, & verò multis modis contingat, ut quis Superior esse possit, Excell. Dn. Thomasius *Jurispr. div. L. r. r. §. 30. lit. g.* sciendum est, nobis hoc loco solummodo de eo sermonem esse, qui *jus imperandi habet*, sive sit ipsum summum caput Imperii, sive analogica quadam Majestate præditus, quo Imperii Principes referendi, quod ut eo rectius exprimerem, addidi germanico idiomate *von Fürstl. Ordre*. Nam & vox *Ordre* / ex Gallica in nostram transfusa linguam uti jam monitum, aliquando nequidem superiorem, aliquando tamen superiorem, non vero præcise jus imperandi summum habentem, nisi sensu *κατ' ἐξοχήν* tali denotat, ceu patet in bello, ubi milites attenti esse debent *auff die Ordre / E. G. Sie haben Ordre zu marchiren zu schlagen / zu stürmen*. Ex quo porro fluit, quod, quia posito uno correlatorum, ponitur & alterum; etiam hic *epistalma* includat in se *parendi necessi-*
- 15



*necessitatem*: posita enim ratione imperandi, ponitur ratio parendi. Unde epistalma datur solummodo illis, qui subsunt Imperio Imperantis, & ab ejus nutu dependent, quales hic imprimis sunt *Ministri & officiales* & toga & sago conspicui. Sicuti enim ex Legislatoria potestate omnibus suis subditis leges præscribit, obligandi vim ex ejus præcepto habentes, ita multo magis *præcepta specialia* uni alterive ex subditis quin dare possit Princeps, nullam habet ἀρχήν. Unde jam novum Epistalmatis κενήριον nascitur, videl. quod Epistalma duntaxat *ad unum* vel aliquos, præsertim ad ministros dirigatur, & in eos vim suam exerat. *vid. nov. 17. pr.*

Ut vero Leges ex *voluntate* ipsius Principis emanant, & in tantum, ut & tandiu vim Legis habent, quamdiu ipse princeps *voluerit* §. 6. l. d. J. N. G. & C. ibi: *quoniam Princeps hoc non vult*: ita cum Epistalmate quoque comparatum esse censeo. Nam & hoc ex *voluntate* Principis suam recipit *determinationem*, & exinde etiam omnis sumenda interpretatio, si quoddam dubium incidat. Voluntas autem, uti notum, intra mentem latet, hinc declaratione opus, quæ fit vel *verbis* vel *factis*. Sed in præsentī materia imprimis *consensum expressum* requirimus, cum agatur de *præcepto*, quod conceptis verbis constare debet, & declaratione expressa. Neque vero hic præcisè ad corticem verborum respiciendum esse existimo, videl. an voluntas declaretur verbis *imperativis*: sic volo, sic jubeo; siquidem & verba *precativa* inducunt Epistalma, veluti si Princeps dixerit: *Es wird uns zu sonderlichen Gefallen gereichen/wenn ihr dieses über euch nehmen werdet*. Nam

Est orare Ducum species violenta jubendi.

Panorm. in c. abbas n. 4. x. quod met. caus. & cogit rogando, qui rogat potentior conf. Dn. Præf. disp. de jure Blandit. c. 2. Joh. Franc. de Ponte Vol. 1. conf. 91. n. 22. 23. Unde decantatum illud: *der Herren bitten ist gebieten/adeoq; eleganter preces imperantium dicuntur armatae*, Menoch. Q. J. A. L. 2. cas. 354. n. 2. Sic & preces primariæ Imperatotis non sunt *nuda preces*, sed potius *jussa & mandata*, & ita etiam Pontifex in c. dilectus 34. x. de prob. conjungit preces & mandata, conf. Dn. Schwed. intr. in jus publ. part. Sp. S. 1. c. 5. §. 14. quo ipso fit, ut etiam per preces inducatur epistalma die Ordre & parem fere parendi obligationem contineat. Nam & quo civilius ille rogat, qui imperare potest, eo arctior nascitur obligatio: quod ipsum etiam in modo fidei committendi apparet. Sic testator *civiliter rogando*



y. c. si volueris, si fueris arbitratus, si putaverit, si aestimaveris, si utile tibi fuerit visum, eandem imponit necessitatem heredi, quam si *directo* imperaverit ei, ut hoc vel illud faceret. *l. fideicommissa u. §. quanquam 7. ff. de Leg. 3.* quod adhuc magis procedit in filiis, utpote in quo tanquam pater habet imperandi jus nam *verba etiam consilii* inferunt inter liberos necessitatem *c. l. §. hec verba. 9.* Solent etiam eodem modo tributa imponi vel verbis *imperativis*, quod frequentius fieri siveit, vel etiam aliquando *precativis*, quo referri debet *Die Oyrbeede* / quæ est species tributi quondam per preces exacti, qualis exactio multis Marchiæ civitatibus adhuc incumbit. *vid. Ill. Da. de Rhetz. dissert. de Orbeda.* Quod porro attinet verba, quibus voluntas Principis declaratur, parum interesse arbitror, an sint *nuncupativa*, an *scripta*, nam utroque modo necessitas parendi adest, in aulis principum frequentissime mandat Princeps *verbis nuncupativis*, quæ idem robur habent ac verba scripta. Annon vero epistalma *præcise* scripturam requirat, dubium inde habet, quod, ut Alciat. *ad l. 17. C. de pact. n. 19.* ait, ex ipsa *verbi significatione* requirere scripturam videatur unde & epistalma dicit esse commissionem principis per mandati subscriptionem factam; quo & Bald. *ad l. bene a Zenone. 3. C. de quadr. prescr.* collimat, dum ait: privilegia Principis non valere, nisi fuerint insinuata per *signum*, quod vocatur *Epistalma*. At vero licet *strictissima* significatione Epistalma *justionem* Principis per *scripturam* denotare videatur, non tamen præcise sensu juridico accepta vox hæc scripturam præsupponit, cum in *l. bene a Zenone cit.* solummodo justum Imperatoris denotet, & ita correspondeat Epitagnati.

- 20
- 21
- 22
- 23
- Alii forsitan esset quæstio annon Epistalma *ad sui executionem* requirat scripturam, ita ut officiali prætendenti *Er habe von seinem Gnädigsten Herrn mündliche Ordre bekommen* / aliter non credatur, quam si Epistalma possit per scripturam probare? quæ quæstio claram decisionem capit *ex l. si quis 1. C. de Mand. Princ.* ubi Imp. expresse decidunt, nemini quicquam, nisi quod scriptis probaverit, esse credendum, etiamsi asserat, cum *mandatis secretis* se venisse; imo nullius dignitatem hic aliquid ponderis habituram, sed sacras litteras esse quærendas. *conf. l. prohibitum 5. in f. C. de jur. fisci. Nov. 17. c. 4. Peretz, in C. L. 1. tit. 15. n. 2.* Est enim mandatum seu justio superioris facti, igitur non præsumitur, sed ab allegante probari debet. *Myl. ab Ehrenb. de Princip. & Stat. Imp. p. 2. c. 40. §. 5. Klock.*



*Vol. 1. consl. 37. n. 37. seq. Petr. Belluga. Specul. Princip. Rubr. 7. n. 2. ibique*  
 Camillus Barell. *lit. a.* Quod in specie urgeri solet contra commissiones  
 Principis, quibus non creditur, nisi litteras Commissionis ostenderit. Et  
 hoc multo magis obtinet in iis casibus, quibus speciale Principis mandatum  
 requirunt officiali non creditur. B. Dn. Brunnem. *ad l. 5. C. de jur. ffc. 24.*  
*n. 11.* Limitatur tamen hæc decisio in quibusdam casibus comprehensis in  
*l. sancimus. 2. C. de Mand. Princ.* scilicet, si de *judicis assessoris datione*  
 quæstio sit, aut de *recta ferenda sententia*, quibus casibus judices in suis  
 sententiis mentionem facere debent, se non descripto sed ore tantum a  
 Principe accepisse, & ita sine scripto aliquo jussione Principis fides adhi-  
 benda est. Cæterum videtur Decisio *l. iii. 1.* restringenda ad nuncium, ab-  
 sente Principe, jussione quandam referentem. Nam si Princeps *presens*  
 sit & non difficilis ad eum aditus, ita ut ad eum tertius gravatus aut alius  
 pro eo possit accedere, & ita certus de ipsius mandato ab officiali allegato  
 reddi, vera præsumitur officialis seu judicis assertio. Nec obstat supra al-  
 legata præsumtio, quod sc. quæ facti sint, non præsumantur; nam hic ma-  
 jor militat præsumtio pro officiali. Cum enim sit persona publica, fide  
 digna jurata, ejusque industria a Principe in ejusmodi negotiis adhiberi  
 soleat, non præsumendum est, quod quidquam falsi contra tertium ve-  
 lit asserere, ne alias in præsentia Principis de mendacio convictus debitis  
 poenis subjiciatur. Arismin. *Tepat. Decis. tit. 70. c. 15.* Petr. Caball. *Cas. 36.*  
 ubi hanc decisionem pluribus confirmat, it. Myl. ab Ehrenb. *Hyparchol. c.*  
*10. §. 12.* Declarant hanc rem ulterius verba ex Responso quodam a Dn. 26  
 Præsido benevole mihi communicato, desumpta hæc: *Ob zwar Mevio die-*  
*ses entgegen stehet / daß er alleine auff des Sempronii anbringen / als*  
*hätten Sr. Churfl. Durchl. solches dergestalt zu expediren befohlen /*  
*da doch Sempronius keine Schriftliche Ordre von Ihr Churf. Durchl.*  
*vorgeigen kan / und aus denen Rechten bekandt / quod alleganti man-*  
*datum Principis non credatur, nisi in scriptis producatur, l. 1. c. d. Mand.*  
*Princ. Menoch. d. A. 7. Q. L. 2. c. 48. n. 5.* Weil aber dennoch gewis, daß  
 der Durchl. Churfürst unterschiedene Ordre durch den Sempronium  
 auch an das geheime Raths Collegium mündlich stellen lassen / da nie-  
 mand von ihm ein schriftl. mandatum prætendiret, zumahlen er in  
 geheimer admission bey Sr. Churfürstl. Durchl. gestanden / und sich alle-  
 zeit a latere Principis befunden / dergleichen Personen / wenn sie sich aufs  
 manda-



mandatum Principis beruffen / geglaubet wird / ungeachtet sie solches nicht produciren, *per c. Nobilissimus. ult. D. 97. Tiraqu. de Mobil. c. 2. n. 39. Mascard. de Probat. vol. 2. concl. 1007. n. 58.* So ist daher Mevius daß er auf die vom Sempronio ihn mündlich angeedeutete Churfürstl. Ordre solches verrichtet / von aller Verantwortung loszusprechen.

27. Solent vero Epistalmata emanare de variis causis ipsius Principis, aliisve publicis negotiis belli, & pacis pro tempore & renata, aliquando etiam de causis privatorum, ubi tamen magis naturam Rescriptorum induunt, cum præsupponant prævias, preces, mandata autem hæc fiant *motu proprio*. Plerumque ergo hic præsupponuntur talia negotia, quæ magis Principem spectant, & alias per Principem expediri deberent. Ex hisce præsuppositis jam facili negotio aliqua Epistalmatis strui potest descriptio:
28. Videlicet Epistalma est præceptum Imperantis ad officiales in causis ad ipsum Principem spectantibus directum, ut secundum negotia a Principe demandata strictè gerantur & voluntati ejus satisfiat. Declaratione ulteriori descriptionis hic supersedeo, cum in capitibus seqq. omnes inde derivandæ conclusiones luculentam ei allaturæ sint. Proinde *affinia* solummodo producenda sunt vocabula, & ab Epistalmate caute separanda.

Occurrit autem hic (1) *Lex*, quæ generali conceptu etiam est *justio*

29. Imperantis, seu vox Principis, Illust. Dn. de Rhetz *de absol. Princ. pot. c. 3. §. 14.* & fertur inferioribus etiam in vitiis, semperque vim obligandi involvit. Excell. Dn. Thomas. *Jurispr. Div. l. 1. c. 1. §. 28. lit. e. in not.* Et hæcenus convenit Epistalma cum Lege. Nam & hic rectè dicitur: *Quod Principi placet Legis habet vigorem §. 6. l. de J. N. G. & C.* Differant vero: Lex 30. dirigitur ad subditos *generaliter*, & concernit *omnes*; epistalma vero ad *certainas quasdam* personas dirigitur, officiales imprimis & cæteros ministros.
31. (2) Lex dirigit negotia & actiones *subditorum*, ut secundum hanc eas instituant; Epistalma magis *ipsius Principis* negotia administranda respicit, & hæcenus *procuratores* Principis vel interpretes ejus voluntatis constituit.
32. (3) Lex etiam *tacite* inducitur: diuturni enim mores ex tacito consensu Principis legem imitantur. *§. 9. l. de J. N. G. & C.* Epistalma autem regulariter ex ipsius Principis voluntate *expressa* promanat, & sicuti jussus patris vel domini in jure nostro regulariter *precedere* debet, *arg. pr. l. de Nupt. l. si quis mihi 25. §. 4. de acquir. vel amitt. hered.* adeo ut non sufficiat,



ciat subsequens rati habitio. cum illa ad mandatum sufficiat, ita & epistalma executionem *precedere* debere palam est. Etiam si enim aliquando quid ex tacita voluntate Principis suscipiatur a ministris, non tamen Epistalma dici potest, nisi accedente demum rati habitio expressa, quæ tunc mandato æquiparatur *c. rati habitio. 10. d. R. J. in 6. Decian. tract. crimin. L. 9. c. 38. n. 1.* Imo & presentia Principis vel scientia & acquiescentia inducit quidem *presumptionem* Epistalmatis dati; Petr. Caball. *Resol. crim. cas. 26. n. 1. seqq.* Myler. ab Ehrenbach *Hyparabol. c. 10. §. 12* Petr. Francisc. de Tonduti *tr. de prevent. Judic. p. 3. c. 6. n. 6.* nam & mandatum alias etiam ex probabilibus colligitur conjecturis. Id. *c. 4. n. 9.* Joh. Francisc. Andreol. *controv. for. 183. n. 6.* Sed tamen nuda *presumptio* est Epistalma datum esse, non vero ipsum Epistalma; unde probationi contrariæ locus.

(II) *Rescriptum.* Hoc quoque ad certam aliquam personam dirigi solet, *l. 1. C. d. divers. Reser. & parem vim obligandi cum epistalmate habet.* Sed discrepant tamen in pluribus. Rescriptum enim 1) regulariter præsupponit *scripturam l. sancimus 3. C. d. divers. Reser. Alciat. ad l. 17 C. d. Paët. n. 19.* solennemque conficiendi modum; *l. fari affatus 6. C. de divers. Reser. Nov. 114.* Epistalma autem ex supra dictis etiam absq; scriptura *ortenus* fieri potest, nec talem solennitatem præcise requirit. Hoc quidem certum, in *Nov. cit.* singularem formam etiam *in scriptionibus* principum quibuscunque præscribi, ut scilicet non valeant, nisi *annotatione* Quæstoris subjecta, quam formam etiam hodie in Aula Imperatoris observari tradit Gail. *L. 1. de pac. publ. obs. 5. n. 4.* Ast hæc judicanda sunt ex observantia cujusque territorii propria, negotiique circumstantiis & qualitate, & eatenus hoc admitti potest, quatenus Epistalmata in scriptis producenda. Interea tamen non omni Epistalmati hoc competit. 2) Rescripta conceduntur ad prævias preces, quæ etiam eis inferuntur & sic *precantis gratia* emanant. Epistalma contra regulariter nullas præsupponunt preces, multo minus *in gratiam precantis* conceduntur. Licet enim aliquando *per accidens* præcesserint admonitiones vel preces vel consultationes, retinent tamen suam naturam, si Princeps in gratiam precantis nihil mandaverit. Unde 3) tacita quoque conditio, omnibus rescriptis inesse solita: *si preces veritate nitantur*, (vid. Hercul. Marescottus *variar. Resol. L. 2. c. 1. n. 3.*) applicari Epistalmatibus nequit, licet quibusdam inesse possit illa: *si recte Princeps fuerit informatus.* Præsumitur enim Princeps male informatus, ubi mand-



dat aliquid contra jus. Franc. Nig. Cyriac. *contr. for.* 33. n. 12. quare & hic recurri solet ad *secundam* iustionem, ut omnis præsumptio malæ informationis e medio tollatur, *de qua in cap. 3. circa fin.* conf. Id. *Contr.* 59. n. 13. Non enim præsumitur velle aliquid contra jus Id. *contr.* 33. n. 13. 4.)

- 39 Rescripta *partem juris* faciunt, & ad Constitutiones Principum referuntur §. 6. *f. d. J. N. G. & C. l. si imperialis. ult. C. de LL. & constit.* Epistalmata autem plerumque *partem juris* non faciunt, & non alia ratione legis vicem obtinent, nisi ratione horum, quorum executioni commissa sunt, & cum plerumque negotia ipsius Principis respiciant, mandatis privatorum comparari possunt. 5) Rescriptis vel *gratia* indulgetur, vel *justitia cursus* dirigitur. Epistalmata non eandem naturam determinatam habent, plerumque etiam solum *habilitant personam*, alias ad illud negotium, quod nomine Principis sui gerunt, inidoneam. Unde (6) principi omnia impuntantur, quæ ex epistalmate ejus exequentur officiales, & ipse inde obligatur. Rescriptorum alia ratio est, cum hæc ipsos precantes respiciant, &c.

(III) Ab *Edicto & Decreto* facillime discerni possunt. Hoc enim regulariter præsupponit *lites*, & sic *inter partes litigantes* datur: illud *proprio motu* conditur, obligans *generaliter*, quod de epistalmate longe abest.

Hinc substituiimus (IV) *Annotationem*, de qua mentio fit in *l. 3. C. de præscr. 30. ann. l. omnes cujuscunque. 6. C. si contr. jus* quando scil. ipsi supplicationi inscribitur, quod Princeps petitioni supplicantis deferat, quod in Saxonia appellant eine Signatur. *Dn. Præses in annotat. ad Lauterb. rit. de constit. Princ. verb. annotationes.* Id ipsum in Gallia quoque frequens esse solet ubi consiliarii intimi Regis subscribunt: *Rex vult.* Sed hæc annotationes a Rescriptis non nisi *modo* differunt, adeoque differentia ab Epistalmate in proclivi est, nisi velimus etiam appellare annotationem, quando Princeps mandatum quoddam subscribit, nam & tunc solum ad modum conficiendi & edendi epistalmata referendum esset.

45 (V) *Diplomata*, quorum mentio occurrit in *l. continuus. 137 §. 2. ff. d. V. O. l. eos 27. §. f. ff. ad L. Cornel. de fals.* Sed hæc plane separatam ab Epistalmate sustinent naturam; sunt enim codicilli, quibus potestas datur, cursu publico aliquo proficiendi. Unde phrasis *diplomate iter facere.* *vid. Gothofr. in not. ad c. l. 27. lit. g.* Et hoc utebantur, qui præpropere *festinationes ad locum* quandam tendebant, ut eo feliciter iter absolvere possent.

(VI) *Ar-*



## EPISTALMATIS.

17

(VI) *Arresta*, vocabulum Gallis frequentissimum. Facilius hæc 47  
dignoscuntur ab Epistalmate; si quidem accipiuntur pro omnibus senten-  
tiis in *superioribus tribunalibus* latis, quorum pertinet famosus ille Tra-  
ctatus Paponii *de Arrestis Regni Gallie*. Quoties vero *Inhibitionem* Prin- 48  
cipis denotant, ne quid alter faciat aut prosequatur, ad jurisdictionem vel  
partium jura conservanda emissam & publicatam, (vid. Myl. ab Ehrenb.  
*de Stat. & Princ. Imp. p. 2. c. 40. §. 6.*) tunc epistalmatis naturam quodam-  
modo inferunt, cum Epistalma & iussum & prohibitionem continere pos-  
sit; quia tamen inhibitiones istæ tendunt *ad jura partium conservanda*, 49  
epistalmata autem magis *negotia Principis* respicient, & *proprio motu* ita  
edantur differentiam in illis agnoscere debemus.

Succedit (VII) *Mandatum* quatenus *contractum* denotat, quod in 50  
plurimis epistalma refert. Est enim Epistalma exequens respectu alio-  
rum, quocum Principi intercedit negotium, quasi *mandatarius* ipsius  
Principis, unde & *Procurator Caesaris* dicitur, (cum negotia ejus secun-  
dum iussum gerat) & legati vocantur *Mandatarii* dimissi ab eo, qui po-  
testatem habet, ad publicum negotium solemniter conficiendum. Kirchn. *de*  
*Legat. lib. 1. c. 1. n. 6.* Imo sicuti mandatarius fines mandati diligenter observa- 51  
re debet, ita idem officium Ministro Epistalma exequenti incumbit, & in ge-  
nere officium *boni & providi* procuratoris ante oculos habere debet; ut ita  
quod mandatum est in negotiis privatorum, id epistalma in negotiis Princi- 52  
pum videatur esse. Verum in eo latitat differentia, quod mandatum suscipere sit  
*voluntatis* non necessitatis *l. 17. §. 3. ff. commod.* cum contra Epistalma suscipi-  
endi & exequendi *necessitas* incumbat officiali. Sunt ergo Epistalmata ma-  
gis *præcepta Imperantium*, mandata vero *officiose amicorum petitiones*. Illa  
ex obligatione *parendi* imperantibus debita fluunt: Hæc originem ex  
*officio & amicitia* trahunt. *l. 1. §. 4. ff. mand.* Illa *gratuita* in plurimis  
casibus esse nequeunt, cum ab officialibus exequuntur, imo in legatis susci-  
pere Epistalmata ad *munus publicum* pertinet: *vid. Schröteri diff. de Am-  
basfiadore Sect. 2. §. 2.* Hæc *gratuite* esse debent *l. cit. §. 4.* imo *privata*  
tantum sunt. Et denique *amplius objectum* habent, quam nuda mandata.

Denique (VIII) superest *Mandatum Principis*, de quo *t. r. C. de* 53  
*Mand. princ.* & specialem tractatum edidit Carol. Eman. Vizzanius. Equi-  
dem si hujus naturam excutiamus, vix aliqua differentia inter hoc & Epi-  
stalma fingi potest; nam & *Mandatum* definitur, quod sit *præceptum*, 54  
quod



- quod Princeps pro tempore & re nata ad certas personas, veluti Magistratus Pratores aut iudices an die *Amteuthe* *Bögte* *Burgermeister* und *Gerihte* / motu proprio (quo ipso a Rescriptis secernitur) dirigit, eisque aliquid fieri mandat. Myl. ab Ehrenb. *de Princ. & Stat. Imp. c. 40 §. 4.* Dion. Gothofr. *ad Rubr. de Mand. Princ. lit. p.* unde epistalmata etiam mandata simpliciter sapius dicuntur, vide B. Dn. Pufend. *de Jure N. & G. L. 8. C. 1. §. 6.* veluti cum Edicta summi Imperatoris Minister intimæ admisionis subscribit: *Ad mandatum S. Cesarea Majestatis proprium.* Putarem tamen
- 55 adhuc aliquam inveniri posse differentiam Videl. Epistalmata die *Sürst.* *Ödre* magis respiciunt *negotia ipsius Principis*, tam privata in aula, quam
- 56 publica cum aliis Principibus peragenda. Mandata autem talia magis diriguntur ad Præsides & iudices de *officio & potestate* eorum, *arg. l. 2. C. de Mand. Princ.* qualia mandata plurima occurrunt in C. v. c. de offic. Praef. Urb. Quaestoris Magistri officiorum, Comitibus sacrar. Largitis. Comitibus sacri Palat. &c. & *iustitiae administrationem* respiciunt, unde sunt mandata
- 57 de solvendo, sine clausula, avocatoria, inhibitoria, demolitoria, compulsozialia, poenalia &c. de quibus singulis ex professo agit Friderus Mindanus in *Proc. lib. 2.* Hinc semper *manifesta & specialia* esse solent, cum epistalmata plurima *arcana & generalia* dentur Illa *partem iuris* faciunt, &
- 58 hinc plurima Corpori iuris inserta esse constat, adeoque ex *suprema legislatoria potestate* emanant cum epistalmata magis ex *iure potestatis* descendant. Quocirca Epistalma etiam Augusta dare potest, non item Mandatum ob deficientem potestatem legislativam.
- 60 Divisiones Epistalmarum potiores sunt sequentes. 1) Alia sunt *generalia*
- 61 *alia specialia.* Illa sunt, qua totum negotium dexteritati ministri Principis ita committitur, ut *nihil certi* ipsi praescribatur, sed ut agere possit in hoc negotio pro utilitate sui Principis, de quibus plurima dicuntur C. 3. de legatorum officio. *Hec vero* sunt, quæ naturam *certam circumscriptam & limitatam* habent in negotio peragendo, nec simpliciter ex dexterritate & arbitrio ministri dependent. Hinc diversa oriuntur officia. Nam
- 62 *illorum*, qui sc. generale Epistalma habent, *officium* magis *liberum* est, sic uti arbitratorum in b. f. iudiciis: *Horum vero*, qui speciali instructi sunt, magis *restrictum* est ad ipsam formulam, quam excedere nequeunt, ceu nec iudices pedanei in stricti iuris iudiciis a formula recedere poterant. Effectum horum Epistalmarum diversum *cap. IV.* exhibebimus, quæ hujus



jus distinctionis utilitatem uberius ostendet. II.) Sunt vel *secreta* vel  
*manifesta*. *Hac* in negotio peragendo *publice* ostendi & exhiberi pos- 64  
 sunt. Illa vero neutiquam, sed sunt instar normæ ipsi ministro, veluti le-  
 gato, datae, ut limites suæ potestatis & officii inde cognoscere possit, & sic 65  
 ipsam legati personam respiciunt, unde & German. vocantur *Geheime*  
*Ordre* / *privat instruction*, & a quovis ministro sancte recondenda, ceu  
 notat Wicquefort *in tract. quem vocat. Ambassadeur L. 1. partit. 14.* *Es ist* 66  
*die gegebene Instruction für ein so heimliches und gleichsam heiliges*  
*anvertrautes Suht zu achten / daß solche von dem Ambassadeur an*  
*dem hofte wo er zu negotiiren, nicht leichtlich in einem Fall produciret*  
*und zum vorschein solle gebracht werden / es wäre denn / daß es seines*  
*Durchl. committenten ausdrückl. Ordre und Befehl wäre / oder*  
*sonsten die unumgängliche Nothwendigkeit solches erheischen*  
*möchte / adeo ut qui velit Legatum cogere, ad producendum arcanum*  
*Epistalma, violati juris Gentium dicatur reus a cit. Aut. ibid. imo impium,*  
*hostile, & execrandum vocetur. Sape enim contingit, ut contraria ha-*  
*beat mandata legatus, quædam quæ promat, quædam quæ recondat in*  
*pectore. Schroeter diff. de Ambass. sect. 9. §. 1. quo casu sciendum, mani-*  
*festo Epistalmate se Principem obstringete tertio orcano obstringere In-*  
*ternuncium, ne ab iis discedat. B. Dn. Pufend. L. 3. C. 9. §. 2. Grov. de Jur.*  
*B. ac P. L. 2. 11. §. 12. Potest III.) subjungi illa, quod scil. alia sint*  
*Plena, alia minu. plena. Plena sunt, quæ plenam & omnimodam potesta* 68  
*tem officialibus tribuunt, & hæcenus differunt a generalibus, sicuti*  
*inter privatos mandatum generale & cum libera differunt. Revera*  
*enim plenum Epistalma liberam continet potestatem; & hinc legati*  
*cum tali potestate missi dicuntur Pleni potentiarii, quibus scil. cet nul-* 69  
*la præscripta formula, ita ut pro sua potentia & ratione temporis ex*  
*libera agendi potestate, illud exercere possint, quod dominus rati-*  
*habitus est. Schroeter disp. de Ambass. sect. 3. n. 10. Minus plena sunt, quo-*  
*rum termini ita restricti sunt, ut totius negotii a ministro gesti validitas*  
*dependeat a ratihabitione Principis. Prioris exemplum f. mosum occurrit*  
*in A. B. ubi Electores nunciis suis ad eligendum Regem Romanum mis-* 71  
*sis mandatum seu procuratorium, ut dicitur in C. 1. §. 20. plenum dare de-*  
*bent, seu cum plena & omnimoda potestate mit aller vollkommenen*  
*Gewalt cap. cit. §. 19. cujus formula solennis traditur cap. 19. ubi tales*  
*formulæ*



- 72 formulæ adhibentur, ex quibus mandatum plenum revera apparet: veluti; quod illa etiam debent agere, quæ alias mandatum speciale exigant, & valde singularia sunt, & quæ ipsi Princeps possent facere, si hujusmodi tractatum, deliberationis, nominationis & electionis futura negotiis præfentes & personaliter adessent, hinc plenum mandatum non videtur esse, quod ad certam personam est adstrictum, quanquam id velit *Dn. Schweder. in J. publ. part. spec. sect. 1. c. 2. §. 4.* & *Dn. Pfeffinger in Vürriario*
- 73 *illustratio lib. 1. tit. 7. §. 7. lit. a.* Hoc vero casu, ubi plenam potestatem minister habet, consultum est, ut ea potestate non abutatur, sed de singulis casibus emergentibus fideliter suo Principi renunciaret & ab eo se instrui petat. *Schroet. cit. l. De posteriori quædam dicentur cap. IV. eo scilicet casu*
- 74 *wenn der Fürst in der gegebenen Ordre sich die Ratification vorbehalten / vel quando epistalmati manifesto insertum wie weit die Ordre geben solle.*

## CAPUT II.

DE

OFFICIO EORUM, A QUIBUS  
EPISTALMATA EMANANT.

## SUMMARIA.

- F**undamentum Epistalmatis. 1. Officium epistalma dantis ex Imperio  
Cui competat ius dandi Epistalmata? 2. metiendum. 10.
- Diversum fundamentum Legum & Epistalmatum. 3. Generale requisitum observandū. 11.
- Ex Imperio determinatur epistalma. 4. Quenam mandata ambitiosa? 12.
- An Imperator dare Epistalma possit? 5. Principis arbitrium in jubendo absolutum. 13. 14. 15.
- An Augustus? 6. Distinctio veterum inter absolutam & ordinatam potestatem. 16.
- Quat. Augusta Tutrix possit dare epistalma. 7. Quidnam plenitudo potestatis veteribus denotet. 18.
- Quatenus filii Principes & Apanagati 8. Potestas est officii Principis norma. 19.
- De epistalmate dependente. 9. Potestas involvit facultatem justam. 20.
- Applicatio. 21. 22.

Distin-



- Distinctionis supra tradita usus fere nullas.* 23. 24.
- An distinctio illa necessaria ad explicandum ius Regium.* 25.
- Rejicitur differentia utriusque tradita a Petro Ant. de Petr.* 26.
- Quat. Princeps sit Legibus solutus.* 27.
- Quid revera plenitudo?* 28.
- Quid ordinata potestas.* 29.
- Ambitiosa sunt epistalmata, quae sunt contra ius N.* 30. 31.
- It. qua ius tertio quaesitum tollunt.* 32.
- Ex iusta causa Princeps potest collere ius quaesitum.* 33.
- 1) *Ratione dominii eminentis.* 34. 35.
- 2) *Ratione poena.* 36.
- 3) *Suffragante lege.* 37.
- Generalis Regula.* 38.
- Ambitiosa sunt quae officio boni Principis adversa.* 39. 40. 41.
- Scatibus conscribendi milites ius competit etiam injussu Imperatoris.* 42.
- Epistalmata contra jus divinum sunt ambitiosa.* 43. 52.
- Exempla.* 44. 53.
- Explicatio axiomatis: cuius est Regio, eius est religio.* 45.
- Quod nam ius Principi circa Adia-phora & alia sacra competat.* 46. 47.
- Epistalma Principis circa Clericos calumniantes.* 48.
- Commendantur constitutiones Job. Sigismundi & Friderici Wilhelmi.* 49. 50.
- Prohibitum disputare de Ubiquitate Christi.* 51.
- Epistalma contra LL. fundamentales quat. ambiciosum.* 52. 53.
- Exempla.* 54. 55. 56. 57.

**C**um hic agatur de officio eorum, a quibus epistalmata emanant, apparet, ante omnia inquirendum esse, quibus jus Epistalmata dandi competat, ut hoc cognito eo rectius officium eorum excutere & sistere possimus. Hoc autem deducendum est ex definitione Epistalmatis. Epistalma enim est *praecipitum seu iussio Imperantis*. Fundamentum ergo huius rei peto ex *l. liber homo. 37. pr. ad L. Aquil.* & brevibus totam rem ita ab-solvo: Illi jus Epistalmata dandi comperit, qui *ius Imperandi & iubendi* <sup>1</sup> *eminens* habet. Inde etiam dicitur *Jüristische Ordre*. Ex quo pater, fundamentum Legum esse *angustius*, quam Epistalmatum: Leges enim tantum profluunt ex *facultate Legislatoria*: Epistalmata autem non tan- <sup>3</sup> tum ex hac, sed etiam generaliter ex *praeiubendi iure*, licet fortean praeci- <sup>4</sup> piens *l. ges ferendi* potestate destituatur. Quousque ergo se extendit im- perium, & limites imperandi, id quod iura subministrant, eousque et- <sup>am</sup> jus



- 5 am jus epistalmata dandi progreditur. Plenissimum enim arbitrium jubendi summæ Majestati absoluti competit: Restrictum vero, cui imperium & inde profluens jus præcipiendi restrictum concessum est, saltem iis in causis, quas restrictio tangit. Imperator ergo supremus quin pro sua Majestate epistalmata libera edere possit dubium non est. Sed Major ratio dubitandi de *Augusta* superest, quod hæc non sit soluta Legibus,
- 6 l. 31 ff. de LL. nec dignitatem proprio jure sed a mariti dependentem consequatur, arg. l. 56. & l. 57. de Legat. 2. & ita omne eius præceptum dependens sit: Cum tamen Principes eadem illi privilegia tribuunt, quæ ipsi habent c. l. 31. l. ffsci. 6. §. 1. ff. de jure ffsci. & ita simul imperium quoddam, licet subordinatum ei competat Epistalmata etiam dare potest, quod jus etiam de ea prædicatur, ceu apparet ex l. bene a Zenone 3. C. de quadr. præser. ubi idem jus tribuit Imperator Augustæ, quod ipse habet, adeo ut quæ de Epistalmate ibi habentur, commode ad eam quoque extendi posse arbitret, dummodo tamen Epistalmata ejus se contineant intra potestatis ipsi concessæ terminos. *Augusta* tamen, quatenus turrix filiorum suorum est, plus potestatis & juris habet, cum omnia ea expedire valeat, quæ ad ipsa jura Majestatica & territorialia pertinent, unde & ad externos Principes pro salute sui pupilli & provinciarum ipsius legatos mittere potest, concurrat ad negotia belli, & pacis, habet jus condendi leges provinciales &c. Vid. hac de re pluribus Du. Præf. Disput. de Tutel. mat. Princ. Imp. c. 4. §. 5. 6. & 7. hinc ei liberum jus epistalmata dandi tribuendum erit in omnibus illis negotiis, quæ ipse Princeps maritus si viveret, per epistalmata expedire possit. Cæterum Principes filii adhuc sub patria potestate constituti, item *Apanagiati* cum parum Imperii habent, parum etiam dicendum erit de eorum Epistalmate. Facit tamen nati-  
 7 tatis præ eminentia, ut jussus eorum jux. Fürstl. Ordre referri debeant, licet non eandem inferant necessitatem, quam Epistalmata ipsius Principis regentis. De aliis mandatis & jussibus veluti, die Ordre und commando der Officiere hic non sumus solliciti, cum horum Imperium & ind: profluens jus præcipiendi sit mere dependens a jure & placito ejus, der aus Landes Fürstl. Macht und Hoheit die Ordre geben kan/ & tunc ipse Princeps censetur Epistalma dedisse, quoties hoc per Præfectos belli ex potestate eis delata expedit c. 68. de R. J. in 6. l. 5. C. d. Accus.
- 8
- 9
- 10 Sicuti vero, ceu dictum, jus epistalma dandi se se refert ad jus imperandi,



A' QVIBUS EPISTALMATA EMANANT.

perandi, hinc officium ejus facillime determinari potest, si modo limites  
 ejus potestatis accurate observentur. Hinc totum officium Principis huic  
 unico generali includi potest requisito: **Epistalmata non debent esse**  
**ambitiosa.** Dicuntur autem *mandata ambitiosa*, per quæ ulterius pro-  
 greditur is, *der die Ordre gegeben* / quam fines potestatis ejus admittunt,  
*arg. l. ambitiosa Decreta 4. ff. de Decret. ab ordin. fac. l. ordinis ambi-*  
*osa 2. C. de decret. decur. l. Preses provincie. 12. C. d. transact. c. quamvis.*  
*4. ff. de prob. in 6.* Videndum ergo, quænam sint, & quomodo fiant am-  
 bitiosa. Equidem quod Principi placet, Legis habere vigorem dicitur, §. 6.  
*J. de J. N. G. & C.* quod licet legislationis respectu ibi dicatur, tamen eti-  
 am ad presentem materiam commode applicari potest. Joh. Petr. Fonta-  
 nella *decis. 455. n. 1.* Videntur vero hæc verba latissimum Principis arbi-  
 trium & potestatem in jubendo absolutam designare, ita ut omnia Prin-  
 cipis voluntate licita esse & probabilia videantur, juxta decantatum illud:  
*sic volo, sic jubeo, stet pro ratione voluntas*, vel Juliae testimonium, libidi-  
 nis ergo Caracallam privignum suum argumentum: *si libet, licet.* Et  
 huic absolutæ Principis potestati valde favere videntur jura Regia *1. Reg.*  
*VIII. 11. seqq.* descripta, quo loco jus Regium verum contineri contendit  
 aliquot rationibus *Dn. Phil. Reinh. Vitiar. Instit. J. N. & G. c. IV. §. 3.*  
 Imo solet hic provocari ad *l. ἀξιωματικ. de L. Rhod. de jact.* quod Princeps  
 sit *Dominus omnium*, ita quidem ut criminis, Hæreseos se suspectum aut  
 reum reddat secundum Bartol. *in l. hostes. ff. de captiv. & postlim. revers.*  
 qui illud negare ausus fuerit. Imo sicut Deus potest omnia; sic & Prin-  
 ceptis pariter in terris dicitur quibusdam omnia posse, ita ut factum ejus  
 reputetur factum Dei. Petr. Ant. de Petra *de Jure ques. per Princ. non toll.*  
*c. 24. n. 10. seqq.*

Sed ut recte intelligamus veterum in hac materia de potestate Prin-  
 cipis foscuculos hosce & similes, sciendum est, decantatam apud eos ubivis  
 fere occurrere distinctionem inter Principis *potestatem absolutam* seu ejus  
 plenitudinem, & *ordinatam*, ex qua semel posita, sed sæpius pessime ap-  
 plicata distinctione infinitæ profluxere conclusiones, quando quaestio fuit:  
 An Princeps vel Papa hoc vel illud possit facere? statim enim parata  
 fuit responsio, posse hoc vel illud Principem, licet non de ordinata, tamen  
 de plenitudine potestatis, quæ distinctio proinde in multis causis ad instar  
 regumenti injustitiæ Principum a Jctis adulatoribus adhibita & applicata  
 fuit.



- fuit. Sane Itali Jcti hujus distinctionis autores fuisse videntur, qui im-  
 17 primis ad omnipotestatem Papæ sui extollendam talia excogitarunt & po-  
 stea quoque eandem ad Imperantes alios applicarunt. *Plenitudo enim hæc*  
 18 *potestatis* in Principe tantam præsupponit facultatem, vi cujus etiam ille  
 possit absque causa & ratione prægnante quid facere, quod alias ad Re-  
 gulas æqui & boni haud quadrat. Hoc enim casu, ait Bald. *in c. cum super.*  
*col. 1. de caus. poss. & propr.* nemo potest dicere, cur ita facis? quia tunc est  
 supra jus, contra jus, & extra jus, & est omnia. Hinc porro plura posse  
 Principem facere de plenitudine potestatis ajunt, quæ non de jure facere  
 possit, posse mutare quadrata rotundis &c.
- Revocanda proinde hæc distinctio ad suos limites, ne in hac mate-  
 ria etiam quid Principi tribuamus, quod officio ejus maxime adversum  
 est. Præsupponimus vero ante omnia hic duo. (1) *Officium* Principis se-  
 19 cundum ejus *potestatem* esse determinandum, & hanc illi loco normæ  
 esse, hinc officium omne injustum, quod ejus potestatem egreditur (2)  
 20 *potestatem* omnem Principis esse *jus seu facultatem*, quæ præsupponit,  
 qualitatem personæ moralem competentem ad *iuste h. e. legitime* & cum  
*effectu morali* aliquid habendum vel agendum. Got. *L. 1. c. 1. §. 4.* Pufend.  
*de I. N. & G. L. 1. c. 1. §. 19.* Exvell. Dn. Thom. *Jurispr. div. L. 1. c. 1. §. 82.*  
 21 conf. Bald. *in Conf. 326. n. 2. inf. seq. in 1 part.* ubi ait: *potestas* est aliquid  
*legitime posse.* Et sic etiam plenitudini potestatis eadem facultatis definitio  
 inesse debet, & consequenter omnis absoluta potestas præsupponit  
*causam justam*, vi cujus iuste & legitime hoc vel illud facere possit, a-  
 deoque factum est, quod hic pro ratione stare debeat voluntas.
- Secundum hæc præsupposita ergo etiam hæc plenitudo adhuc sub-  
 22 jecta est Legibus *Naturæ & divinis*, & hæc evidentiter repugnans nihil præ-  
 cipere potest Princeps, ne quidem ex plenitudine potestatis, licet *ex causa*  
*necessitatis* aliquando quid permittere possit, quod alioquin non esset li-  
 citum. Et si non aliter dici potest, quod Principi placet, legis habere  
 vigorem nisi placeat tanquam viro bono, & regulis justitiæ consentaneum  
 sit. Christoph. Crespus de Valdaura *observ. 60. n. 68.* Quando ergo absoluta  
 23 Principis potestas legibus naturæ & divinis non est exempta, & se ad ini-  
 quitatem non extendit, & sic eadem ordinata videtur, hinc non video  
 differentiam inter hæc duo, saltim non illam, quam veteres ubi vis cre-  
 24 pant. Et eatenus admitti potest sententia Fern. Valqu. *contr. Ill. p. 1. lib.*



1. r. 5. n. 5. circa fin. contententis, in Principe legitimo non posse dari plenitudinem, quæ quicquam a potestate ordinaria differat. Unde & ineptum signum eadem dicitur Excell. Dn. Cœcejo *Jur. publ. prud. c. 20. §. 9.* Est enim magis *abusus* quam usus legitimæ potestatis, cum Tyrannidem quandam sapere videatur confer. Molin. *de J. & J. tr. 2. d. 2. disp. 174.* Ill. Dn. de Rhetz. *diff. de absol. Princ. pot. c. 3. §. 2. in f.* Nec ulla ratio sua- 25 det, eam ad interpretandum *jus Regium* supra alleg. loc. in subsidium vocare, cum absque tali ad Tyrannidem vergente distinctione commode explicari possit. vid. Grot. *de I. B. ac P. L. 1. c. 4. §. 3.* Vana quoque est nota characteristica utriusque potestatis, quam suppeditat Petr. Anton. de Perra *c. 3. qu. 3. n. 2.* quod scilicet secundum *ordinariam* potestatem Legibus positivis suppositus sit Princeps, *l. vox digna. §. C. de LL.* secundum *absolutam* vero Legibus solutus sit. *l. Princeps. 31. ff. de LL.* Nam Princeps, qua- 27 tenus Princeps, nullis à se latis legibus de ordine rei suppositus est, cum nihil agat in seipsum, & sic nullum superfit obligandi principium. conf. B. Dn. Struv. *Ex. 2. th. 8.* Imo male differentia petitur a re, quæ magis ad politicam doctrinam, quam Jurisprudentiam spectat. De jure enim verum est, Principem esse solutum legibus a se latis, cæteris paribus, & sic etiam potestas, quæ ex jure definienda, ordinata hic sese exerit. Aliud vero est, annon magis conducatur & proficuum sit Reip., si Princeps vivat etiam suis legibus, cum Regis ad exemplum totus componatur orbis, & sic Leges a Principe latæ magis ipso Principis exemplo in observantiam deducantur, & ita bonus princeps *spontanea voluntate* non ex necessitate juris legibus 28 submittit Principatum *sec. d. l. 5.*

Cæterum, ut brevibus me expediam, potest illa dici plenitudo potestatis, quam princeps exercet in *casu necessitatis* ad salutem totius Reip. vid. Christoph. Cresp. de Valdaura *Observ. 114. n. 54. & observat. 1. n. 53. seq.* Et tamen hic supponitur eo ipso *causa justa*, quæ facit, ut epistalmata ex ea provenientia non possint dici ambitiosa. Nam tunc optime applicatur generalis summorum Imperantium lex; *salus populi suprema lex esto.* 29 conf. Pufend. *L. 7. c. 9. §. 3.* Inde quoque Dominium eminens est. Et hoc respectu ordinata potestas potest dici, qua Princeps agit secundum potestatem suam ordinario modo extra suppositum casum necessitatis. Ex his- 30 ce præsuppositis patet, *ambitiosa* esse illa epistalmata, quæ contra jus *Divinum & naturale* sunt, veluti si quis jubeatur, parentes aut liberos suos in- nocentes



- nocentes jugulare, cum matre aut filia concumbere. Pufend. *L. 8. c. 1. §. 6.* aliudve in contumeliam Dei committere &c. Et in genere eandem hinc  
 31 puto rationem observandam esse, quæ in Legibus condendis observatur, nam & hæc jussum continent. Quæcumque ergo ratione lex a Principe lata violans jus Naturæ est injusta, eadem ratione etiam Epistalma speciale injustum & ambitiosum redditur, & sic Princeps officio suo non recte fungitur: veluti quæ ius tertio quæsitum tollunt, neque enim hoc mortis imperatori esse dicitur in *l. nec avus. 4. C. de Emanc. lib.* Frustra quoque talia jussa veliuntur Clausula: *de plenitudine potestatis*, quæ, ut demonstratum ad iniqua se non extendit, unde & veteribus potius *plenitudo tempestatis* & *diabolica* dicitur. Petr. Ant. de Petr. *cit. tr. c. 24. n. 36.* Tale epistalma erat Ahabicum illud *iii. Reg. XXI. 2. seqq.* quem Deus proinde severissime condemnat. Inde in quolibet epistalmate Principis censetur semper apposita clausula: *sive præjudicio juris tertio quæsit.* Petr. Franc. de Tondut. *de prævent. judic. p. 2. c. 36. n. 18.* Hector. Capycii Latri *decis. noviss. dec. 170. n. 40. & Dec. 154. n. 67.* Sicuti vero, *ex iusta causa* tollere jus tertio quæsitum potest, Ferdinand. Arias de Mesa *Var. Resol. l. 2. c. 49. n. 17.* ita ea ratione epistalmata non erunt ambitiosa, cum quoties concurrat vulgure dominium cum eminenti, huic semper cedere debeat. Dn. Thomaf. *Jurispr. div. L. 1. c. 1. §. 127.* id quod fere duobus contingere potest modis secundum Grot. *d. J. B. ac P. L. 2. c. 14. §. 7.* (1) ex *Dominio eminente*, radicato in ipsa Principis Majestate. Hinc jubere potest vi hujus juris, ut ædes & suburbia tempore belli ingruentis diruantur, ne ea adjumento hosti esse possint, ut agri subditorum in extruendis propugnaculis, vel dilatandis fossis ob publicam necessitatem destruantur, & occupentur, arbores deiciantur materia, quam suis usibus privati disposuerunt, adhibeatur muniendo oppido; imo, si metus subsit, ne forsan hostis castrum alicujus nobilis occupet, & inde gravissimum toti provinciæ damnum inferat, & Princeps commodè illud munire aut militem præsidarium ibi habere non possit, ut eatenus destruat, quatenus hosti inservire potest; vid. Myl. ab Ehrenb. *de Princip. & Stat. Imp. c. 77. §. 3. seqq.* ita tamen, ut damnum ex publico refundatur, non ex redditibus ipsius Principis, cum non in huius solius sed totius Reip. salutem vergat. vid. Ill. Dn. de Rhetz. *de jur. publ. L. 2. tit. 2. §. 2.* Sic etiam subditus per præceptum Principale injungi potest, ut pecuniam mutuo dent publicæ utilitatis gratia. Petr. Ant. de Petr.



c. 15. n. 76. confer. Nonius Acoſta *de privil. creditor. in preſat. ad Reg. II. n. 22.* Eodem modo Principi jus in ipſam vitam ſubditorum ſuorum competit tempore neceſſitatis veluti belli. Nam tunc ex juſſu Imperantis legitimi alicui injungi poteſt obligatio, ut ſe probabili vitæ periculo exponat, veluti wan die Soldaten zum Sturm commendiret werden & quidem ſub tali obligatione, ut periculum tale declinare non poſſit, ni graviffimas ſubire pœnas velit. vid. Pufend. *de J. N. & G. L. 2. c. 4. §. 18.* Et ſic ex juſſu Ducis talem tueri ſtationem debet, in quo probabiliter videt, ſibi pereundum eſſe. Id. *L. 8. c. 2. §. 4.* Nam horum juſſorum non eſt ea intentio, aut ſaltem eſſe non debet, ut *directo* miles morti tradatur. Tunc enim epiftalma omnino fieret ambitioſum, quale erat Davidis *II. Sam IX. 15.* qui proinde homicida a Nathane Propheta appellatur; ſed ut ſolummodo civitas defendatur & a tota provincia magnum avertatur periculum, licet inde ex calamitate belli miles occubuerit. Puf. *c. 1.*

Altera cauſa eſt *pœna*. Hinc juſte jubet in pœnam delinquentis bona alicui auferri & ſiſco addici, it. ne res reſtituatur, quæ apud tertium depoſita eſt, veluti a reo capitalis judicii, cujus bona publicata ſunt. Nam licet, ſi jus Gentium & N. ſimpliciter intueamur, ei qui dedit, reſtituenda ſit res depoſita: ſi tamen jus Civ. & Legum ordinem; magis in publicum ad juſſum Principis deferenda ſunt; *hec enim eſt juſtitia, quæ ſuum cuique ita tribuit, ut non diſtrahatur ab ullius perſone juſtiore repetitione. l. bona fides 31. ff. depof.* Hiſce duobus caſibus addo tertium, nima. poſſe Principem non quidem contra Legem & æquitatem, bene tamen *juxta legem* ſeu *lege ſuffragante* quid præcipere, licet in præjudicium tertii hoc vergat: vid. Zaſ. *Vol. 2. conf. 10. n. 7.* quo pertinet, quod ſi procurator ex Epiftalmate Imperatoris vel Principis rem ſiſcalem, quæ aliena eſt, alienaverit, alienatio illa ſubſiſtat, & emtor inquietari nequeat, ſed qui de ſuo præjudicio quaritur, intra quadriennium ex juſſione Principis contra ſiſcalem actionem movere poteſt. *l. bene a Zenone. 3. C. de quadr. præſcr.* Nam im jubendo: ut res, quæ aliena eſt, alienetur, non peccat Princeps, cum non ſit vendita, *ne aliena, ſed ut propria* ipſius Principis. Maniſteſtus id adhuc illuſtrari poteſt ex *l. vetuſtiſſimam f. §. 2. C. de jure domin. imperr.*

Ne vero ulterius diſſundam in reliqua juris Nat. præcepta, & epiftalmata juxta ea examinem, ſufficiet dixiſſe, ea eſſe ambitioſa, quæ contra pietatem, exiſtimationem & verecundiam & generaliter contra bonos



- 39 mores sunt *l. 15. ff. de condit. instit.* Imprimis veto ea, quæ officio boni Principis maxime adversa, Reip. pestis ingens, subditis onus durum, & vicinis Principibus ansam præbent inhiandiejus provinciæ, & illam ex veteri statu deturbandi. Cum enim salutem Reip. tueri nulli magis credatur convenire nec alius sufficere ei rei, quam Cæsar. *l. 3. §. 3. cum l. seq. de offic. Prof. Vigil.* hinc ubique de salute suorum subditorum vigilare & sollicitus esse debet, & eo etiam epistalmata dirigere. Referendum huc merito
- 40 est, wenn der Fürste Ordre giebt/die Völscher nach geendigten kriege abjudancfen. Quam enim perniciosum sapius integris Regnis provinciis & Rebuspubl. fuerit, exempla heu! infinita ruinis deplorandis docent. Nam juxta proverbium: *in pace de bello cogitandum.* Facile enim civitates ab exteris vincuntur, quæ prorsus arma deseruerunt, seque rotas otio pacis certitudine fressi, manciparunt, abjecto omni rei bellicæ exercitio rerumque militarium studio. Myl. ab Ehrenb. *de Stat. & Princ. Imp. p. 2. c. 74. §. 1.* Expediit ergo militem semper in promptu habere, unde etiam tot consiliiis agitata de perpetuo milite in Imperio alendo, quod quomodo
- 42 levioribus sumtibus expediri possit, tractatu germanico plena calculatione instituta exposuit ante biennium Dn. Almers. Et hæc ratio sibi cavendi in conscribendo & alendo milite competit Principibus & statibus Imperii per *I. P. art. 8. §. Gaudeant*, licet minorem potestatem leges militares prioris seculi eis reliquerint, ceu patet *ex R. I. de An. 1560. tit. Verzeignis etlicher Puncten §. 1. ibi. ohne Vorwissen/Bewilligung und Cellaubniß desselben Kreiß Obristen &c.* Unde nec ad nostros applicari potest Principes Imperii *l. lex. 3. ff. ad L. Jul. Maj.* quod scil. ille teneatur ex *L. Julia Majestatis, qui injussu Principis*, Wenn er von Keyser keine Ordre hat / delectum habuerit: Nam hæc lex ad statum Imperii Monarchicum pertinet, ubi jus belli erat penes solum Imperatorem, quod tamen etiam statibus communicatum est vid. *I. P. art. cit. §.* Unde etiam sicuti illis jus belligerandi competit, ita etiam illis facultas die Ordre in Kriege zu geben non est deneganda.
- 43 Quod in specie *jus divinum* attinet, cum hic major ratio dubitandi suboriri soleat, non adeo ob inevidentiam rei, sed ob contractionem ambitiosam, operæ pretium erit, ostendere, quatenus epistalmata ratione hujus juris ambitiosa dici possint. Ubi ante omnia prænoto, *jus Divinum* hic non strictè accipi pro jure Divino, morali universali, sed juris Divini nomine



nomine hic venire, quæ Christianæ religioni sunt essentialia h. e. quæ in quovis vere Christiano ex V. & N. Testamento exiguntur, adeoque perpetuæ sunt veritatis. Sicuti vero in hæc Principi nullum jus nulla potestas competit, ita omnia Epistalmata contraria sunt ambitiosa & peccaminosa, id quod ipsum etiam de Romano Præsule prædicant J. C. i. Romana Ecclesiæ additi, ceu patet ex Petr. Ant. de Petra *cit. tract. c. 24. n. 44.* ubi in tali casu Papæ plane denegat obedientiam. Huc ergo refero casus hodie maxime frequentes, si jussus immediate tangat subditorum conscientias. Sicuti enim imperium in eas nullum habet, ita etiam frustra & injuste eosdem cogit ad hanc vel illam religionem capescendam. Quocirca nemo assumens religionem sui Principis se hoc purgare potest: *er habe solches auff Ordre seines gnädigsten Herrn thun müssen.* Equidem vulgo dici solet: *cujus est Regio, ejus etiam est Religio.* Sed, siquidem hoc verum est, sano tamen sensu accipiendum, ne jus inquisitionis sacræ quod in pontificis damnant nostri, Principi adscribamus. Certam enim est, quod illo axiomate Principi jus circa sacra tam ex natura sua competens, quam legibus publicis indultum indigetur. Videlicet (1) ut circa Adiaphora in Ecclesia libera ei determinatio relinquatur (2) ut ea, quæ ad Jurisdictionem Ecclesiasticam cum omnibus speciebus pertinent, ab ejus dependeant voluntate, adeoque epistalmata, quæ de his causis emanant, minime pro ambitiosis habenda sunt. Hactenus ergo, ut emigrent in religione dissentientes juste juberi possunt. *J. P. art. V. §. quantum deinde. 30. præsertim, si turbationibus ansam præbeant J. B. art. c. V. §. placuit. 34. in f.* Et cum turbationibus maxime ansa dari solet per disputationes acerrimas publicumque adversarios pro suggesta calumniandi & damnandi studium sub prætextu Zeli alicujus divini, ex quo non possunt non exacerbari animi civium, & ad seditionem incitari, ceu exempla recentia & antiqua testimonium omni exceptione majus hac de re perhibent, inde recte Princeps sua Epistalmata eo dirigit, ut interdicatorum Clericis æstuantibus hoc disputandi genus, & Principi non denegetur jus decidendi controversias Theologicas vid. B. Dn. Brunnem. *de jur. Eccles. L. 1. c. 2. §. 14. seqq.* Dn. Thomæ von Recht der Evangelischen Fürsten in *Theol. Streit* sachen.

Merito proinde immortalibus de prædicanda laudibus pietas Gloriosissimæ memoriæ Principis Johannis Sigismundi Electoris Brandenburgi.



denburgici, qui inter tot revolutiones & turbas Anno 1614. jusfit ut ministri Ecclesiæ verbum Dei populo annunciarent absque omnibus calumniis & abominationibus. Restauravit postea idem Mandatum Magnus

50 FRIDERICUS WILHELMUS gloriosissimæ memoriæ, Elector Brandenburgicus, & ita pacem Ecclesiæ hisce mandatis stabilivit, ceu fufius expositum in Disp. Dn. Thomaf. *de felicit. Brandenb. subdit. ob emend. per Edict. Elect.*

51 *Stat. Eccl. & polit. §. 8.* Sic notum, quod in terris Brunsvicensibus serenissimorum Ducum jussu factum sit, ut *de ubiuitate Christi* pro suggestu disputare amplius fas haud sit. Hæc & similia jussa Principum saluberrima sunt, ad bonum Ecclesiæ maxime tendentia, adeoque a ministris Ecclesiæ vere piis magni habenda & observanda. Sed si Princeps extra hos casus

52 progredi ulterius & ministris verbi divini injungere quid vellet, quod ipsam fidem salvificam & interna Religionis tangeret, epistalma reddetur

53 ambitiosum, & ita omnino sperni deberet. Exemplum esto, si a Principe jussus sit aliquem ex coetu præmissa absolutione admittere ad S. Synaxin, de quo tamen certissime ei constaret, hunc non esse dignum absolutione tanquam in peccato continuo viventem, hic omnino certum est, Principis Epistalmati mandatum divinum esse præferendum, & omnia potius perferenda, quam ita profanare sanctum Domini. Unde ejusmodi minister, qui jussu Principis talem admisit, contra conscientiam & officium suum gravissime peccat, nec excusabit ipsum coram Tribunali divino: *Er habe Fürstl. Ordre gehabt / der er zu pariren verbunden gewesen.* Merito proinde rejicimus Pontificis decisionem in *c. quod quidam. s. X. de pœnit. & remiss.* quod scil. minime a confessione removendus sit, qui asserat, se abstinere non posse. Seria enim pœnitentia non est, ubi non est serium minimeque fucatum propositum peccatum fugiendi. Hinc verus fidelisque Ecclesiæ minister, & qui est *α' Φιλάργυρος*, nullo epistalmate induci potest, ut talem ad S. Synaxin admittat.

54 Denique cum officium Principis non tantum ad Leges N. & divinas adstrictum sit, sed etiam potestas ejus quandoque *legibus fundamentalibus* & pactis circumscripta sit, uti de summo capite Imperii nostri constat aliquid momenti etiam in hac materia afferet, ne scil. Epistalmata dirigantur contra pacta & Leges fundamentales. Licet enim Princeps sub se habeat leges, non tamen pacta & conventiones sub se habet. Camill. de Curt. *in divers. jur. feudal. in §. potest quoque n. 14.* Si ergo contra quid



quid fiat, evidentè Princeps potestatis suæ excedit terminos. Jam dudum enim est explosa illa quorundam sententia, posse scilicet Imperatorem de plenitudine potestatis *solum* aliquid facere, quod alioquin esset contra Leges fundamentales. Unde sicuti neque Imperator solus Decreta & Le- 54 ges Imperii sancire potest vi 7. P. art. 8. §. *Gaudeant*. nequidem ex plenitudine potestatis, nisi decisioni Imperiali status Imperii causam committant, quo referenda verba ex supplicatione Statuum in Comitibus Ratisbonensibus Anno 1576. Imperatori exhibita, & a Dn. Schwvedero *Jur. publ. part. Spec. §. 1. c. 30. §. 17.* adducta, conf. Dn. Coccej. *jur. publ. prud. c. 20. §. 39.* & ab eo cit. Paurmeist. *c. 2. n. 31. p. 347.* ita nec solus Epistalmata de illis rebus, quæ totum concernunt Imperium, & ad quas etiam status concurrere debent, dare potest. Sic epistalmata dare nequit ratione executionis sententiæ in Camera vel Judicio Aulico contra Statum Imperii lata, quia jus exequendi sententiæ Imperiales Directoribus circulatorum publicis assertum est Legibus. vid. *D. ssert. de jure exequendi sentent. Imper.* 56 Unde etiam, si nomine Imperii mittendi sint Legati, mandata expediuntur non a solo Imperatore, sed omnium Statuum consensus quoque ad hæc concurrere debet, *Sie müssen ihre Ordre und instruction von ganzem Reiche haben*; qua de re perspicuus est textus in *R.I. de Anno 1559. §. 2.* ibi: *Und haben darauff Churfürsten Fürsten und Stände sich auff unser wo gefallen einer instruction unser und des Heil. Reichs Schiffung und Gesanter verhaltung verglichen / dieselbe uns zugestellet &c.* 57 Idem etiam in militia Imperiali, de qua tamdiu in Comitibus deliberatum fuit, observandum esse puto, ut scilicet epistalmata ad hanc dirigantur ab Imperatore & Imperio.

CAPVT III.

DE OFFICIO EPISTALMATA EXEQUENTIUM

SUMMARIA.

<b>G</b> eneralis ingressus ad caput	generaliter. 3.
<i>presens. 1.</i>	Obligatio parendi. 4.
Officium quid? 2.	Unde fluat? 5.
Officium Epistalmata exequentium	An etiam illegitimo Principi parendum. 6.
	D



- dum 6.  
 Pufendorffii sententia. 7. 8.  
 Limitatio. 9.  
 Obligatio parendi ad jus imperandi respicit. 10.  
 Requis. 1. officium exequentis dirigen. 11.  
 Ejus exegesis 12.  
 An iniusto epistolamati parendum. 13.  
 In dubio voluntas Principis ex regulis iustitia interpretanda 14. 15. 16. 17. 18.  
 In dubio parendum Principi. 19.  
 In dubio pro Epistolamate est presumptio. 20. 21.  
 Pufend. hac de re sententia 22.  
 Cautela pro Ministro intimo. 23. 24. 25.  
 An & quatenus acquiescendum Principi assertioni, praecedentis se habere iustas causas talia praecipendi. 26. 27.  
 Decisio. 28. 29. 30.  
 Parendum Principi, si ipsa executio non involvit peccatum. 31. 32.  
 Iniqui Epistolamatis executio differenda 33.  
 Explicatio l. 29. C. d. pæn. 34. 35. 36. 37. 38.  
 Dura sententia Jul. Clari. 39.  
 Controversie status formatur. 40.  
 Rationes dubitandi 41. 42. 43. 44. 45.  
 Hobbesii sententia. 46.  
 Refutatur Hobbesius 47.  
 Rationes decidendi 48. 49. 55. 56.  
 Decisio Juris Canon. 50.  
 Hug. Grotii. 51. 52.  
 Servi non in omnibus parere tenentur dominis 53. 54.  
 Rejicitur sententia dissentientium. 57.  
 An mors votius perferenda, quam ut quis exequatur iniustum epistolamata? 58.  
 Officium potius deponendum, quam exequendum iniustum epistolamata. 59. 60.  
 Mors eligenda pra executione iniqui epistolamata. 61.  
 Omnia tamen prius tentanda. 62. 63.  
 Ratio 64. 79.  
 Caeca obedientia Russorum & Moscovitarum 65.  
 Sententia Pufend. distinguentis. 66. 67.  
 It. Juris Canon. 68.  
 Reprehensio ejus. 69.  
 Pufendorffio respondetur. 70. 71. 72. 73. 74.  
 Principi violenter non resistendum. 75.  
 Exemplum Christianorum militantium. 76.  
 Quatenus Praxis hic Theoria respondeat. 77. 78.  
 In iniuste epistolamatis clausula nil operantur. 80.  
 Epistolamata iniqua nequidem ex vi Homagii obligant. 81.  
 Quenam Epistolamata iniusta? 82.  
 Quatenus Principum epistolamata circa sacra & adiophara obligent. 83. 84. 85. 86.

Exem-



- Exemplum Ambrosii.* 87. 88.  
*Epistalmata, quae publica negotia respiciunt* 89.  
*An Legati possint impune exequi, quicquid iis injunctum?* 90.  
*Legati non debent esse timidi* 91.  
*Ad questionem responderetur negative additis rationibus.* 92. 93. 94. 95. 96. 97.  
*Notatur Grotius inviolabilitatem Legatorum nimium extendens* 98.  
*Quatenus epistalmata contra LL. fundamentales Imperii sint obligatoria* 99.  
 1) *Ratione Imperatoris, a quo profertur* 100. 101.  
 2) *Ratione Statuum* 102.  
*Quae ledunt pacem publ. non obligant* 103.  
*Pax publ. etiam stringit subditos* 104.  
*Quatenus milites hoc casu iussibus sui Principis non obligentur* 105. 106. 107.  
*Contra milites proceditur ad Ban- num post literas avocatorias.* 108. 109.  
*Non excusantur, sacramento aut juris ignorantia* 110. 111.  
*An miles in bello injusto Principi ad obsequium teneatur* 112.  
*Rejicitur Hobbefius* 113.  
*Decisio* 114.  
*Iustitia belli non semper apparet* 115.  
*In dubio miles parere debet* 116.  
*Notatur Grotius* 117. 118. 119. 120.  
*Exemplum Legionis Thebaeae* 121.  
*Quatenus vasalli in bello injusto teneantur sequi dominum* 122.  
*Notatur durities ex. 11. F. 28.* 123.  
*Decisio* 124. 125.  
*Questio de Navarcho se obligante ad proprium interitum* 127.  
*Ratio dubitandi* 128.  
*Decidendi* 129. 130.  
*Epistalmata contra LL. civiles quatenus obligent* 131. 132.  
*Declaratur exemplis* 133. 134.  
*Quid? si territus inde ledatur?* 135.  
*Decisio* 136.  
*In bona fide est, qui solvit jussu Principis* 137.  
*Excusatur, qui jussu Principis deponit pecuniam alteri debitam* 138.  
*It, qui arrestatam solvit* 139.  
*It. si fideiussor solverit usuras indebitas* 140.  
*An liceat resistere ministris jussum injustum Principis exequi volentibus* 141.  
*Decisio varia & anceps* 142. 143. 144. 145.  
*An & quatenus minister injustum epistalma exequens puniri possit* 146.  
*A quo?* 147. 148.  
*Rationes dubitandi* 149. 150.  
*Cessat pena ordinaria, sed non extraordinaria* 151. 152.  
*An concipiens scriptum injuriosum jussu superioris injuriarum teneatur.* 153.



- Quomodo commode exequentem punire possit Princeps, contra quem executio facta* 154.
- An Princeps teneatur ad resarciendum damnum, quod ministro propter executionem epistolamatis contigit.* 155.
- Decisio.* 156.
- Temperamentum Decisionis.* 157.
- An successor in regno possit inquisitione gravare ministrum ob infelicem eventum executionis epistolamatis a defuncto injuncti* 158.
- Decisio.* 159.
- Limitatio.* 160.
- Secundum requisitum Principale a ministro in exequendo observandum.* 161.
- Fines mandati exacte observandi.* 162.
- Ministro contra epistolamata quid intentanti resisti potest.* 163.
- An aliquando licitum sit excedere fines mandati, si hoc utile videatur committenti.* 164.
- Decisio ex Gellio cum rationibus duobus.* 165.
- Quid in bello?* 166.
- Declaratur exemplis.* 167.
- Applicatur decisio ad Legatos.* 168.
- Quid in hac decisione observandum?* 169.
- Quenam decisio in hac questione obtineat, si epistalma sit generale?* 170.
- Unde judicetur mandatum generale?* 171.
- Ob mutatas circumstantias ab Epistolamate recedere licitum est.* 172.
- Hoc casu tamen rescribendum a Principe.* 173.
- Quae tacite epistolamati insunt, peragere minister potest.* 174.
- Tertium Requisitum exequenti epistolama observandum.* 175.
- In bello nihil citra mandatum Principis gerendum.* 176.
- Declaratur ex Grotio.* 177-179.
- Ex jure militari.* 178.
- Aliquando justa causa excusat.* 180.
- An consultum sit Praefectos belli servile alligare ad epistalma Principis.* 181.
- Decisio.* 182.
- Potestas criminalem sententiam exequendi iudicibus sine jussu Principis non competit.* 183.
- Quid si demandata executio & nova ratio inquirendi suboritur?* 184.
- Ubi speciale mandatum requiritur, exacte id observare debet minister.* 185.
- Declaratur hoc LL. & exemplis.* 186-187.
- Generale mandatum habens potest transigere de causa illiquida.* 188.
- Quatenus securus sit, qui emit a fisco.* 189.
- An scientia procuratoris prejudicet Principi.* 190.



Ubi non sit necessarium epistalma? 191.

Declaratur (1) in procuratore Cesaris. 192.

(2) In ducibus belli sponsones facientibus. 193.

Differentia sponsonum a faderibus, 194.

Quando sponsones facere licitum? 195.

Ob imminens periculum grave saepe quid facere licet absque epistalmate 196.

Declaratur. 197.

Quartum requisitum Principale ab exequente observandum. 198.

Exactissimam diligentiam in exequendo ministri adhibere debent. 199.

Quid si non exequatur epistalma minister? 200.

Qui dolo recusat adimplere man-

datum Principis, lege Julia Majestatis tenetur. 201.

Unde determinatio poene hoc casu capienda? 202.

Excusatur, qui ex justa causa differt executionem & secundum jussum expectat. 203.

De jussu secundo vel tercio. 104.

Quando jussus secundus expectandus? 205.

Declaratur Legibus & exemplis. 206. 207.

In alienatione Domanicalium requirunt trinam jussionem. 208.

Effectus secundae jussionis. 209.

Limitatio. 210.

Ubi dubium incidit, ibi secunda jussio petenda. 211.

It. si utilitati publica evidenter epistalma repugnet, 212.

**E**X haecenus dictis constat, quod Epistalmata habeant respectum<sup>I</sup> ad eos, quibus gloria parendi relicta est, imprimis vero ad *ministros & officiales*, & quia plures controversiae & dubia hic occurrere solent, operam dabo in hoc capite, ut officium officialium aliorumve Ministrorum circa Epistalmata distincte exhibeam, ne vel caeca obedientia, vel malitiosa aut desidiosa inobedientia, executionem Epistalmatum vel injustam vel inutilem reddat. Quemadmodum vero officium in genere requirit, ut actio ejus, de cujus officio queritur, sit *attemperata legibus praescriptis*; cum officium dicatur, quod quisque efficere debeat pro sua personae conditione; Anton. Fernandez de Otero *de official. c. 1. n. 3.* ita<sup>3</sup> hac in materia officium Ministri, seu ejus qui Epistalmatis executor datus, consistit maxime in eo, ut actiones suas mandato Principis seu Epistagmati tanquam legi praescriptae attemperet, & Principis voluntatem exacte



- exacte observet, *candide, sincere*, omni adhibita *cura diligentiaque* præceptum sui Superioris executioni tradat. Inde jam perpendenda solennis materia de *arctissima obligatione Ministrorum* officialiumque, quæ, ut supra dictum, ex *jussu & jure imperantis* fluit, cum nulla *obligatio* proprie dicta absque *Imperante* concipi queat. Excell. Dn. Thomaf. *Jurispr. div. L. 1. c. 1. §. 136.* Hinc quoad executionem *Epistalmatis* oritur *obligatio* stringens ex *jussu Imperantis*, ut hanc a se nemo declinare possit. Tencit huc monitum Jcti in *l. non potest. 199. ff. d. R. I.* quod non possit dolo carere, qui imperio magistratus (seu *Imperantis*) non paruit; ex quo etiam fluunt pœnalia judicia in non obtemperantes proposita *vid. t. i. ff. si quis jus dic. non obtemp.* Sane ipsa *Jurisprudentia* universalis satis accurate hoc fundamenti loco præsupponit; *Imperanti esse parendum*, id quod etiam ipsa definitio *Imperantis* ostendit, Dn. Thomaf. *c. l. c. 3. §. 33. seqq.* & Jctus in *l. 2. ff. de J. & J.* egregie illustrat. conf. *l. obligamur 52. §. 5. 6. 7. ff. de O. & A. l. si stipulatus 81. §. 1. ff. de solut. l. liber homo 37. pr. ff. ad L. Aquil.* conf. Thom. Carlevalii *Tract. de iudic. tit. 1. disp. 6. n. 4.* Quibus præsuppositis quæritur: an ea *obligatio* circa exequenda *epistalmata* solummodo debeatur *legitimo* Principi an vero etiam illi, qui dejecto & pulso *legitimo* Principe *imperium* invadit & se pro Rege gerit? Pufend. *De I. N. & G. L. 7. c. 8. §. ult.* rem totam ita definit: sæpe rem redire eo posse ait, ut non solum *licitum*, sed etiam *debitum* sit, parere imperio eius, qui in *qualicunque* possessione regni est. Quanquam enim ejus jussa, quod *legitima* potestate destituantur, vim obligandi *in se* non habeant, imprudentes tamen fore, si vitam & fortunas suas ita temere in periculum projicere velint. Dum enim quilibet bonus & *legitimus* Princeps omnino præsumendus est, velle suorum civium salutem conservare, præsumtio quoque ita capienda est, ut censeatur Princeps *legitimus* ratum habere, id quod subditus ex *jussu* invaloris agit, & in tantum *obligationem* remississe erga se. conf. *Grot. L. 1. c. 4. §. 51.* Hoc puto tamen limitandum: modo *epistalmata* talia non contra ipsum Principem *legitimum* dirigantur, *veluti*, si jubeantur cives contra eum arma capere &c; nam hic omnem *obligationem* cessare puto. Quemadmodum vero *jus Imperantis* non plane *absolutum* est, sed *alligatum ad Leges universales & divinas*, imo optimi quoque Principes principatum suum submittere legibus civilibus *spontanea voluntate* soleant *l. digna vox. 4. C. de LL. l. ex imperfecto. 23. ff. d. Leg.*



*ff. d. Leg. 3.* seu ex precedente capite constat, ita etiam obligatio & officium Epistalmata exequentium quibus cancellis includi debeat, inde deducendum, quod aliquot includam requisitis.

*Primum* ergo requisitum officium ministri circa exequenda epistal-  
mata dirigens esto: **Ut officialis satisfaciat epistalmati sui Principis, quatenus obligatorium est, & fides, qua Deo & Principi suo obstringitur, permittit.** Pro hujus requisiti exegesi statim primo loco inquirendum, quænam epistalmata sint *obligatoria*. Sane illud indubiam est, si regulis æquitatis & justitiæ jussio Imperantis non adverteretur, hætenus generatim dicta firmo stare tulo. At gravior quæstio suboritur, ubi Epistalma continet iniquitatem evidentem, an & quatenus jam minister obligatus sit ad exequendum tale mandatum? Quæ quæstio ut recte decidatur, formandum est ante omnia recte status controversiæ.

Primo non est sermo de *voluntate* Principis adhuc *dubia*, seu quando epistalma sanam recipit interpretationem. Nam hoc casu minister, qui illud exequi debet, prudenter id interpretari debet, ne recedat a regulis justitiæ & æquitatis: semper enim interpretatio in *melio rem partem* est capienda, *c. in bis. 30. x. de privil.* imprimis in hoc casu, ubi Princeps præsumitur noluisse, ut suorum mandatorum aliter, quam de jure conveniret, ratio haberetur. *l. omnes. 6. C. si contr. ius vel util. publ. Mex. conf. 100. n. 13.* Neque enim præsumitur velle aliquid contra jus maxime naturale & divinum. *Gyriac. Nig. contr. for. 33. n. 13.* sed potius ejus jussus intelligi debet cum justitia *Id. contr. 59. n. 9.* Unde *Dd.* dicere solent: Princeps omnes actus vult regulari a *justitia poli & fori*, *Gail. 1. obs. 14. n. 6.* & Princeps nunquam voluisse credendus est, quod juste velle non potuit. *Fab. in C. Lib. 1. lit. 11. n. 5. conf. Vultej, vol. 3. conf. 22. n. 21. 22. & conf. 18 n. 174. Felin. conf. 51. n. 7. Hector. Capyc. Latr. Decif. noviss. Decif. 174. n. 2. Joh. Francisc. de Ponte. vol. 1. consil. 55. n. 3. & conf. 59. n. 27. & consequenter commisiones seu jussus Principum debent, quoad fieri potest, restringi & reduci ad terminos juris. Franc. Nig. Cyriac. *controv. 59. n. 8.* *Card. Tusch. lit. p. conf. 67.**

Deinde etiam non sumus solliciti de casu, ubi *non apparet evidens iniquitas*. Sæpius enim jussio simpliciter considerata potest videri recedere a regulis justitiæ, quæ tamen ex prægnantibus causis & circumstantiis, quæ exequentem latere possunt, emanavit. In tali ergo casu sicuti quod jussu



## CAP. III. DE OFFICIO

32

- iussu Principis factum est, in iudicium venire non debet *l. quod Principis*  
*23. ff. de aqua & ag. pluv. arc.* ita minister ad obsequium obstrictus est,  
 praesertim si videatur periculum in mora esse, & necessitas executionem  
 20 urgeat. In dubio enim pro epistalmate est generalis praesumptio quod ex  
*justa & rationabili causa emanaverit Vult. Vol. III. conf. 19. n. 178. & vol.*  
*II. c. 14. n. 54. Richter. p. 3. conf. 13. n. 33. Petr. Anton. de Petr. de iure quæst.*  
*per Princ. non toll. c. 32. quæst. VIII. princ. B. Dn. Brunnem. Iur. Eccles.*  
 21 *li. 1. c. 2. §. 31. in f.* De qua praesumptione consuli imprimis possunt Menochi  
*de praesumpt. R. 3. praes. 8. conf. Card. Tusch. lit. p. concl. 682.* Non potest ergo  
 non obtemperare, qui credere debuit, sibi iuste mandari; imo nec incul-  
 pandus qui aliter scire & credere non potuit. *Mev. conf. 100. n. 28. Richt.*  
*p. 1. conf. 47. quæst. 4.* quare potius exequens in bona fide est, iusta videli-  
 22 cet ductus opinione *Mev. c. l. n. 116. 117. 118. Hinc. B. Dn. Pufend. de I. N.*  
*& G. L. 8. c. 1. §. 6.* valde periculosam hanc sententiam esse autumat, quod  
 scilicet iusta Principum recte possint detrectari, si dubium quoddam circa  
 eorum aequitatem oriatur. Hoc enim modo saepe necessum esset, ut in  
 peccandi necessitate incidere, dum contra conscientiam facturi sint,  
 si obediverint, contra fidem Imperantibus datam, si non obediverint. Cum  
 vero certum sit, conscientiam inter dubia momentorum nutantem sibi  
 optime consulere, electa illa parte, ex qua minus peccandi periculum; &  
 jam longe praesentius sit periculum peccandi, propter dubium illiquidum  
 fidem expresse datam negligere, ob praesumptionem pro Principum Epi-  
 23 stalmate generalem, hinc licite & iuste exequitur illud minister, *conf.*  
*Thomas Hurtado in Resol. Moral. tractat. 3. c. 1. n. 3. seqq.* ubi pluribus  
 hanc materiam, etiam per casus speciales deducit, *Add. c. quid culpatur.*  
*4. C. 23. qv. 1.* Imo etiam si Princeps speculative dubitet de honestate rei  
 praecipit, tamen cum praecipit, in dubio obedire ei tenetur subditus. *Tho-*  
*mas Hurtado. c. l. Resol. 1.* Multo magis obedire tenentur ministri & offi-  
 ciales, si Princeps quidquam imperet, quod quidem possit sine peccato  
 fieri a subdito, sed metuatur, ne progressus fiat ad ulteriora, si in hoc pa-  
 reatur. Recte enim & prudenter hic loquitur *B. Dn. Brunnem. Iur. Eccles.*  
*lib. 1. c. 2. §. 31.* Facias & pareas iis omnibus, quae ex tua parte non laedunt  
 pietatem: caetera pervigili providentiae divinae committenda, & si tandem  
 sequantur imperata iniusta, tunc tempus erit Apostolicam Regulam se-  
 qui: Oportet Deo magis obedire quam hominibus. Omnino enim indigna  
 subdito



EPISTALMATA EXEQVENTIUM.

33

subdito vox est: latitat anguis sub herba, aliud Princeps intendit, ac ver-  
bis præ se fert, vid. Dn. Thomaf. von Recht der Evangel. Fürsten in  
Theolog. Streitsachen. *ib. 6. §. 5. circa fin.* Interim tamen Ministri  
Principis intimiores admissionis, a cujus nutu & consilio Princeps quam  
maxime dependet; caute hic procedere debent ex sententia Dni. Præs.  
*in Us Mod. ff. ad lit. ad L. Aquil. §. 15.* Cum enim his non sola parendi  
gloria relicta, sed etiam contradicendi necessitas *vi officii* incum- 24  
bat, si viderint, voluntatem Principis ad iniusta & noxia propendere,  
ut a culpa se liberent, omnibus modis dissuadere debent, quæ molitur  
Princeps, & si nec ita quicquam efficere possint, & res magni momenti  
videatur, sententiam suam contrariam scriptam Principi offerre, &  
ut ad acta reponatur, petere, quo eorum consilio hoc factum non esse  
constet posteritati: quod si nec ita quicquam efficere potuerint, paren- 25  
dum est Principi jubenti, in quantum iussu Dei non violantur, *conf. c.*  
*sicut. 2. D. 14.* & si hoc fecerint, accusari non possunt, quod juramenti  
sui immemores fuerint, iussus enim Principis a perjurio excusat.

Exinde etiam decisionem suam petit questio affinis: An Minister 26  
Principis Consiliariusve, si Princeps asserat, se iustas & prægnantes ha-  
bere causas, hoc vel illud jubendi, quæ tamen huic omnino ignotæ  
sunt, illius propositione acquiescere debeat? Regulariter causa præsu- 27  
mitur in Principe, *Gl. in l. relegati. in verb. ex aliqua causa C. de pen.*  
quæ tamen cum Gl. non ex voluntate sola Principis desumenda, licet  
veteres Jcti hanc esse communem opinionem asserant, quos refert  
Lud. Rudolf. de Sabloneta *de absol. Princ. pot. c. 6. n. 203.* ita, uti ibi  
addit, ut vani capitis existimetur ille, qui asserit, Principem non posse  
præcipere sine omni cognitione & sine causæ expressione. Nam &  
ipse Sabloneta *c. 1.* multas refert casus, ubi non præsumitur iusta causa  
in Principis iussu. Et deinde, militat saltem præsumptio pro Principe,  
quæ ex facti circumstantiis dijudicanda. Sane in dubio stari debet ver- 28  
bis generalibus Principis asserentis, se ex iusta causa præcepisse id, quod  
præcepit: *Alex. consil. 2. vol. 1. n. 20.* veluti si Princeps jubeat, ut bona  
alicujus fisco addicantur, quia deliquisset. Simplici enim huic asserti-  
oni credendum esse volunt. vid. *Petr. Ant. de Petr. c. tract. c. 32. concl.*  
*2. n. 36.* etiamsi jusserit torqueri aliquem ex infallibili ejus conscientia.  
*Id. c. 13. n. 33. & c. 15. n. 72.* Sed adulatoriam hanc sententiam merito ab 29

E

ausis



## CAP. III. DE OFFICIO

34

aulis removendam esse puto. Imo ubi epistalma fundatur super *facto non coram Principe gesto, sed ab aliis accepto*, major ansa nascitur inquirendi in causas a Principe detectas, ne alter, ejus bonave vitam epistalma petit, inauditus condemnetur: nec enim Principis supremi asserptioni litatur, cum agitur de facto alieno, cui non adfuit. Christoph. Crespus de Valdaura *obsf. 10. n. 57.* In aulis sane Principum invidia dominatur, & ita sæpe de Principe male informato quærelæ suboriuntur.

30

Alia forsitan ratio est, si epistalma fundetur super facto, de quo Principi non ex aliorum relatione, sed *ex propria conscientia* constat, tunc enim ministrum propositione Principis facilius acquiescere posse puto, sub limitatione tamen *n. 24.* allata. Vid. Petr. Ant. de Petr. *c. cap. 32. n. 37. seq.* Palæott. *de consult. consil. sacr. p. 2. qu. 5.* Christoph. Cresp. de Valdaura *cit. l.* ubi eximit casum, si agatur de gravi præjudicio. Interim tamen qui in Principis certa scientia se fundat, illam probare debet, cum in dubio non præsumatur Petr. Franc. de Tondut. *quæst. & Resol. Benef. l. 1. c. 62. n. 10.*

31

Imo nec suppono casum, quando Princeps injusta *ex parti sui tantum* præcipit, ita ut ipsi ministerio seu obsequio crimen nullum infit. Nam interdum peccat Princeps jubendo, subditus vero non peccat parendo, & ita sine dubio talia præcipienti obedientia præstanda, veluti si minister iubeatur exigere iniquam contributionem, vel etiam pendere. Peccabat sine dubio David jubendo, ut numeretur populus: Joabus bene dissuasit, bene tamen tandem, cum Rex in proposito subsisteret, obtemperavit. B. Dn. Brunnem. *Jur. Eccles. l. 1. c. 2. §. 30.*

33

Denique a statu controversiæ quoque separandus casus, ubi quidem iniquitas evidens videtur subesse, *jussus* tamen non est *stringens*, sed *moram & tempus differendi executionem admittat.* Nam tunc is, cui Epistalma datum, ante omnia summa ope eo anniti debet, ne statim epistalma executioni detur. Quocirca hoc casu probe observetur constitutionem Theodosii Imperat. cedro dignam in *l. vindicari 20. C. d. pæn.* ubi sanctissime dispositum, ut, si Princeps severius duriusve contra consuetudinem pro causæ intuitu jusserit vindicari in aliquos, non statim jussio executioni detur, sed per *30.* dies suspendatur & differatur, cum adhibita illa dilatione sæpius fieri possit, ut Princeps hæctatur, qui forsitan irato animo epitagma tale durum dedit, dum ita

34

inter-



## EPISTALMATA EXEQUENTIVM.

intermedio tempore secunda deliberatione iram mitigare, & placato animo clementiæ & poenitentiae locus esse queat. Jac. Gothofr. in *Comm. ad l. 13 C. Theod. d. poen.* Quicquid enim in calore iracundiæ fit vel dicitur, vel jubetur, non prius ratum habendum, quam si ex perseverantia apparuit, iudicium animi fuisse. *l. quicquid. 48. ff. d. R. I. conf. Myl. ab Ehrenb. de Hyparchol. c. 11. §. 20.* Exempla enim testantur, quam saepe ira Principum innocentibus exitium attulerit, quod ipsum comprobatur Seneca *L. 2. de ira c. 23.* horrendo exemplo, ubi notanter addit: in suspenso iram retinendam, posse poenam dilatam adhuc exigi, non posse exactam revocari. Et hæc ipsa ratio occasionem præbuit legi illi egregiæ, ceu ostendit *c. cum apud Thesalonicam. 69. C. 11. q. 3.* ubi Theodosius Imperator accepto nuncio, a seditiosa plebe trucidatum esse quendam ex militaribus, iusserat ex improvise obruncari passim, ut quisque ex populo seditioso occurrisset. Hac eadem funesta multiplici pollutum gravi reprehensione excepit Ambrosius, & de tanta clade poenitentiam agentis suavis autorque fuit, ut legem præsentem conderet. *conf. Ferdinand. Arias de Mesa variar. Resol. lib. 2. c. 36. n. 2. & 4.* ubi circa *l. 20. cit.* plures coacervat autores. Differre ergo tali casu executionem providus Minister debet, præsertim ubi de morte hominis agitur. Nulla unquam de morte hominis cunctatio sera est. *conf. c. de cetero. 5. X. de sentent. & re jud. Hector. Capyc. Latri Decis. 39 noviss. Decis. 191. n. 33.* Rigidus vero hic videtur Jul. Clarus, qui *quest. 60. vers. solet dubitari circa fin.* asserit, se non dare consilium diffinendi executionem & Principi rescribendi, imprimis, si Princeps iræ esset accensus, ne contingat forsan ei, quod contigit Prætorii Varisii, qui suspensus fuit iussu Ducis Galeatii Sfortiæ, quod ille non statim executus esset poenam suspendii in homine, quem Dux suspendi mandaverat, referente Boss. *ad tit. de homicid. n. 98. in f.* Quamvis enim talis dilatio aliquando periculosa esse possit, iusta tamen est. Hinc Mev. *p. 1. dec. 143. n. 6.* apposite ait: Frustra metuit iudex (rescribent Principi) ex eo offensam, quod nunquam displicere potest bono Principi. Quin imo, cum hoc casu Princeps ipse non tam immediate partem gravet, sed iudex; quamvis iustum ejus secutus, etiamsi ab ipso Principe appellari non possit, tamen a gravamine illo dabitur appellatio; non enim tunc iudex merus est executor, sed ipsi incumbit



talia mandata & rescripta non attendere, & sic ex actis & probatis judicare. *l. pen. C. de precib. Princ. offer.* Thom. Carlevalii *disput. de iudic. tit. 1. disp. 2. n. 761.* Hercul Marescottus *variar. Resol. l. 1. c. 86. n. 31.* Dn. Lyncker. *tr. de Gravam extraj. c. 5. S. 1. §. 9. n. 3. 4.* aut quando idem ut *minister tantum* exequitur, cum tunc, immediate a Principe Gravamen procedat, appellatio institui nequit, sed aliis utendum remediis. Dn. Lynck. *cit. l. §. 10. n. 4. seqq.*

- 40 Controversiæ ergo status in hoc continetur: an Minister aliusve subditus iussui sui Principis satis *claro & indubio*, interim *evidenter iniquo* tam respectu Principis quam exequentis, nec *moram ferenti* aut
- 41 dilationem admittenti obsequi, eumque exequi obstrictus sis? Equidem quidam veterum *Jstorum* non veriti sunt id affirmare, ut Cyn. *in l. rescripta. 7. C. de prec. Imp. offer. n. 10.* & quos Flamin. Chartar. *de exec. sentent. C. fin. n. 328.* pleno numero recenset, adeo ut asserant, teneri iudicem mandatum Principis exequi, etiamsi officiali mandaret, ut non præcedentibus indiciis & absque ullo corpore delicti inquisitionem specialem contra aliquem formaret. vid. Petr. Ant. *de Petr. de Jur. quæst. per Princ. non toll. c. 15. n. 92.* Imo ut aliquem sine processu
- 42 & causæ cognitione suspenderet, aut alia mortis pœna afficeret, quia Princeps esset lex animata in terris, & quod præsumerentur acta per Principem legitime facta, præsertim cum non sit, qui dicat ipsi Principi cur ita facis? Conf. Arismin. *Tep. decis. tit. 48. c. 2.* Petr. Ant. *de Petr. c. 13. n. 33. c. 32. concl. 2. princ. n. 1. seqq.* Joh. Francisc. *de Ponte conf. 131. n. 26.* & hanc sententiam esse communem ex Suarez. *verbo officialis n. 3.* refert Hippol. Bonacoss. *Thef. commun. opin. lit. o. conf. Matth. de Afflict. dec. 150. n. 26. seq.* Hinc Bald. *in l. prius C. qui accus. non poss. n. 54* ait! hanc parendi necessitatem, quod alias improbum, facere probabile; & licet iniuste faciant, qui præcipiant, hos tamen non iniuste facere, qui parent. vid. Mey. *conf. 100. n. 115.* seu ut dicitur
- 43 *in l. non videtur. 167. §. 1. ff. d. R. I.* qui iussu iudicis aliquid facit, non videtur dolo malo facere, qui parere necessè habet. Neque enim ejus ulla culpa est, qui parere necessè habuit. *l. is damnum. 169. eod. c. 26. d. R. I. in 6.* Provocare etiam solet ad *l. prospexit. 12. ff. qui & a quib. l. in fraudem juris. 10. §. 2. ff. de his que ut ind. l. si tacitum 13. ad L. Fal-*
- 45 *cid.* Quin etiam salva conscientia epistalmata talia executioni tradi posse



posse, satis audacter asserit Suarez. *in sent. recept. lit. P. n. 275.* Denique ab hac sententia non abhorret Hobbseus *in tr. de Civ. c. 12. §. 2.* 46 ubi ait: *si jubeat facere, quod peccatum jubentis est, modo qui jubet, jure dominus meus, sit, id si facio, non pecco.* Et denique concludit: *Opinio igitur eorum, qui docent, peccare subditos, quoties Principum suorum mandata, quae sibi injusta esse videntur, exequantur, & erronea est, & inter eas numeranda, quae obedientiae civili adversantur.*

Verum sicuti hæc conclusio fluit ex pessimo fundamento, quod 47 scilicet cognitio justæ & injustæ pertineat ad civitatem, hanc proinde neminem privatum sibi arrogare posse, adeoque Principis voluntatem, justum constituere; vid. *Id. c. tr. c. 6. §. 9. 13.* ita hic nullam puto subesse obediendi obligationem in subdito, cum cesset *omni ex parte* 48 præcipiendi & jubendi in Imperante, quippe qui ipse Legibus divinis subiectus est, adeoque nihil contra has præcipere valet. conf. Mev. *P. 1. Dec. 143. n. 4.* Et hoc casu omnis pro Principe cessat præsumptio, 49 quod scilicet ex justa causa epistalma dederit Gail. *Lib. 2. O. 58. n. 1.* Sablon. *de abs. Princ. pot. c. 6. n. 216.* ut proinde merito extollenda sit decisio Juris Can. *in c. non licet n. 2. D. 10.* quod non liceat Imperatori, 50 vel cuiquam pietatem custodienti aliquid contra divina mandata præsumere, nec quidquam, quod Evangelicis Propheticis aut Apostolicis regulis obviat, agere. Nam etiamsi vel maxime expressim obedi- 51 tia promissa fuisset, restringi tamen debet illa ad mandata licita & juri & rationi & æquitati consona. Costa *consil. 49. n. 9. & 15.* Optime huc facit assertum H. Grot. *d. Jur. Bell. & P. L. 1. c. 4. §. 1. n. ult.* apud omnes bonos, iniquis, extra controversiam est, si quid imperent summum imperium habentes naturali juri aut divinis præceptis contrarium, non esse faciendum quod jubent. Nam Apostoli cum dixerunt, Deo magis quam hominibus esse obediendum, ad certissimam provocarunt regulam omnium inscriptam cordibus. conf. B. Dn. Brunnem. *Jur. Eccles. lib. 1. c. 2. §. 29. in f.* Eandem sententiam illustrat Grotius *L. 2. 52 c. 26. §. 3.* pluribus exemplis & testimoniis, ostendens *n. 3.* ipsa jura civilia favere quidem his, qui parere necesse habent, per *supra cit. ix.* sed non in omnibus: videlicet excipiunt, ea quæ atrocitatem habent, 53 facinoris vel sceleris. *l. ad ea 157. pr. ff. d. R. 1. l. sed si unius. 17. §. 7. d. injur. l. qui imputeum. 11. §. 1. quod vi aut clam.* Quo respiciens Seneca



L. 3. de Benef. c. 20. ait: *Non enim aut nos omnia jubere possumus, aut in omnia servi parere coguntur. Contra Rempubl. imperata non facient, nulli sceleri manus commodabunt.* Eodem modo Alfen. in l. servus. 20. pr. d. O. & A. servum non in omnibus rebus sine poena domino dicto obedientem esse posse, sicuti si dominus hominem occidere aut furtum alicui facere servum jusisset. Quo circa sano sensu accipiendum, & ex l. 157. cit. interpretandum, quod dicitur in l. 2. §. 1. ff. de Noxal. Act. servum scil. nihil deliquisse, qui domino jubenti obtemperaverit. Conf. disp. Dn. Præs. de obl. Princ. ex fact. Min. c. 3. n. 44. & 45. Guglielmi Dunozet. Decis. 131. n. 8. Mar. Giurb. Decis. 47. n. 1. Scacc. de judic. c. 57. n. 9. Hæctor. Capyc. Latr. Decis. noviss. Decis. 170. n. 4. Anton. Grannanieto comment. in L. 2. & 3. decret. lib. 3. tit. 5. c. 6. n. 7. ubi discernit mandatum durum vel asperum ab injusto. Huc etiam facit arg. l. toties 6. §. 3. ibi: *non esse ei necesse obtemperare ff. de pollicit.* Neque enim inde injuriarum nasci debet occasio, unde jura nascuntur l. meminerint. 6. C. Unde vi. Et hoc est, quod Theologi in hac materia dicere solent; quod secunda tabula cedere debeat primæ, & quod neglecta tabula prima, sequantur lapsus tristes in secunda. conf. Petr. Ant. de Petr. c. 24. n. 41. seqq. & n. 54. seqq. Proinde vituperio summo digna sententia, quod absque ullis indiciis & corpore delicti ex jussu Principis possit formari inquisitio specialis; vid. Mart. Schrad. de sentent. Princ. ex potest. plenit. lat. c. 3. §. 27. 30. & 31. cum nequidem Princeps possit mandare, ut procedatur absque partis citatione. Hæctor. Capyc. Latr. Decis. noviss. dec. 122. n. 16. Imo nimis temere Suarez. ait. l. exequentem epistalmata talia absolvit a peccato in conscientia, præsertim cum etiam in aliis quæstionibus, quæ non eandem evidentem iniquitatem habent, difficile & quodammodo temerarium sit, velle judicare, an hoc vel illud salva conscientia fieri possit, nec ne? cum hoc dependeat ex cujuslibet intentione, qua negotium aggreditur & perficit, quam nemo perscrutari potest, nisi summus ille *καρδιογράφος* Deus. conf. Myl. ab Ehrenb. Hyparchol. c. 11. §. 17. 18. 19.

At cum hic sermo sit de casu, ubi epistalma moram & dilationem non fert ob præcisam parendi necessitatem, illud adhuc superest notandum dubium, quid agendum eo casu Officiali, seu cui epitagma injunctum, cum non debeat exequi mandatum, an officio potius suo renun-



renunciare, imo mortem presentaneam, si scil. sub hujus comminatione negotium injunctum, potius obire obstrictus sit, quam tale epistalma exequi? Sane & nostra tempora exempla hujusmodi horrenda suppeditant, ut proinde non absolum videatur, hoc dubium hic tangere. Equidem quod *renunciationem officii* attinet, minor ratio dubitandi subesse videtur; cum hæc jactura æqua mente sustineri in gloriam Dei debeat, eventuque meliori sæpe pensari soleat. Notatu dignum est exemplum, quod qui elatere Principis sunt, merito intueri debent, quod ex Franc. Vivii *Thef. comm. opin. opin. 628. n. 10. & 11.* adducit Myler. ab Ehrenb. *Hyparch. c. 11. §. 16. n. 25.* de Præsidente Parlamenti Parisiensis, cui cum Rex mandasset, ut sub pœna depositionis sententiam voluntati ejus conformem ferret, in causa quadam, respondisse fertur: *Malo officium perdere, quam scienter Deum offendere.* Et ita etiam officio privatus fuit: postmodum tamen ob candorem revocatus & honoribus meritis condecoratus. conf. Petr. Ant. de Petra. *cit. tr. c. 32. concl. 2. princ. n. 4.* Hoc enim certum est, Principes ministris quidem imperare posse, ut causam breviter expediant, non tamen, quid pronunciare debeant, præscribere, sed libertatem integram deliberandi & judicium ferendi relinquere, uti bene observat Christoph. Cresp. de Valdaura *obs. 114. n. 53.* De *mortis periculo* vero gravior disquisitio superest. Si Grotium audiamus *cit. c. 4 lib. 1. §. 1.*, ibi in f. concludit: tolerandam esse injuriam, si qua nobis inde inferatur. Et hanc sententiam merito approbo, si nulla evadendi via & ratio & illa executione Deus ipse lædatur. Quamdiu enim adhuc subest fugiendi ratio, salutis suæ consulere quilibet fuga tenetur, ne se ipsum malo aut morti objiciat, recusando implere voluntatem sui Principis. vid. Carpz. *de L. Reg. c. 14. sect. 2. n. 8.* Imo & arte eludi posse tali Principis, mandatum, ubi occasio aliæque circumstantiæ non resistunt, nullus dubito, cum exempla testentur, sæpe Principes ad saniores reverfos mentem, ira extincta, & factum ministri dissimulantis cum summa laude approbasse. Neque enim omne falsiloquium turpe, & omnis simulatio reprehendenda, prout ipse Ulp. ex Labæone optime notat in *L. 1. §. 2 ff. de dol. mal.* Imo tali casu semper pro me militat dictum Apostolorum. *Act. V. 9. seqq.* Deo magis obediendum esse, quam hominibus, quod etiam suo exemplo vivide illustrarunt, contra ac Moscovitæ Rusque, qui

61

62

63

64

65

qui



qui Domino suo in omnibus, quicquid etiam tyrannice mandet, obedientiam præstant, cum Dei voluntate omnia geri existiment, ceu ex Chytr. *chron. Saxon. l. 1. refert Carpz. ad L. Reg. c. 2. n. 18.*

- 66 Equidem B. Dn. Pufend. *supr. cit. lib. 8. c. 1. §. 6.* hic distingvendos duos casus putat; alterum, quo quis *nudam* suscipit executionem actionis, alterum, quo quis actionem jussu imperantis suscipit, ut *sum.*
- 67 *am.* Illum non imputari executionem facienti, hisce tamen concurrentibus requisitis: (1) ut *mera* tantum ille *executio* iungatur, i. e. ut ipse membra tantum sua viresque corporis accomodet, & ita mandatum exequatur profus alienum, non tanquam suum. Quo sensu etiam merus executor *nudus minister voluntatis* esse dicitur a Dd. etiam in aliis materiis. Petr. Franc. de Tondut. *in quest. & Resol. benef. l. 1. c. 16. n. 5.* (2) Ut illud ipsum ministerium, quantum potest, averteretur, & deprecetur. (3) Ut propter detrectatam illam executionem, ipsi præfens vitæ periculum, aut aliud grave malum intentetur a mandante, cum ad illud malum subeundum, neque justitia neq; caritas obliget, hinc citra peccatum tale Epistagma expediri posse autumat. Quacumque sententia fere coincidit decisio Pontificis *in c. pastoralis 28. vers. quia vero. X. d. offic. & pot. jud. deleg.* quod scilicet cum ordinarius teneatur obsequi delegato, & si sciat sententiam illam esse injustam, exequi nihilominus eandem teneatur, *cum non cognitio sed executio tantum* (nudum ministerium) *eisdem demandetur*: nisi apud eum efficere possit, ut ab hoc onere ipsum absolvat. Verum cum ipsi Canonistæ valde se torqueant in interpretanda & excusanda hac Pontificis decisione, ceu patet ex Gonzalezio *comment. ad c. si quando 5. X. de Rescript.* Anton. Grannanico *in Comment. ad Lib. 2. & 3. Decret. lib. 3. tit. 5. c. 6. n. 7.* mihi non tanti ponderis videtur esse, ut propterea a sententia negativa recedam. Unde merito reprehendit coecam hanc obedientiam B. Dn. Zieglerus *in not. ad Lancellott. lib. 3. tit. 16. §. 4. verb. donec Principi.* & monet, nos obedientiam Principi debitam ita semper temperare, ne per eam in Deum peccetur, aut conscientia onerentur. In specie vero docens executorem parere non debere, ubi manifeste de sententiæ injustitia constet. Eandem sententiam approbat B. Dn. Brunnem. *de Iurt. Eccles. Lib. 3. c. ult. §. 4.*



## EPISTALMATA EXEQVENTIUM.

41

Et eatenus puto sententiæ Dn. Pufend. subscribendum non esse.

Quomodo enim hanc epistalmatis executionem *meram* dicere possumus aut hominem exequentem ut *merum instrumentum* considerare? Diversa ratio enim est, inter instrumentum *naturale & morale seu hominem agentem*. Quid quod ipse Pufend. fateatur, etiam nudam executionem quorundam actuum multis ipsa morte acerbiorem videri. Neque enim hic applicari potest Regula ex duobus malis minus esse eligendum, cum alterum sit *malum morale*, alterum tantum *physicum*, quo casu malum morale præferri nequit. Imò & caritas Christiana, ad quam provocat, ad hoc etiam nos videtur obligare, ut in certis casibus vitam pro fratribus nostris profundamus. Equidem hoc casu extremo magis excusandi quam inculpandi videntur, sed minime inferendum, ac si nihil contra jus & æquum factum sit. Neque hic *necessitas* præsidium aliquod affert, cum hic deficiant illa requisita, quæ necessaria sunt ad liberationem ab obligatione legis. Videl. necessitas quidem adest, sed medium evadendi provenit a malignitate Superioris, quo casu necessitas non excusat. Excell. Dn. Thomaf. *Iurispr. div. L. 2. c. 2. §. 148.*

Inde tamen non inferendum, quod Principi violenter resisti possit. Aliud enim est, Principi impia præcipienti vel iniqua per subditos exequi volenti non obtemperare; aliud domino cum violentia resistere: B. Dn. Ziegler. *in not. ad Lancell. cit. l. verb. violenter resistere*. Illud subditis licet, quin & facere convenit, hoc non item. Goldast. in *Bobem. c. 5. n. 6.* Conf. Carpz. *ad L. Reg. c. 14 Sect. 1. n. 14.* ubi ex Augustino adducit exemplum Christianorum sub Juliano militantium, eos sc. servivisse quidem ipsi, sed ubi ad causam Christi ventum esset non agnovisse, nisi illum, qui in cælo esset. Quando voluisset, ut idola colerent, ut thurificarent, præposuisse illi Deum. Quando dixisset: producite aciem, ite contra illam gentem, statim obtemperasse &c. Illustrantur hæc commode ex Gellio *Noct. Att. l. 2. c. 7.* conf. Card. Tusch. *lit. p. conf. 478. n. 9.*

Sed quanquam hæc in Theoria firmo nitantur fundamento, valde tamen dubito, an praxis ei satis respondeat, cum Epistalmatum major haberi soleat ratio, quam justitiæ & conscientiæ. Comprobavit tamen hæc theoriam egregio exemplo Jctus Papinianus, qui ab Ant. Cara;

F

Cara;



CAP. III. DE OFFICIO

Caracalla parricidium fratris Getæ juris aliquo colore defendere iustus, illud recusavit, rationem hanc subnectens: non tam facile esse parricidia excusare, quam admittere, & ita mortem sustinuit. vid. Ill. Dn. 79 de Rhetz *de absol. Princ. potest. c. 3. § 16.* Optime hanc in rem Bald. in *l. Emil. ff. de minor.* Magnus est Cæsar, sed major est ratio & veritas. Addo: Jussus Principum sunt vocanturque SACRI *l. un. C. Theod. de Mand. Princ. l. 5. C. de Jur. fisci l. ult. C. de long. temp. præscr. l. 20. C. Theod. de Heret. Nov. 114.* sed non sunt sacri, ubi Majestatem Dei sacram violant. Princeps est vicarius Dei in his terris; Pfeil. *1. consil. 78. n. 37.* sed quatenus se ut vicarium Dei gerit, eatenus etiam ei sine ullo dubio debetur obsequium. At in iis, quæ sunt injusta, præcipiendis, non se gerit ut vicarium Dei. Et nihil hic operabuntur omnes clausulæ v. c. de plenitudine potestatis, non obstante, motu proprio, ex certa scientia & c. vid. Petr. Ant. de Petr. *sepe laud. tr. c. 32. concl. 2. princ. num. 17.* Præsumtio enim pro Principe est nulla, ubi evidens adest injustitia.

31 Imo illud quoque hic addendum, subditos ne quidem ex vi homagii seu juramenti subjectionis ad executionem talium epistalmatum teneri: nam & formula juramenti solum obligat ad ea, quæ Dei jussa non lædunt, dum jurant: Auch sonstes alles andere thun / was ein treuer Unterthan gegen seinen Landes-Fürsten und Obrigkeit von Gottes auch Gewohnheit und Rechtswegen zu thun schuldig ist. vid. *Append. Exam. Jur. Feud. Dn. Præf.*

Constabit autem ex capite antecedenti, quænam Epistalmata sint talia, ut non possint dari executioni. Videlicet quæ Juri Nat. & Divino morali sunt adversa, & quorum executio simul in exequente peccatum necessario inducit. Præcipuis huc spectant (1) quæ veræ fidei Christianæ e diametro repugnant, cum circa hæc disponere non sit Principis. Equidem jus circa sacra ei sine dubio competit, vid. B. Dn. Brunnem. *Jus Eccles. l. 1. c. 2. per tot.* Illustris Cancellar. Dn. Ludolph. Hugo in *tract. de Stat. Region. German. c. 3. §. 22. seqq.* ubi Autonomiam in rebus sacris pluribus illustrat; & hætenus Epistalmata circa Adiaphora & ritus Ecclesiasticos merito a ministris Ecclesiæ observanda, vid. Brunnem. *Jus Eccles. l. 1. c. 2. §. 28. & 34.* Conring. *de Autor. Maj. circa sacra. th. 15.* adeo ut refractarii Clerici ad obedientiam pœnis legitimis adigi possint, Wenn sie denen Fürstl. an sie gestelleten Ordren



Ordren in diesen Stück nicht pariren wollen. Saep̄ enim accidere solet, eos ex re indifferenti necessitatem quandam fingere, & Principis jus circa eam excludere, quo tamen involant sine dubio in jus Principis circa sacra. Exemplum recens sicit libellus quidam, cui titulus *Birsteinische Antwort auff die Nethenische übergegründete Verantworung* ubi imprimis legi meretur Responsum Facultatis Theologicae Marpurgensis, in quo poena remotionis ob denegatam Illustrissimo Comiti Hsenburgensi obedientiam Inspectori Nethenio fuit dictata. Add. Excell. Dn. Thomaf. *Vindicia juris Majest. circa sacra*, quæ plenius ea, quæ huc faciunt, suppeditant. Sed tamen & Principes hic limites potestatis suæ excedere non debent, reputantes, sibi competere superioritatem in Ecclesia, non in Ecclesiam, in divinum ordinem, non in ipsa divina; Ziegl. in *Prel. ad Decret. ad c. 2. X. de judic.* alioquin Epistalmata sunt ambitiosa, nullam vim obligandi habentia, ceu cap. antec. n. 44. seq. plenius demonstratum. Breuiter: Ita se gerant Clerici circa Epistalmata Principum sacra respicientia, ne vel Dei justia postponantur, vel etiam debitum Principi obsequium, ab ipso Deo *Rom. XIII.* præscriptum temere & prætextu Religionis recusent. Abhorremus enim merito a vulgato Canonistarum dicto *ad c. si papa. 6. D. 40.* Etiam si Papa multa millia hominum ducat ad gehennam, nemo tamen dicere debet: *Papa quid facis?* Hanc enim Tyrannidem jam dudum excusimus per Dei gratiam.

Satis commode hæc illustrari poterunt exemplo Ambrosii adducto in *c. conuenior. 21. C. 23. qu. 8.* ex quo potissima in medium producere opera pretium esse duxi. Ita autem insit Ambrosius: *Conuenior ipse a Comitibus & Tribunis, ut Basilica matura feret traditio, dicentibus, Imperatorem jure suo uti, eo quod in potestate ejus essent omnia.* In hoc erat situm Imperatoris Epistalma. Denegauit autem Ambrosius ei obsequium, dum hoc modo respondit: *Si a me peteret, quod meum esset i. e. fundum meum, argentum meum, jus huiusmodi meum, me non refragaturum; verum ea que divina sunt, Imperatorie potestati non sunt subiecta.* Non inquiram quidem curiose, quatenus Ambrosius poterit iuste detestare obsequium, & an Epistalma de templo tradendo Hæreticis sit injustum etiam ratione executionis; sunt enim hæc utique altioris indaginis: Christiani veri templum in corde ha-



bent: sed illud saltem inde patescit, accurate fuisse observatam distinctionem *in thesi* inter ea, quæ saltem a parte præcipientis sunt iniqua, & quæ etiam a parte exequentis. Inde pergit: *Si patrimonium petitur, invadite: si corpus occurrat* &c. Applicat autem clarius, quæ in thesi attulerat, ad hypothesein dicendo: *Mandatur, trade Basilicam, h. e. dic aliquid verbum in Deum & morere, nec solum dic aduersus Deum, sed etiam fac aduersus Deum. Mandatur, trade altaria Dei, urgemur igitur præceptis regalibus, sed confirmamur Scriptura sermonibus.* Inde infert: *Nunquam volens jus deseram, coactus repugnare non novi, poterò dolere, poterò flere, poterò gemere, aduersus arma, milites Gothos quoque lacryma mea mea arma sunt. Talia enim sunt munimenta Sacerdotia. Aliter nec d. beo, nec possum resistere.* Egregia sane regula viri pii contra Zelum plurimorum Clericorum, plus quam resistendi studium foventium, quorum arma magis sunt carnalia, quam Spiritualia. Expressius adhuc eadem exponit in seqq. *Allegatur, inquit, Imperatori licere omnia, ipseus esse universa. Respondeo: Noli te gravare Imperator, ut putes te in ea, quæ diuina sunt, imperiale aliquod jus habere; noli te extollere, sed si vis diutius imperare, esto Deo subditus. Scriptum est: quæ Dei, Deo: quæ Cesaris, Cesari. Ad Imperatorem palatia pertinent, ad Sacerdotem Ecclesia. Publicorum tibi manium Jus quæsitum, non sacrorum. Iterum dicitur: Mandasse Imperatorem: debeo & ego unam Basilicam habere. Respondi: non licet tibi illam habere. Quid Tibi cum adultera? adultera enim est, quæ non est legitimo Christi coniugio copulata.* Declarat hæc in sequentibus exemplo Nabothis cum applicatione, & tandem concludit, se non posse templum tradere, quod custodiendum acceperit. Sane hæc eadem quæstio etiam hodie proli dolor! post funestum illum *pacis Ryssvic. art. IV.* renascitur, & eisdem querelis, quibus Ambrosius in *alleg. c.* usus est, omnia plena & referta esse constat. Sed cum vulnera ita recrudescere incipiunt, maior ratio erit pius & ferventibus ad Deum fufis precibus præcavendi, quam disputationi, præsertim cum Epistalmata in hoc negotio plerumque soleant esse armata h. e. non ad jus & regulas æqui attemperata, sed via facti & violenta executione stipata. Inde patiendo potius respondendum, quam frustraneis dubiis resistendum.



& ad utilitatem publicam promovendam inventa & introducta sunt. Ubi statim de *Legatis*, per quos maxime publica negotia tractantur, movenda peculiaris quaestio; (notum enim est, quod ex communi jure Gentium inviolabilitate quadam singulari gaudeant. Christoph. Cresp. de Valdaura *observ. 113. n. 24.*) an ita impune eis liceat exequi, quicquid eis a Principe commissum? Hoc quidem extra dubium, in Legato quovis requiri *πρόστατον*, praesentemque animum omni timiditate vacuum, daß er seines Herrn Ordre vollstrecken könne / so gefährlich und wichtig sie seyn möge / modo prudentia quadam emolliat duritiam causae. *Wacqufort. Lib. 2. partit. 7.* Et hactenus excusatur, quando libere pro interesse sui Principis verba facit: Sed si jussu Principis delictum committat, proditores machinando, subditosque ad seditionem incitando, ipsi sua inviolabilitate excidunt, nec ad beneficium Juris Gent. provocare possunt qui ipsum Jus Gent. proditorio more violarunt. Tunc enim non tam sunt Legati, quam emissarii & sicarii. Nilominus tamen non desunt, qui exequi legatos debere putant, licet vel nefas eis injunctum sit. Sed ita legato plus liceret in alieno solo, quam ipsi ejus, si adesset Principi, cum tamen omnem suam sanctitatem a sanctitate mittentis habeat: & contra, minus posset in sua ditione Princeps, quam in domo sua Paterfamil. Excell. Dn. Thomaf. *Jurispr. div. L. 3. c. 9. § 76.* Unde sicuti quando Princeps hostilia molitur in alterius territorio, populum in conspirationem & seditionem concitando, jussu capi & poena affici, ut hostis potest, ita ut hoc casu Imperator non sit adeundus; Weil sich die Stände des Reichs selbst schützen können v. *Cap. Leop. art. III. & VII.* secus ac statuit Myl. ab Ehrenb. *de Princ. & Stat. Imp. c. 20. § 33.* Ita idem dicendum de ejus Legato. *Ziegl. in not. ad H. Grot. L. 2. c. 18. §. 4. n. 7.* Sicuti ergo ipse Rex vel Princeps, quem repraesentat Legatus, si esset in territorio praesens, ejus Principis summae potestati subiectus esset, licet non semper ratio politica & decori admittat, ut dominus territorii suam potestatem in eum exerat; ita eadem ratio est in Legato. Inviolabilitas enim haec vim injustam cohibet. *l. 9. ff. de Rev. divis.* & securitatem concedit, non facultatem ad quavis scelera impune patrandi. Sic ab Elisabetha Regina Angliae punitus est Legatus Mariae Reginae Scotiae, quod seditionem, quamvis ad jussu Reginae Scotiae, movisset, quod exem-



- plum secundum omnes circumstantias plenius enarrat Wicquefort  
*l' Ambassadeur L. 1. part. 27.* Et ita H. Grot. *L. 2. c. 18. §. 4.* quem cit.
- 98 *l.* Wicquef. stricte sequitur, inviolabilitatem Legatorum nimium ex-  
 tendit, hinc merito ejus sententia ad suos limites revocanda, ne misso  
 plus juris tribuamus, quam ipsi mittenti, si præsens esset, competeret.  
 conf. Arumæus *ad A. B. Diss. 1. n. 21.* Myl. ab Ehrenb. *de Princ. & Stat.*  
*Imp. p. 1. c. 19. §. 12.*
- 99 De illis Epistalmatibus, quæ in negotiis publicis sunt contra ju-  
 ra communia, itidem magna oritur concertatio, quatenus executioni  
 danda? Dirigam autem ante omnia sermonem meum ad ea, quæ ad  
 Leges fundamentales Imperii spectant. Equidem respiciunt illæ har-  
 moniam inter Status & summum Imperii caput, & sic ad earum ob-  
 servantiam pactio quodam jure tenentur. Quod ergo Imperatorem  
 100 concernit, sane si quid contra Leges fundamentales jubeat, difficile est  
 definire, an & quatenus minister ad obedientiam obligetur, ob und  
 wie weit er der Ordre pariren müsse / veluti si executio alicujus sen-  
 tentiæ, quæ tamen per LL. publicas Circulis competit, demandetur,  
 ab Imperatore Legato suo: si alienatio rerum, quæ ad Imperium spe-  
 ctant, non præmissa consultatione Statuum injungatur ministro aulae  
 101 Imperatoriæ &c. Et cum in ipso ministerio & executione non soleat  
 hisce casibus aliqua inesse turpitudine aut peccatum, sed per justum tan-  
 tum fides pactorum lædatur, & ita ipsi Imperanti injustitia imputan-  
 da, hætenus obstrictum esse puto officialem Imperatorium ad execu-  
 tionem Epistalmatum, præsertim cum hujusmodi casibus ipsi non com-  
 petat arbitrium, gesta sui Principalis examinandi, eaque in dubium vo-  
 candi. Pfeil. *1. conf. 78. n. 37.* Quanquam ergo ratione jubentis vide-  
 atur epistalma esse injustum; tamen executio in eo, qui resistere & sua  
 contradictione nihil efficere potuit, non est injusta.
- 102 Alia forsân esset ratio in Statibus Imperii. Cum enim hi qui-  
 dem in suis territoriis analogica quadam gaudeant Majestate, adeo-  
 que in Camera Imperiali vel judicio aulico ratione gestorum con-  
 veniri possint; ministri & officiales, si Princeps adduci non possit,  
 ut desistat a proposito, non eodem modo erunt obligati. Qualitas ta-  
 103 men negotiorum omnino attendenda. Nam hætenus Principi ad ob-  
 sequium obstricti sunt, quatenus Epistalmata non tendunt ad subver-  
 tendam



tendam pacem publicam. Hæc enim sanctissimis est munita Legibus. Vid. Ordnung des Landfriedens de Anno 1521. & 1548. omnisque diffidatio inter Principes imperii sub pœna banni prohibita. Si quid enim controversiæ incidit, unusquisque jure experiri debet secundum *I. P. art. XVII. §. 7.* Et hæc sanctio publica non tantum Principes Imperii summos stringit, verum etiam eorum subditos, ceu discrete exprimitur in *cit. R. I. d. An. 1521. art. IV. §. 2. & 1548. art. VI. §. 2.* his verbis in utroque Recessu consonantibus: Desgleichen sollen wir und unser jeder / wie obgemeldet / bey unsern Amtleuten / Unterthanen und Berwanten ernstlich verfügen und verschaffen / auch ihnen das in Pflicht binden / solches wie obstehet / getreulich zu halten / und zu vollenziehen / und in ihrem Amtern und befehlen fleißig auff sehen zu haben / damit den Landfrieden gelebt und nachkommen / und solch gefährliche Zuschüb durch und Unterschleuff und andere Fürschüb und Bergünstigung fürkommen / nicht gethan noch gestattet werden in keine Weise / sonder Gesche. conf. der Königl. Landfriede zu Worms. de Anno 1495. art. 9. ibi: mit euren Amtleuthen / Bischthumben / Pflegern / Berwesern / Stadthaltern / wie sie Nahmen haben / auch euren Unterthanen &c.

Hinc quaestio oritur, an Duces belli, Præfecti militum, ipsique milites jussu sui Principis constatum Imperii bello petere intendentis, obligentur? Quandoquidem quilibet obstrictus est ad pacem publicam, legibus publicis tam sæpius munitam conservandam, obligatio erga Principem cessare videtur. Cum vero tali casu Camera Imperialis mandata avocatoria statim decernat contra violatores pacis publicæ *Ordin. Cam. part. 2. tit. 9. §.* und ob sich 3. antequam mandata decernantur, excusandi sunt, quod reclamare tuto non potuerint. At postquam mandata avocatoria die Abforderung Ducibus militibus que insinuata sunt, diversa adest ratio. Nam iis non solum Duci belli, ut militem e vestigio dimittat, sed etiam ipsis tumultuariis & gregariis militibus, ne prece, vel pretio militent, serio præcipitur; adeo ut nullum amplius superesse possit obligationis vinculum, imo ne tunc quidem debent jussui sui Principis obedire, quatenus ad bellum continuandum tendit. Ideoque Wenn sie dennoch der gegebenen Ordre pariren / ad pœnam *Banni* aliasque juris communis pœnas tam contra  
Duces



- Duces belli quam ipsos milites proceditur. Gail. *lib. 1. de pac. publ. c. 4. n. 1. 2. 3.* sed proh dolor! parum attenduntur talia mandata; Exempla non desunt, sed cum invisa sint nec ignota, hæc lubens omitto. Interim de jure epistalmata hæc non obligant, nec liberant a pœna, cum obedientia in delictis inofficiosa & jure reprobata sit. *l. cum ratio naturalis. 7. §. 4. ibi: quamvis jussu patris. ff. de bon. damnat.* Tiraq. *tr. de pœn. caus. 34.* quamquam ab necessitate parendi nonnunquam mitius puniri soleant, vid. Gail. *l. 1. de p. publ. c. 4. n. 14. ubi n. 15.* ostendit,
- 109 quod militibus mercede conductis & gregariis nullam præstet excusationem sacramentum militia, tanquam quod contra pacem publicam nefarie sit præstitum, adeoque ipso jure reprobatum, cum in deterio- rem exitum cedat, & peccati nutritivum sit. Imo nec possunt allegare ignorantiam juris, quæ alias milites excusat, postquam de voluntate & interdictione Imperatoris per literas avocatorias sunt certiores facti. Conf. *Id. n. 17.*
- 112 Solent etiam hic juris universalis Doctores disceptare: an civis jussui Principis injustum cientis bellum obtemperare, & recte arma capere possit? Decisio hujus quæstionis formanda erit secundum principia hæcenus declarata. Equidem Hobbef. *tr. de Cive c. 12. §. 2.* ad suum recurrans fundamentum pessimum, simpliciter respondet hoc modo: si militavero jussu civitatis, putans bellum injuste susceptum esse, idcirco non injuste fecero, sed potius si militare recusavero, pecco. Sed fundamento ejus supra destructo, non hic nova opus est ani-
- 114 madversione. Videlicet non hic sermo est de his, quibus libera competit electio militandi, aut quiescendi, qui *volontairs* vulgo vocantur, sed de his quibus injungitur, ut militent, & tunc sane, si de evidèntia constare posset, abstinendum utiq; bello esse contendit Grot. *de I. B. & P. lib. 2. c. 26. n. 3.* quod in evidèntia notoria & indubia concedi debet, ut antea allatum exemplum de militantibus contra pacem publicam aperte docet. Sed tamen difficillimum judicatu erit, quodnam bellum sit injustum? Cum enim hoc dependeat ex *causâ* ejus *justifica*, hæc autem privato cuivis non appareat, imo nullum bellum suscipiatur, quod non ab utraque parte a justitia commendetur, & ita privatorum judicium maxime suspendi debeat, saltem du-
- 116 bium plerumque erit, sintne justa sui Principis arma nec ne? Hinc oportet



portet utique subditum se determinare ad jussum Superioris. Si enim asserente Seneca, servus herilis Imperii non censor, sed minister est, imo plebi, ut loquitur Tacitus, non iudicium, non veritas, sane militare jussus in dubio hoc casu epistalmati sui Principis obtemperet, summumque imperantem super iustitia belli Deo rationem reddere permittat B. Dn. Pufendorff. *d. J. N. & G. L. S. c. 1. §. ult.* & Principi, dicenti bellum esse iustum, credat. Joh. Francisc. de Ponte. *Vol. 2. consil. 15. n. 13.* conf. Thomas Hurtado *in Resolut. Moral. tract. d. cap. 1. n. 3.* ubi plures pro hac sententia coacervat Moralistas.

Equidem dubia conscientia qui agit, peccare alias dicitur, & ita <sup>117</sup> in dubio potius abstinendum esse ab armis, dicendum videtur, cum H. Grot. *cit. l. §. 4. n. 4. seqq.* sed regetur recte Dn. Henniges *in Comment. 118 ad c. l.* posse iudicium dubitans firmum reddi, quando rationibus intrinsecis, quæ consultantem dubie suspenderunt, aliquid accedit ab extrinseco momento, quod iudicii imbecillitatem tollat, & alterutram partem constanti determinatione amplectendam svadeat. Et hoc extrinsecus momentum est Epistalma superioris, pro quo in dubio summa præsumtio militat, & huic secundum supra exposita omnino insistendum, si evidenter illicitum non appareat conf. B. Dn. Struv. *Synt. J. Feud. c. XI. § 7. n. 2.* Hinc addit Dn. Hennig. *c. l.* Hoc subdito semper <sup>119</sup> credendum est, nihil Imperantem, præsertim quod communem utilitatem concernit, nisi ex magno consilio præcipere, & propterea obsequium, quod in dubium a subdito in re licita nunquam trahi potest, præstandum est. Eadem ratione ex Vasquio contra Grot. concludit. Ill. Dn. Rhetz. *diff. de absol. Princ. pot. c. 3. §. 18.* Opponit quidem Grotius: In dubio minus ex duobus esse eligendum; jam autem inobedientiam <sup>120</sup> in tali casu minus malum esse, quam injusta arma capescere, & multorum innocentium homicidium committere. Sed in re certa hoc verum, nam ibi inobedientia præferenda cæde multorum innocentium. Ast hic de dubio disceptatur, & ubi iudicium suum non debet temere ferre privatus, quod etiam absque summo detrimento & interitu Reip. civibus in rebus dubiis concedi nequit. Et ita resoluta quæstione, recte iudicium de exem- <sup>121</sup> plo Legionis Thebææ ferri potest, quod adducit Grot. *c. l. §. 3. n. 4.* his verbis: *Iulianus Imperator, quamvis esset Apostata, habuit tamen sub se Christianos milites, quibus cum dicebat, producite aciem pro defensione Reip. obediebant ei. Cum autem diceret eis: producite arma in*

G

Christi.



*Christianos, tum agnoscebant Imperatorem cæli. Conf. c. quid culpatur. 4. C. 23. q. 1. ubi in f. hæc verba habentur: Ergo vir justus, si forte sub Rege homine sacrilego militet, recte potest illo jubente bellare, si vice pacis ordinem servans, quod sibi jubetur vel non esse contra Dei præceptum certum est, vel utrum sit, certum non est, ita ut fortasse Regem recum faciat iniquitas imperandi &c.*

- 122 Ex eodem fonte dependet decisio quæstionis, quatenus vasalli ad officia militaria sint obstricti ob religionem juramenti? Equidem in 2. F. 28. dicitur: Domino guerram faciente alicui, si sciatur quod juste, aut cum dubitatur, vasallus cum adjuvare tenetur. Sed cum palam est, quod irrationabiliter eam facit, adjuvet cum ad ejus defensionem, ad offendendum vero alium non adjuvet, si vult &c. ex quo sequitur,
- 123 quod in bello notorie injusto sequi dominum possit. Sed eatenus puto hunc textum rejciendum, tanquam contra jus Naturæ pugnantem. Unde merito Feudistæ hoc restringunt ad casum, quo dominus in ma-
- 124 gno periculo est constitutus. Struv. c. l. n. 7. Alioquin enim si domino in bello notorie injusto succurrat, parti læsæ ad damnorum restitutionem tenetur vid. Gothofr. Anton. *jus feud. disp. VII. §. 6.* ibique Dn,
- 125 Jo. Sam. Stryk. in *additam. lit. b.* Fides enim ad facinora non extenditur, & quæ ad turpem causam se referunt, non oportet ad effectum perducere. *l. quintus Mutius. 7. in ff. de annuis leg. aut patrociniis seu auxilium in scelere præstare. l. per omnes. 6. C. de defenf. civit. Gail. c. l. n. 10.* Imo impia est promissio, quæ scelere adimpletur Id. 1. *obs. 25. n. 5.*

- 127 Vicina huic quæstioni est alia: an Navarchus possit jussu superioris expresso se obligare, in extremo necessitatis casu potius pulvere pyrio totam navim & se suosque deperdere, quam concedere, ut una cum navi in hostium potestatem perveniat? Hoc epistalma rigidum
- 128 plurimi rejciunt, tanquam *avrosægiæ* fovens, & hinc nullam inde obligationem nasci posse autumant, cum nemini jus in vitam concessum, & quilibet a Deo, summo Duci, in statione sit collocatus, quam sine ejusd. Ducis jussu relinquere non possit. Nec obfcare necessitatem putant, cum hæc per deductionem evitari possit. Sed re accuratius inspecta, excusationem merentur, qui pro patriæ salute mortem obierunt: Unde & tales ex judicio summi Pufend. *Lib. 8. c. 2. § 4.* ab *avrosægiæ*





negligas crimine absolvendi sunt, si damnum ingens a Rep. vel tota provincia eo ipso avertatur, & magis noceatur hosti, quam nobis, quod plerumque contingit, ceu dilucide declaravit laudatus Dn. Pufend. *c. l.* 130  
 quicquid enim licite promittitur, hoc etiam licite præstat Navarchus. Jam autem licite promittit, se suam salutem pro conservanda Rep. & totius provinciæ integritate omnibus expositurum esse periculis, & sic etiam licite tale epistalma exequitur. Neque enim hic Navarchus *di- vello* mortem propriam intendit, eorumque qui in navi sunt, sed ut hosti inde noceatur.

Denique (III) ad Leges civiles progredior, ubi tamen Epistalma 131  
 non statim potest dici injustum, quod ex certa scientia contra eas Princeps dedit. Habent enim Leges auctoritatem ex voluntate Principis, adeoque sicuti eas plane tollere potest, ita non video, quid obstet, quo minus jussum contra Leges civiles non teneatur exequi Minister. Deus quippe leges hæc ei subjecit, & ipse est lex animata (*Nó- mos éψυχος*) hominibus *Nov. 105. §. 2. in f.* & ita quod Principi placet, legis habet vigorem, & quod Principem voluisse probari potest, pro dispensatione habetur. Tiber. Decian. *Tr. Crimin. L. 2. c. 30. n. 2.* 132  
 Hinc quod Principe volente fit, contra legem factum non censetur, & eapropter nec crimen erit: scienter enim contra Leges agens, videtur dispensasse. Richt. *dec. 4. n. 27.* Inde licet lex in illo, qui ad certum quoddam officium admovendus est, requirat quasdam necessarias 133  
 qualitates, non tamen prohibet, quo minus Princeps jubere possit, ut aliquis admittatur ad illud munus, qui illis requisitis & qualitatibus non est instructus. Sacrilegii enim instar est dubitare, an is dignus sit, quem elegerit Imperator *l. disputare. 3. C. de crimin. Sacril. l. Sacrilegii. 5. C. d. divers. Rescript.* & honorabitur, quem Princeps honorari voluit Franc. Nig. Cyriac. *contr. for. 301. n. 1.* præsupposito tamen, quod sciverit ejus qualitates, tunc enim non de Principis potestate, sed voluntate disputatur: quod prohibitum non est. Gail. *2. obs. 58 n. 7.*  
 Aliud proinde est, si falsis commendationibus deceptus fuerit Conf. Myl. ab Ehrenb. *de Stat. & Princ. Imp. p. 2. c. 53. §. 14.* Porro licet regulariter bonorum possessionem sine Tutoris autoritate pupilli ample 134  
 cti nequeant, ex Principis tamen indulgentia & jussu, iudex competens sine tutoris autoritate eam dare potest *l. bonorum. 7. C. qui admittad C. possess.*



- 135 Cum vero quædam possint esse juris positivi, quæ tamen suum fundamentum proxime in naturali æquitate habeant. B. Dn. Brunnem. *ad cit. l. 5.* videndum, an idem in hisce Epistalmatibus dicendum sit? v. g. si tertius lædatur, ejusve jus quæsitum tollatur. Equidem jussus Principis pro se præsumtionem habet, quod nemini jus quæsitum tollere velit Petr. Belluga *Specul. Princ. Rubr. 9. n. 72.* ibique Camill. Borell. *lit. f. Card. Tusch. lit. p. concl. 686.* imo præsumitur circumventus & per importunitatem mandasse, quando adest tertii præjudicium Joh. Francisc. de Ponte *Vol. 1. conf. 55. n. 6.* Sed ponamus de serâ certaque constare voluntate, sane Princeps fines æquitatis transit, hinc si alteri per Epistalma rem meam absque omni causa concedat, in foro conscientie me non tenere obedire ex Anchor. & Felin.
- 136 asserit Petr. Anton. de Petr. *cap. 24. n. 48.* Verum licet Princeps injuste talia Epistalmata edat, cum tamen ejus naturæ sint, ut a quovis examinari non possint, an Princeps justam causam habuerit nec ne? & deinde ipsa executio hoc casu nullum videatur involvere peccatum, hinc talem exequentem absolvendum esse puto, qui justa opinione ductus mandatum implevit. Et ex hoc fonte quodammodo excusari posse, si excusanda est, decisionem Pontificis in *c. pastoralis. 28. X. de offic. & potest. jud. deleg. supra n. 68.* relatam puto, quæ alias iniquitate non caret. Inde in bona fide est, qui solvit jussu Principis, cum necessitatis opinio subsit: Mev. *conf. 100. n. 116. 117. 118.* Card. Tusch. *lit. p. concl. 480.* v. g. si Princeps mandet solvendam esse pecuniam minori, sine Curatoribus, & solverit, securus est, cum enim compulsus sit ad solutionem, nihil ei imputandum. *l. cit. prator. 7. §. 2. verb. quid tamen. ff. de Minor.* Eodem modo, qui alteri debitum jussu Superioris deponit & pecunia interit, liberatur, nec vero debitori amplius tenetur; necessitas enim obsequendi Principum mandatis, ubi ipsi ministerio nullum adhæret peccatum aut culpa, ab omni periculo & damno
- 139 liberat Mev. *ibid. n. 96.* Idem est, si jussu superioris pecuniam arrestatam solvat. Petr. Peck. *de jure sist. c. 28. n. 3. seq.* Porro si fidejussor u-
- 140 furas jussu Principis solverit, repetere eas potest a debitore, quas alioquin repetere non potuisset, Card. Tusch. *lit. p. concl. 480. n. 4.* quod tamen puto limitandum, modo debitor eundem Principem agnoscat superiorem, alioquin enim fidejussor hoc, tanquam casum fortuitum, cui factum



factum Principis æquiparatur, ferre debet &c. Caterum æquisfima Heftor. Capycii Latri in *Decif. noviff. Decif. 191. n. 28.* fententia hic obfervanda ut tali cafu quando fcil. Princeps aliquid mandat judci exequendum cui tamen partis grave præjudicium fubfit, adhibeatur citatio & caufæ cognitio, quo etiam collimat, *l. cfi non cognitio: 4. C. fi contr. jus vel util. publ.*

Ex hifce ergo apparebit, quatenus & in quantum juffa Principum obfervare debeat minifter, aliusve ad quem illa emanarunt. Antequam vero ab hoc requifito primo difcedamus, duæ adhuc occurrunt quæftiones refolvendæ. Nimirum quæritur: an liceat refiftere Mini- 141  
ftris Principis, epiftalmata injufta exequi volentibus? Hæc quæftio & gravis & periculofa decisionis eft. Equidem ipfi Principi refifti 142  
non poffe manifefturn eft, fed miniftro non eadem fânctitas debetur, quæ Principi. Et tamen fi promifcue refiftendi licentia indulgetur, facile anfa ad feditiones peffimas aliaque incommoda dari potefit. Nam & Principis juffus Miniftri quandam fânctitatem conciliare videtur. Sed juffus tamen eft iniquus? Quid ergo inter tot fluctus confilii & 143  
juris? Si epiftalmata ipfam Reipubl. falutem, civiumque vitam petant, & in omnibus hoftilem animum Princeps faviendi in vifcera Reip. oftendat, puto tali cafu civibus & fubditis jus effe fe defendendi adverfus iniquum factum miniftri. Difficilior autem determinatio erit, fi 144  
epiftalma concernat unum alterumve, veluti fi Princeps innocentem. incarcerari aut occidi mandet, nam tunc refiftendi licentia non ita impunita & licita erit vid. interim Dn. Pufend. *L. 7. c. 8. §. 5. feq. Grot. l. 1. c. 4. §. 1. in fin. feqq.* Sic & aliam decisionem videtur postulare hæc 145  
quæftio, ubi novæ emergunt circumftantia, veluti ubi regiminis forma aliud fuadet. Sane in Imperio noftro Romano Germanico ubi Statibus jura fuperioritatis non tantum, fed etiam plura fublimia cum Imperatoris juribus concurrentia competunt, alia fine dubio formanda effet hujus quæftionis decifio, fi legato in præjudicium Statum. Imperator per epiftalma quid injunxerit. Verum hanc quæftionem eatenus indecifam libenter relinquo.

Deinde cum non raro accidat, ut hætenus pleniffime dicta non obferventur a miniftris, quam potius ex adulatione fummæ eo ferantur, ut injuftiffima mandata exequantur, quæftio inde altera 146  
nafcitur:



- 146 nascitur: An minister talis, aliasve mandatum Principis scienter exe-  
quens, ulla aliqua actione, teneatur, aut propterea puniri possit? Ubi  
147 primum ponendi termini habiles. Videlicet non est quaestio: an ab  
ipso Imperante a quo epistola emanavit, possit puniri; culpa enim  
redarguit ipsum Imperantem, & hoc respectu culpa potius imputan-  
da mandanti quam exequenti, nisi ei possit imputari, quod *sec. l. 20. C. de pen.* ubi commode fieri potuit, non distulerit executionem, aut  
Principi male informato, quod saepe contingere potest. *l. 1. C. de petit. bonor. Mev. 1. Dec. 143. n. 1.* non contradixerit, cum contradicere potu-  
148 isset & ex officii necessitate debuisset. Quaestio ergo est an a Princi-  
pis jubentis Superiore possit puniri? Veluti ab Imperatore, si Status  
Imperii adversus constatum ejusve subditos per ministrum quid ten-  
149 taverit. Equidem sunt non pauci, qui ministros Principum hoc tan-  
tum exequentes, quod mandatum est, impune esse autement, ita ut  
licet ex Superiorum mandato injusta dicant aut scribant, tamen eos ex-  
cusatos esse *l. 7. §. 4. de jurisd. l. 197. de R. V. Mev. conf. 93.* Ubi etiam  
150 illam tractat quaestionem, an contra concipientem scripti alicujus, qui  
jussu Principis vel alius superioris illud edidit, peculiaris actio inju-  
riarum intentari queat, quod ibi negat, *conf. Dn. Lyncker. tr. de gravam. extrajud. c. 9 part. 2. §. 69. n. 3.* modo mandatum Principis exhibere possit. Unde & Gl. in *l. illicitas. 6. §. 9. verb. necessitatem ff. de off. Praef.* ait: *Necessitas obsequendi Principum mandatis ab omni damno & periculo liberat.* Quis enim est innocentior quam qui Superiori  
151 pareat & Principis mandata reveretur. *Mev. conf. 100. n. 96.* Verum haec  
assertio non simpliciter assensum meretur: Id quidem admitti potest,  
quod si *principaliter jus Principis* vertatur, *secundario officialis*, veluti  
si jussu & instinctu domini quid peregerit, & dominus facta ejus praestare velit, processus in Camera denegentur, id quod praedictio declarat Dn. Lyncker. *tr. de Gravam. extrajud. c. V. S. 1. §. 23. n. 4.* At, si  
excesserit mandatum Principis *Id. l. cit. n. 7.* vel grave quoddam jussu  
Principis commiserit delictum non eadem decisio locum habebit, quan-  
quam enim eatenus excusandus sit, ut *pena ordinaria* affici nequeat,  
metus enim attenuat culpam. Quia tamen non eam prorsus excludit,  
cum pro nullo metu quis debeat peccatum morale incurrere, ut ele-  
ganter dicitur in *c. sacris 5. X. de his qua vi met. caus. fiunt. extraordi-*  
naria



EPISTALMATA EXEQVENTIUM.

naria aliqua affici potest pœna pro rerum & delicti circumstantiis. Imo hoc extendunt etiam ad casum, ubi solummodo ad preces Principis quid factum, cum sint armatae, & potius Mandata Conf. Menoch. *J. A. cas. 354. n. 2. seqq.* Myl. ab Ehrenb. *Hyparch. c. XI. §. 29.* Magis enim succurritur, qui aliquid faciunt ex aliqua necessitate, quam qui ex mera voluntate *arg. l. cum postulassem. 44. §. 1. d. damn. infid. l. alienationes. 13. ff. famil. herisc. l. qui erat. 49. eod. l. liberorum. 11. §. ult. in f. & l. 12. ff. de his qui not. infam.* Unde & in casu jam allegato de concipiente ad iustum Superioris scriptum injuriosum omnes bene attendendas esse circumstantias arbitror. Quid enim si in Principem Statumve Imperii iussu sui Principis tales evomuerit injurias? num mandatum excusabit, quod non fuit obligatorium? *l. si remunerandi. 6 §. 3. ff. Mand.* Unde si Princeps ejusque Cancellarius alicui injuriam intulerint & contra utrumque, & Principem & Ministrum gravatus injuriarum experiri velit, etiam in Camera ei processus non denegabuntur. Dn. Lyncker. *loc. cit. n. 8.* Imo solet non infrequenter Princeps injuriam devolvere a se in suos Ministros, iustumque dissimulare, quo casu sane Princeps vel legitimis subicere pœnis ministrum vel eum tradere debet. Sed quia hoc adhuc multis innodatum est difficultatibus, hinc Princeps jubens potius conveniendus quam exequens.

Vindicabit tamen aliquando istam injuriam in exequente, si ipsum exequentem vel in ipso delicto, vel alio modo apprehendere & ita punire possit; quod aliquoties accidisse testantur exempla, ubi Ministri alterius Principis in ipsa executione contra alterum Principem deprehensi, morte dare pœnas debuerunt, ubi rejecta excusatio das sie solches auff Ordre ihres Herrn thun müssen. Item si bona sub Principe, cui injuria illata, habent, non infrequens est, bona illa fisco vindicari, præsertim si fuerint feudalia, ob contemptum domini directi. Sed quæritur, an hoc casu, ubi tantum damnum ob iustum Principis officiali exequenti illatum, Princeps ei teneatur ad indemnitate præstationem? Certe ubi evidenter injustum epistalma fuerit, qua ratione reparationem damni jure petere possit non video. Iustus enim non fuit obligatorius, adeoque merito sui delicti pœnas luit, cum alioqui & mandans & mandatarius eadem pœna teneantur. *l. non solum is n. §. si man-*



*si mandatu meo* 3. ff. de injur. l. si quis. 7. §. f. ff. dict. l. 1. §. 12. & 13 ff. unde vi. ibi: non excusatus est, qui jussu alicujus dejecit, non magis, quam si jussu alicujus occidit. l. non ideo 5. C. de Accusat l. 15. ff. de scar. conf. Dn. Prax. Vol. 4. diff. 25. de jur. ex alt. person. permiss. citra success. vel cess. c. 1. n. 23. seqq. Unde hoc nomine vix aliquid a suo Principe prætereundum potest. l. mandavero. 22. §. 6 ff. Mandat.

157 *justo* territus & plane invitatus talia executus sit, & hæcenus diversa ad sit ratio in mandatario & executore Epistalmatis, mitius quodammodo cum ipso officiali procedendum, & præsertim ubi de iniquitate Epistalmatis officiali haud fuit integrum iudicare, vel Princeps adjecerit ex vultu ihu schadloß halten / er solte nur die Ordre auff seine Gefahr exequiren Sed Principis indulgentia tamen hac in re plus valet, quam plurimæ contra Principem sententiæ.

158 *Cæterum* in hac quæstione adhuc dubium remanet circa successorem, annon ille ob infelicem eventum Epistalmatis, & damnum Regno vel territorio inde illatum, possit satisfactionem a ministro, qui tale injustum Epistalma executioni tradidit, prætereundum, & eo nomine

159 *illum* gravare inquisitione? quod non facile dixeris, si scilicet minister ex officii ratione Principi contradixerit, eique periculosum eventum aut etiam iniquitatem ostenderit, Princeps autem defunctus a proposito suo nulla ratione dimoveri potuerit, hinc enim, ut supra notatum, parere tenentur Principi in quantum jussa Dei suprema non violantur. Et eatenus recipiendum assertum Nicolai Papæ in c. de rebus 22. C. 12. q. 2. *quando constat de voluntate Principis non ipse executor, sed Princeps pro emendatione redarguendus.* ex Ulp. in l. injuriarum. 13. §. 1. ff. de injur. *Iuris executio non habet injuriam.* conf. Petr. Belluga *Specul. Princip. Rubrica. 26. n. 13.* Merito ergo excusandi videntur iuxta sic die Ordre vorzeigen können: quod enim, cum fieret, crimen non fuit, hoc Principe mortuo scelus esse nequit; imo uti successor gratiam delicti semelfactam revocare nequit, ita quod ipso vivo licitum fuit, in classem delictorum referri non debet. Dn. Prax. *Uf. Mod. t. ad*

160 *L. aquil. §. 15. in f.* Cæterum si officio suo hac in re non satisfecerunt, sed amore adulationis pessimo Principis Epistalma approbarunt, quod cum modestia improbare debebant, non dubitatur, quin contra tales a successore moveri possit inquisitio. Violant enim (1) Homagium Principi



cipi suo cum prælitum cum juraverint, se velle quovis modo avertere, si quid periculosus contra Principem ejusque statum suscipiatur, er wolte auch vor seine Person nichts wissentliches vornehmen / daß seinen gnädigsten Herrn zum nachtheil kommen könnte. (2) facit contra officium, quod non in simplici parendi gloria, sed contradicendi facultate & dissuadendi ratione consistit, (3) ipsa obedientia hoc casu inofficiosa est, & sic delictum. Hinc graviter admonet officiales Myl. ab Ehrenb. *Hyparchol. c. XI. §. 26.* ne tales iniquas jussiones executioni mandent.

Sed transeamus ad *secundam Requisitionem*, quod sequens est: Ut terminos Epistalmatis exacte observent, nec ab illius <sup>161</sup> formulæ recedant. Sicuti enim in negotiis privatis *diligenter & ad* <sup>162</sup> *angvem* fines mandati custodiendi sunt, Guglielm. *Dunozet. Decis. 133. n. 9.* Petr. *Bellugæ Specul. Princip. Rubr. 43. n. 2.* Joh. Franc. *Andreol. Controv. for. 18. n. 9. 10.* & qui excedit, aliud quid facere videtur, *l. diligenter. 5. pr. ff. Mand.* & eo nomine judicium mandati non habet locum *l. potest & ab una 41. ff. eod.* præprimis si certum sit & determinatum, *l. si quis 46. eod.* quin imo etiam jussus domini vel patris, cui proxime accedere videtur epistalma, non obligat dominum vel patrem, nisi quatenus jus sit, *l. dominum 3. ff. quod jussu* & in exercitoria & institoria actione lex seu conditio propositionis diligenter observanda: *l. sed si pupillus. 11. §. 5. ff. de instit. act.* quem in finem cum magistro navis contrahens, instructionem suam exhiberi curare debet wie weit seine Ordre gehet. Du. *Præl. in not. ad Lauterb. tit. de Exercit. Act. verb. scire potuit. it. tr. de Action. Forens. invest. S. 1. membr. 8. §. 17.* Ita etiam ministri Principis fines sibi præscriptos observare debent, nec ab illis recedere. Illustrari hoc potest exemplo Legati Electoris Brandenburgici Nicolai a Bock ad electionem imperatoriam missi, qui contra Principis sui mandatum votum dederat Ludovico Bava- ro, & non Friderico Austriaco, ut quidem jussus erat, ob quod factum fame necatus misere periit. *Cranzius lib. 9. c. 8.* Hinc *Impp Arcad. & 163* *Honor. l. quicumque 2. C. d. Execut. & exactor.* præcipiunt compulsoribus, exactoribus, admonitoribus, portitoribusve præcepti, die die Fürstl. Ordre überbringen / ut hoc tantum potestatis arripiant, quod mandatum curæ suæ specialiter approbatur; quo & collimat *l. 7. C. Theod.*



Theod. cod. ibi. extra limites specialiter sibi prescriptos agat, adeo ut ministro contra preceptum Superioris quid intentanti temerario ausu, impune resisti possit. l. contra nostra. 5. C. cod. l. devotum. 5. C. de Metat. l. prohibitum. 5. C. de jure fisci ibi. ut etiamsi officiales ausi fuerint a tenore data legis, von der Jurist. Ordre, desistere, ipsis privatis resistentibus a facienda injuria arceantur. Conf. l. omnes judices. 33. C. de decur. l. nemo fiat. fin. C. de discuss. Ant. Fab. in C. tit. de Exec. rei judic. def. 15. multo magis appellari potest. Thom. Carlevalii Tract. de judic. tit. 1. disp. 6. n. 4. Dn. Lynck. tr. de Gravam. extraj. c. 3. p. 2. §. 27. n. 17. Excessus tamen exequentis de jure non praesumitur. Ludov. Potius de Manuten. decis. 75. n. 9.

- 164 Proinde non insulse disputatur apud Gellium *N. A. L. l. c. 13.* quidnam foret in recepto mandato rectius, id ne omnino facere, quod mandatum est, an nonnunquam etiam contra, si eo facto videri possit res eventura prosperius exq; utilitate ejus, qui id negotium mandavit? Refert ibi, non paucos esse, qui sententiam suam in una parte defixerint, & re semel statuta deliberataque ab eo, cuius negotium id potissimum esset, nequaquam putaverint contra dictum ejus esse faciendum, etiamsi repentinus aliquis casus rem commodius agi posse podiceretur, ob rationem, ne si spes sefellisset, culpa impatientia & poena indeprecabilis subeunda esset; si res melius forte vertisset, Deo quidem gratiam habendam, sed exemplum tamen intromissum videri, quo bene consulta consilia religione mandati soluta corrumpentur. Dissidentium vero opinionem hoc fundamento niti, ait, quod talia incommoda, qua metuenda essent, pensentur emolumento subsequenti, ne oblata divinitus rei bene gerende occasio amitteretur, ubi simul prudenter addit, respiciendum esse ad ingenium, naturamque illius, cujus res preceptumque esset, ne ferox durus indomitus inexecrabilisq; sit, qualia fuerunt Posthumiana imperia & Manliana. Nam si tali Praeceptorum ratio reddenda sit, nihil faciendum aliter quam preceptum est. Confirmat id ipsum exemplo P. Crassi Muciani, Magistro <sup>exercituum</sup> jubentis, ut ex malis duobus uter major esset, eum mittendum curaret, cum ille vero non, uti jussus erat, majorem, sed quem esse magis idoneum aptioremve existimabat, minorem misit, virgis eum caedere jusit, addita hac epigramata: *Corrumpi & dissolvi omne officium Imperantis, si quis ad id, quod facere*



EPISTALMATA EXEQUENTIUM.

59

facere jussus est, non obsequio debito, sed consilio non desiderato re-  
spondeat. Hoc ipsum maximè in bello observati docemur ex l. deser-  
sorem. 3. §. 15. ff. de re milit. Ubi Jctus Modest ait: in bello, qui rem a  
Duce prohibitam facit, aut mandata non servavit, capite puniuntur, et-  
iamsi bene gesserit; quod etiam confirmat Gail. 1. de pac. publ. c. 4. n. 27.  
exemplo ex Valerio Maximo L. 2. cap. 2. defuncto. Videlicet Manlius  
Torquatus filium e medio sustulit, quod cum hoste contra præceptum  
suum dimicasset, hostemque superasset, satius esse judicans, patrem  
forti filio, quam patriam militari disciplina carere. Quo etiam sine  
dubio respexit Dux Sidonius, qui admonitus: videret, ne importuno in  
verba Regis obsequio Regis causa proderetur, Regis administratos sub-  
inde imperata interpretari par esse, mandatis satis obtemperari, si vin-  
catur, respondit: *impositum sibi a Rege munus mandatis regis obse-  
quendi, non relictum super iis arbitrium consultandi.* Vid. Dn. Becman.  
H. flor. Orb. terrar. P. 2. c. 1. §. 12.

166

167

Ante omnia vero Legatus hoc requisitum attendere debet, & e-  
pistalmata sui Principis exacte observare. Vid. Franc. Vayer. de Legat.  
c. 11. quo etiam collimant, quæ de hac materia fusius proponit Wic-  
quefort. tract. quem vocat, l' Ambassadeur l. 2. partit. 5. ubi ait: Es  
kan demnach ein Ambassadeur nicht eher von aller Verantwortung  
sich befreuet zu seyn ermesßen / als wann er seiner gegebenen Or-  
dre in allen und jeden punctuellement nachgekommen / er kan  
auch schlechterdinges nicht vor seines Fürsten Ungnade gesichert  
leben / im fall er sich der gehorsamen Pflicht / womit er seinem Herrn  
zu aller gehorsamsten Aufmerksamkeit verbunden ist / einiger maß-  
sen entziehen darff: Id. lib. 2. partit. 4. Legatos ita instruit: Ein Am-  
bassadeur ist verbunden die Ordre seines Prinzen Zaartkleit  
und von Punckte zu Punckte zu vollstrecken / absönderlich wenn  
dieselbe austrücklich an ihm ergangen / oder doch wiederholet worden.  
Narrat Livius, referente Francisco Vayero tr. de Legat. c. 11. Legatos  
Romanorum Tarentum missos, publice laudatos fuisse, quod non modo  
fideliter mandata executi fuissent, sed etiam, quod quibus acceperant  
verbis, legationem peregissent.

168

In causa ergo tam difficili & periculosa una eademque decisione  
res in thesi absolvi nequit, sed negotiorum diversitas, circumstantiarum  
varietas.

H 2

varietas.



- 170 *varietas, generalitas & incertitudo epistalmatis, natura & indoles ipsius Principis ostendunt, qualis decisio in hypothesi sit formanda. De natura & indole Principis jam supra ex Gellio vidimus. Quod generalitatem Epistalmatis attinet, wien die Ordre general ist / tunc observanda decisio Pauli in l. si quis pro eo. 40. ff. mand. Licet aliis prestanti-  
omibus exsoluta sit causa mandati, quam qua ipsi mandato incurrant; & tamen hoc mandatori expedierit, valere. An autem incertum sit epi-  
171 stalma & generale, dijudicari potest ex Clausula inserta: Reliqua tue prudentie & discretionis committimus. Et hoc generale mandatum non infrequenter dari Legatis docet Wicquefort. cit. tr. L. 1. partit. 13. ubi inter exempla addit literas ad Legatum nomine Regis Gallie missas, his verbis: der König will / daß ihy in der bevorstehenden Reise sonder einige gegebene Ordre und Instruction dasjenige / was ihr selbst nach gelegenheit rathsam zu seyn erachten werdet / bescheiden und verrichten sollet. Subjungit & aliam: Es will ihre Königlich Majest. daß dieses Memorial vor sie auffgesetzt und ihnen ausgehiefert werde / damit sie sich desselben als einer Bekräftigung seines Königl. Befehls und Meinung / nicht aber als eines unwand-  
elbaren Befehls zu vollstreckung der ihnen auffgetragenen angelegenheiten zu gebrauchen haben mögen. Sane notari meretur exemplum quod affert Frider. Marselaer L. 2. de Legat. diff. 4. de CAROLO AUDACE, qui non certo aliquo mandato Legatos suos ad LUDOVICUM Regem Gallie instruxit, sed solummodo eis dedit chartam nullo verborum contextu adornatam, subscripto tantum Caroli nomine, hac mente, ut quicquid Legati ere Regis esse intelligerent, summa autoritate exequerentur. Conf. Dn. Præf. Vol. 4. diff. 15. de oblig. Princ. ex fact. Min. e. 2. n. 22. ubi talis reperitur formula: Es möchte der Abgesante endlich schließen / so guth er immer könnte / und so weit er es zu bringen vermöchte. Mutatio circumstantiarum non prævisarum & supervenientes casus sapius quoque non admittunt, ut stricte insistere epistalmati Legati possint, adeoque Gail. Lib. 1. de pac. publ. cap. 4. n. 30. concludit, Commissarios & Legatos Principum ex causa nova, qua committentem latebat, quandoque ex tempore pro re nata limites mandati sui pro utilitate domini excedere posse veluti qui pro honore Principis non exequitur mandatum. Heñor. Capyc, Latr. Decis. noviss. dec. 170. n. 23.*



n. 23. Unde & procurator nunquam excessisse dicitur, dum ea facit, quae possunt considerari uti consentanea menti & intentioni mandantis, & quae ipsemet verosimiliter esset facturus, Joh. Baptist. Saminiat. *controv.* 32. n. 88. Tutius tamen est, si tempus & occasio ferant, super nova & incidenti causa committentem consulere, ne si res aliter opinione cadat, ipsi Legati in vitae honoris & bonorum periculum ob non arcte servatum mandatum adducantur. Hoc ipsum quoque diligenter inculcat <sup>173</sup> Wicquefort. *cit. tr. L. 1. part. 14.* quod cum in quavis Instructione etiam sufficienti non omnes possint exprimi casus, praecautiones & admonitiones, semper suo Principi rescribere debeat, und durch vereuenerste Ordre dieses ersehen. Imo si videant, magnum in executione epistalmatis imminere praedictum, ut omni periculo & culpa se liberent, omnino hoc attendere debent Legati. Hinc addit, eos plane non esse obstrictos ad exequenda epistalmata, quando sentiunt, obedientiam hac ratione Principi damnosam futuram, ut adeoque prudentia singularis requiratur in Legatis, quae haec omnia recte perpendere & ponderare possint, praepriis vero, *wen man den Gesanten keine Zeit lässt/ das er seines Fürsten Ordre erwarten könne.* Denique <sup>174</sup> circa hoc requisitum optime quoque attendendum, an exequens *directo* contra formulam sibi datam agat, an vero illa agat, quae quidem expresse in epistalmate non continentur, *tacite* tamen in eo latent, quo casu dici nequit contra hoc requisitum peccasse, veluti, quae ad faciliorem mandati executionem faciunt; *arg. l. 2. ff. de Iurisd.* quod ipsum etiam in privatorum mandatis observari docent, *l. ad rem 16. & l. ad legatum. 62. ff. de procurat.* Petr. Franc. de Tondut. *tr. de quest. & Resol. Benef. l. 1. c. 32. n. 7. & lib. 2. c. 19. n. 8.* Joh. Baptist. Saminiat. *Controv.* 33. n. 61. Coelij Bichii *Decis. Rom. decis. 397. n. 7.*

Cum hoc secundo requisito connexum valde est *tertium*, scil. <sup>175</sup> Ne aliquid sine Epistalmate in rebus magni momenti faciat. Si enim facta citra Principis mandatum sunt admodum periculosa, adeo ut eventus facile in grave Reip. damnum vergere potuisset, licet idem feliciter cesserit, non tamen propterea minister erit excusatus, sed potius non levi poena afficiendus, nisi causa alia justa mitigationem poenae suadeat. Dn. praef. *disp. d. Obl Princ. ex fact. Min. c. 2. n. 50.* Facit, hac *l. un. C. ne sine iussu Princip. cert. jud. lic. confisc.* ubi solummodo



modo excipiuntur in summa administrationis potestate positi, reliqui autem omnes absque jussu Principis confiscari prohibentur, quod intelligunt de *extraordinaria confiscatione*, non de ea, quæ fit in *consequentiâ* & a Lege jam dictata est. vid. B. Dn. Brunnem. *ad c. l. Solet* vero hujus requisiti ratio imprimis haberi in bello, ubi quicquid citra mandatum gestum, was ohne Ordre geschehen / mox peccatum est. *cit. disput. c. 5. n. 2.* Quodnam enim negotium majoribus periculis est expositum, quam bellum? ubi magis anceps est & dubia fortuna, quam in præliis? Hinc tali modo tota Respubl. exponeretur accipiti eventui, quod admittendum non erat. Hinc ne quidem conjecturam voluntatis, ubi mandatum deficit; valere contendit. H. Grot. *d. l. B. & P. L. l. c. 3. §. 5. n. 3. cum non sufficiat, videre, quid hoc rerum statu summam potestatem habenti, si consulatur, placiturum sit, sed hoc magis videndum, quid ille, ubi res moram fert, aut dubiam habet deliberationem, se inconsulto cupiat fieri, si ea de re lex ferenda sit.* Hic sine dubio statueretur, ne minister inconsulto Principe aliquid suscipiat summam rerum spectans, uti est bellum offensivum. Conf. Dn. de Pufend. *L. 8. de I. N. & G. c. 6. §. 11.* Optime hanc sententiam illustrat supra jam allegata *l. desertorem. 3. §. 15. de re milit.* imo & ex L. Julia Majestatis tenetur, qui in jussu Principis, penes quem jus belli gerendi residet, bellum gesserit, delectumve habuerit, exercitumque comparaverit. *l. lex duodecim. 3. ff. ad L. Jul. Maj.* Adducta hanc in rem sunt exempla in sæpe laudata *disp. c. 5. §. 10.* tam ex veteri quam moderno rerum statu.

178 Siquidem id apud omnes fere obtinuit Gentes, ne inconsulto Principe aliquid in bello susceperetur. Docent etiam id aperte omnium Regnorum & populorum jura militaria die Krieges Articul-Brieffe / quorum potiora digesta sunt in unum volumina sub tit. *Corpus juris militaris*, ubi in den Königl. Schwedischen Articul-Brieffe tit. 11. §. 55. sequentia reperiuntur: Welches Regiment oder Fahnen / ohne unser oder des Feld-Marschall Vorbewußt und Befehlig mit dem Feinde in einen Tractat oder Handel sich einläßt / und die Befehlshabere daran schuldig seyn / so sollen dieselbe an Ehr und Guth / so auch an Leben gestraffet / von denen gemeinen Soldaten aber allezeit der zehende nach dem Loß gehendet / und mit den andern



andern procediret werden / wie droben bey 49. art. (ubi disponitur, quod debeant fieri infames, & ignominiosam pati dimissionem) angedeutet. Es könten sich denn etliche gnugsam entschuldigen / daß sie sich dessen nicht theilhaftig gemachet / sondern mit Ernst darwider geredet / auf solchen Fall werden sie billich schadloß gehalten / und hätten es zu genießten / wenn etwa Gelegenheit zu deren Beförderung vorkäme. Item etiam dispositum in Chur-Brandenburg Kriegs-Recht Artic. art. 27. Sic & Christianus IV. Rex Dania constituit art. 27. ne ullus belli Praefectus, cui defensio urbis aut castris alicujus commissa, absque Principis seu Regis jussu cum hoste paciscatur aut se dedat, er hätte denn deswegen Befehl bekommen / vnder auch dasselbe / so lange ihn befohlen worden / gehalten. Hinc in necessitate constituti mature hoc indicare debent suo Principi & ejus epistalma expetere, denn sonst muß er davor im Krieges-Recht antworten. Repetitur etiam id ipsum in den Hannoverischen Articulis Brieffe art. 59. his verbis: Wer von unsern Officirern / welchen das Commando in einen festen Posten von uns anvertrauet worden / denselben Orth ohne die höchste Noth und unsere Ordre / da er dieselbe haben kan / aufgibet / und verläßset / der soll das Leben verwürcket haben. Paria traduntur in dem Articulis-Brieff der Reichs-Völcker art. 62. Conf. Hug. Grot. L. 3. c. 15. §. 6. ubi idem confirmat, 179 quod scilicet teneatur suae civitati, qui non jussus in bello aliquid fecit, non tamen hosti ad reparandum damnum, quippe cui nullam intulit injuriam. Dantur tamen aliquando justae excusationem causae, wenn 180 ein Befehlshaber ohne Ordre die Festung aufgegeben / de quibus vid. iii. 12. der Königl. Schwed. Kriegs-Artic.

Cæterum idem hic monendum, quod de Legatis supra jam monitum est. Videlicet sæpe mutato rerum statu aliquid in bello commode suscipiendi se offerre occasionem, quæ tamen antequam Dux belli a Principe, cujus auspiciis bellum geritur, epistalma consequatur, facile interea evanescere potest, ubi equidem ipsi Duci nihil imputari potest, se excusanti. Er habe keine Ordre zu schlagen gehabt / sed belli exitus eo ipso impeditior magisque anceps redditur, hinc *questionis magis politice est, & prudentia militari relinquenda, an consultum semper sit, tam arctis Praefectos belli includere cancellis.* Optimum 182 satis



satis iudicium est, quod in disp. Dni Præs. *de Obl. Princ. ex fact. Min. c. 5. n. 18.* affertur: videlicet prudentis Principis esse explorare prius fidem & dexteritatem ministrorum militarium, & hac bene probata, liberio rem quodammodo potestatem Duci belli primario concedere, licet ut solennem aciem absque præscitu Principis ingrediatur, non facile committi soleat. Imo B. Ziegl. ad Grot. *L. 3. c. 22. §. 5. n. 2.* hoc addit: Rectius Duces nullis certis mandatis instruuntur, sed ex re capere consilium jubentur, quemadmodum Romæ, cum bellum decretum fuisset, Senatus sibi pacis tantum firmandæ jus reservavit, cætera in Imperatoris potestate erant, dimicare aut abstinere pugna, obsidere urbes, cum obsessis de vitæ & liberationis incolumitate pacisci, solvere obsidia, & quæ his sunt similia, vid. Förstner *ad Tacit. Lib. 1. annal. 10.*

183 Ad causas magni momenti merito etiam referendæ *criminales*, ubi agitur de vita hominis. Hinc licet Princeps summus alicui ex Ministris vel Iudicibus concesserit potestatem inquirendi & processum formandi, potestatem tamen exequendi sententiam sibi vindicare nequit, cum illa Principis ipsius subscriptionem requirar, quo pertinet Volrad Fürstenholds *Politisches Bedencken über das eigenhändige unterschreiben grosser Herren P. 2. n. 7.* ubi ait: So hat ein reglicher Regent darin billich feste Ordre zu stellen, damit in solchen Dingen nichts ohne seinen eigenhändigen Befehl exequiret werde.

184 Imo si vel maxime executio demandata sit, tamen & hæc suspendi potest, ubi nova emergit ratio inquirendi, veluti si poena capitali afficiendus, complices quosdam indicet. Proficit enim, legitime de his inquirere, quo provincia purgetur facinorosis hominibus, maxime si furum aut latronum colluvies ingens adhuc alicubi lateat, *l. congruit. 13. pr. ff. de off. Præs.*

185 Cum vero dentur aliæ quædam causæ, quæ omnino speciale mandatum Principis exigant, præprimis hoc requisitum attendere debet minister, qui in huiusmodi negotio versatur, licet jam generali mandato instructus sit. Pertinet huc, quod sicuti procuratori generali non permissum sit absque speciali mandato transigere, *l. transactionis. 7. C. d. Transact.* ita nec *inconsulto Principe* ohne Fürstl. Ordre procuratori Principis transigere licet. *l. nulli 13. ff. cod.* Imo si venditionis vel



vel donationis causa quid agat, nihil agit; non enim alienare rem Cæsaris, sed diligenter illam gerere commissum est, *l. 1. §. 1. ff. de offic. proc. Cæs.* & generale mandatum in administrando, non dissipando ipsi concessum, ut hinc tale factum inconsultum Principi non noceat. *l. factum. 22. C. de pact. Conf. Dn. Præf. disp. de Oblig. Princ. ex fact. min. c. 2. n. 40.* Notabile hanc in rem adducit exemplum Wicquefort. 187 *L. 1. part. 15. de Philippo Rege Galliæ Legatum ad Regem Castiliæ mittente, qui cum promitteret aliquid nomine sui Regis Regi Castiliæ, se inde non obstrictum arbitrabatur Gallus, opponens: Der Gesante hätte keine Ordre gehabt zu versprechen. Quo vero hujus Regis amicitiam conservaret, ipsum Legatum noxæ quali dedit, & ita factum in consultum Legati punire voluit. Conf. l. 28. inf. ff. de pact. In causa tamen illiquida, ubi transactio ad conservationem juris tenet. 188* dit, valebit, ob eam gleich nur generale Ordre gehabt. *vid. disp. cit. n. 46.* Nam ut bene observat Grot. *L. 3. c. 22. §. 2. & 3.* obligatur Princeps per eos, quos voluntatis suæ ministros elegerit, sive voluntas illa specialiter sit expressa, sive ex ipsa præpositionis natura colligi possit. Et ita hoc casu etiam ex re ipsa obligatur. Qui enim dat facultatem, dat quantum in se est, quæ ad facultatem sunt necessaria. Ex hoc principio etiam dijudicari debet dispositio *l. bene a Zenone. 3. C. de quadr. præscr.* quæ eo tendit, ut qui a Fisco emit statim securus fiat, adeo ut illa res a possessore evinci nequeat, sed tantum intra quadriennium ab ipso fisco. *Conf. §. fin. l. de Usuc.* Sed hæc dispositio tamen non habet locum in venditionibus rerum fiscalium, quæ a Principalibus Rationalibus von denen Fürstl. Beamten speciale mandatum ad vendendum non habentibus fiunt; nam diserte lex requirit Epistalma, verb: *ex epistalmate tamen nostro*, quæ verba necessitatem legalem satis ostendunt, *Conf. Myl. ab Ehrenb. d. Princip. & Stat. Imp. c. 32. §. 3.* Franc. de Clapp. *ibi cit. qv. 2.* ubi Epistalmatis necessitatem pluribus persequitur. Cum vero hoc privilegium Fisci bonam fidem præsupponat, quæritur, si procurator sciverit rem esse alienam, Princeps autem ignoraverit, an procuratoris scientia, qui ex ejus epistalmate alienavit, possit præjudicare Principi? Sane cum in hoc negotio ex speciali epistalmate vices Principis gerat, & negotium tale tangat interesse Principis, scientia hujus habetur pro scientia Principis, & illi præjudicat, *l. 14. ff.*



ad *Municip. Nig. Cyriac. Contr. for. 531. n. 28. 29.* accedente diuturnitate temporis aliisque circumstantiis: Petr. Franc. de Tondut. *quest. & Resol. Benef. p. 3. c. 198. n. 7.* veluti ubi quis specialiter ad aliquod negotium deputatus. Scientia ergo procuratoris malam fidem in Principe haecenus parit, ut beneficium fisci hoc cesset.

- 191 que hoc recte geri nequeant; ita e contrario ad quorundam negotiorum subsistentiam non necessarium est epistalma aliquod speciale,
- 192 sed absque hoc recte perficiuntur. Alterum exemplum est in *procuratore Caesaris*, alterum in *Ducibus belli*. Ille acquirit suo Principi, si jussu ejus servus Caesaris adierit hereditatem opulentam *l. 1. §. 2. ff. de offic. proc. Caf.* Unde cum absque speciali Epistalmate procurator Caesaris hoc efficere possit, dicitur hoc esse *praeipuum*. Conf. *l. si quis mihi 25 §. 2. ff. de acquir. vel amit. her. & l. auferitur. 46. §. 8. de jur. fisci*, ubi hoc ita limitatur; ut Caesar *volenti* acquirat. Videt. haecenus mandatum Caesaris ad adeundam hereditatem non est necessarium, quoties per illam *conditio* ejus sit *melior*, ubi autem forsitan subest dubium, tantum Caesar *volenti* acquiritur. Sed veniamus ad *Duces belli*. Horum officium maxime ad *Epistalma* adstrictum esse, tam in bello gerendo quam finiendo, ex antea dictis apparet. Unde foedera *absque speciali jussu* pangere nequeunt. Alia tamen est ratio in *Sponsionibus*, quoties inter se *Duces belli* quaedam paciscuntur; *l. conventionum. 5. ff. de pact.*
- 193 ut adeo *Sponsiones* a foederibus in eo differant: *Foedera* sunt jussu summae potestatis, seu autore eo, qui *τὸ Κέλευον* habet. *Sponsiones* vero sunt, ubi hi, qui a potestate summa mandatum ejus rei non habent, aliquid promittunt, quod illum proprie tangit. Grot. *L. 2. c. 15. §. 2. n. 1. B. Dn. Pufend. L. 8. c. 9. §. 12.* Excell. Dn. Thomaf. *disput. de Spons. Caudina Rom. §. 50. 51.* B. Dn. Brunnem. *ad l. 5. ff. de pact. n. 5.* Potest hoc illustrari ex ipso Livio *Lib. 9. c. 5.* ibi: *Coss. profecti ad Pontium in colloquium cum de foedere victor agitarer, negarunt, injussu populi* (penes quem residebat summa rerum) foedus fieri posse, nec sine foederalibus ceremoniis alia solenni. Itaque non ut vulgo credunt, Claudiusque etiam scribit, pax Claudina, sed per sponsionem facta est.
- 194 Conf. Dn. Thomaf. *c. l.* Harum autem Sponsionum usus tunc sese exercit, quoties in mora periculum est, aut jussa Majestatis audiri nequeunt



queunt. Bruan. *cl. n. 7.* Et hæcenus Duces belliexculationem merentur, quod exercitum ab interitu moraliter certo vindicare & Reip., quæ hoc nititur, consulere voluerint. Ipse tamen Princeps tali sponfione non præcise obligatur, ceu ad caput sequens *n. 24. seqq.* ostendemus.

Referrî etiam huc possunt casus alii, ubi ministri excusantur, si non consulto aut iubente Principe quid fecerint ob imminens grave periculum & Reip. discrimen. Et ex hoc merito limitanda est assertio supra *n. 183.* de causis Criminalibus adducta, quod scil. nemo sine iussu Principis poena mortis affici queat. Quid enim si vivente inquisito multus aliter sedari non possit? *l. qui cadam. 16. ff. ad L. Cornel. de siccar.* si sit latro manifestus, vel seditio prærupta factioque cruenta, vel alia justa causa, quæ moram consulendi & rescribendi non recipiat? tunc sane punire iudices possunt, non poena festinatione, sed preveniendi periculi causa, & deinde rescribere *l. si quis filio. 6. §. 9. ff. de inj. rupt. irrit. fact. testam. l. constitutiones. 16. ff. de appellat. l. observare. 2. C. quor. appell. non recip.*

Succedit denique ultimum requisitum: Ut Epistalmata Ministri exacte diligenterque exequantur. Certum enim est, aliena negotia exacto officio geri debere, nec quicquam in eorum administratione neglectum ac declinatum culpa vacuum esse. *l. in re mandata. 21. C. Mand.* Quod si ad hoc in negotiis privatorum attendendum; multo magis Ministri & Officiales exactissimam diligentiam impendere debent, quippe duplici vinculo ad hoc obstricti (1) epistalmate seu specialî mandato Principis obligandi & parendi necessitatem habente; (2) obligatione communi omnium civium ad communem utilitatem promovendam, ad quod etiam Homagio sese obstrinxere. vid. Disp. Dn. Præs. *d. obl. Princ. ex fact. Min. c. 4. n. 5. Add. l. 2. C. de offic. Civ. mun. l. 1. de suscept. l. 4. §. 1. famil. herc.* Non enim ferendi sunt ministri, qui desides & resupina cervice tantum titulum gerunt, *l. de bis 5. C. de Custod. reor.* cum boni & innocentis viri officio fungi debeant. *l. cetera. 4. §. 1. ff. famil. herc.* Proinde retardari non debet executio mandati, quando de justitia & validitate illius constat; Angel. Cell. *Decis. Rom. decis. 22. n. 13.* Cum enim officium consistat in obligatione faciendi, ea omittere, quæ ad ejus exercitium spectant, dolo proximum est. Christoph. Cresp. de Valdaura *obs. 98. n. 9.*



Sed cum hic non simus solliciti in genere de negligentia Ministrorum, de qua fusius Myl. ab Ehrenb. in *Hyparchol.* in specie solummodo de illa videamus, quam adhibent circa executionem Epistalmatum, illa vel plane non exequendo, vel tardius quam licuerat. Poenæ pro varietate circumstantiarum possunt variæ statui, wenn jemand die Fürstl. Ordre nicht respectiret / nec una Regula absolvi possunt, sed arbitrio Principis determinanda. Plane si *dolo & ex contumacia* minister recusat nulla justa de causa exequi iustum sibi demandatum, crimem læsæ Majestatis videtur incurrere, & eo nomine ex L. Julia teneri. *arg. l. 1. E. ad L. lul. Majest.* Si vero ex *ositantia* duntaxat hoc neglexerit, poenæ *arbitraria* erit, & solet plerumque Clausula indignationis bey Vermeidung unserer schweren Ungnade / vel: so lieb als ihn unsere Gnade ist / epistalmati adjici. Cacheran. *Dec. 80. n. 18.* Scacc. *de Iudic. c. 12. n. 18.* Brun. *Iure Eccl. Lib. 3. c. ult. §. 3.* Myl. ab Ehrenb. *de Princ. & Stat. Imp. p. 2. c. 4. §. 2. lit. b.* ubi Dn. Præf. in publicis ad hunc autorem prælectionibus annotavit, determinationem der Ungnade capiendam esse partim ex qualitate facti a Principe juncti, an ex ejus omissione damnum redundare possit in Rempubl. aut alium privatum: deinde ex qualitate contumaciæ, an aliquam causam habeat probabilem non factæ partitionis, qualis in jure nostro est, si Princeps quid severius mandet, ex cujus executione damnum irreparabile metui possit, ubi executio per 30. dies suspendenda, vid. *l. 20. C. de pan.* de qua materia supra jam actum.

Unde patet, temperamento hic opus esse, nec statim poenis subjiciendum, qui non statim absque omni mora epistalma sui Principis executus est. Hastenus enim dicta procedunt, ubi justa causa differendi & rescribendi Principi & secundum jussum expectandi Officialis destituitur. Saepè enim quid mandat Princeps, ex quo tamen officialis facile judicare potest, hanc Principi sententiam esse amplius non posse, sed illum vel non satis informatum, vel statum rei non exacte nosse, hinc omnino tali casu incumbit officiali, ut *ulteriorem jussum* expectet, quo hoc accepto securius voluntatis sui Principis executor esse queat, nec contra voluntatem ejus agat, voluntatem ejus implere conando: certiorandus ergo ante executionem mandati Princeps de impedimentis, quæ occurrunt. Hæctor. Capycii Latri *Decis. noviss. decis. 170. n. 3.*

Hinc



## EPISTALMATA EXEQVENTIUM.

69

Hinc jam coronidis loco quædam annexenda sunt de *secundo*  
*aut tertio jussu*. Notum vero est, quod Rescripta semper præsupponant  
 preces, & sic in se semper contineant tacite clausulam: *si preces verita-* 104  
*te nitantur*, adeoque sub. & obreptionis exceptioni aliquando locus  
 sit. Sic & mandata seu epistalmata ut plurimum emanant ex relatio-  
 ne alicujus ministri vel ejus suggestione; hinc eodem modo in se ha-  
 bere videntur clausulam: *si relatio veritate nitatur*. Unde si probabi- 205  
 liter ex circumstantiis dijudicari possit, mandata niti falsâ alicujus sug-  
 gessione, non sunt statim executioni tradenda, sed rescribendum Prin-  
 cipi, & ulterior jussio expectanda, præsertim si Princeps *contra jus* quid  
 mandaverit. Non præsumitur enim Princeps velle aliquid contra jus  
 statuere, & si quid contra illud mandaverit, præsumitur potius per am-  
 bitiosam impostunitatem alicujus factum, *c. qui per ambitiosam. f. X. de*  
*Rescript. in 6. l. 1. c. de petit. honor. subl. lib. 10. Gail. 2. obs. 58. n. 9.* præ- 206  
 sertim cum nec omnium memoriam habere possit. Sane ipse Impe-  
 rator in *Nov. 17. c. 4.* jussus iniquos & præcepta etiam solenni forma-  
 edita non vult esse observanda, nec ex eis aliquid agendum, antequam  
 secundam præceptionem acceperit, *bis ex andere Ordre erhalten.*  
*Conf. Nig. Cyriac. Contr. for. 59. n. 13. Hect. Capyc. Latri. Decis. noviss.*  
*decis. 174. n. 5. & decis. 191. n. 31* Imo in *Nov. 82. c. 13.* tales jussiones,  
 quæ sunt contra Leges, non attendi debere, præcipitur, sed potius le-  
 ges sequendas, cum Princeps id velit obtinere, quod ejus Leges vo-  
 lunt. Et in *Novell. 113.* d. sposuit Imp., ne lite pendente jussiones Princi-  
 pum attenderentur, quæ judici injungerent, aliter causam esse tractan-  
 dam, quam per jus commune liceret. *Conf. L. Rescripta 7. C. de præc.* 207  
*Imper. offer. l. fin. C. si contra jus vel util. publ.* Unde Reges Ægyptio-  
 rum Judices suos jurejurando adigebant, ut, si quid juberent, quod in-  
 justum esset, nullo modo id exequerentur; & TIBERIUS CASAR dixit  
 se fertur: Si quid contrarium Legibus per epistolam jussero, obsequi  
 nolite, sed me ignorantia lapsum creditote. De ANTIOCHO TERTIO  
 Asia Rege referunt *Gail. 2. obs. 58. n. 10.* & Mar. Giurba *decis. 47. num. 3.*  
 quod omnibus suis urbibus scripserit, ut si quid in literis, quæ ejus no-  
 mine scriberentur, esset, quod Legibus adversari videretur, crederent,  
 ignaro se hujusmodi literas scriptas fuisse, & propterea eis non pare-  
 rent. Idem quoque de AGESILAO Rege idem refert. Pertinet huc *c. si*  
*quando*



*quando, s. X. de Rescripti.* quod scil. in tali casu qualitas negotii, quod demandatum est officiali, diligenter sit consideranda, & ita aut mandatum reverenter adimplendum, aut rationabilis causa alleganda, quare non adimplere possit iustum.

- 208 Quo circa licet domanialia alienari nequeant, etiamsi vel maxime rationalis iustionem Principis pro se habeat, tamen teste Fabro in *C. L. 3. tit. 22. def. 11.* invaluit, ut plerumque alienationes istæ admittantur, si *trina* Principis *iussio* urgeat, quæ rationalem a jurisjurandi, quod ad eam rem pertinet, observatione liberat & eximit. Ex quo idem infert, ex pluribus emtoribus non eum præferri, cui res prius vendita, sed eum demum, qui prius trinam illam iustionem a Principe impetravit. Adscribunt enim secundæ iustioni efficaces effectus, veluti, quod habeat vim clausulæ: *ex certa scientia*, ut adeo omnis exclusio præsumtio sub & obreptionis. Nam ex actum geminatione certa scientia & voluntas colligitur; Petr Franc. de Tonduti in *tr. de quasi. & Resol. benef. lib. 1. c. 62. n. 11.* it. clausulæ: *non obstante*, quo ipso appareat, Principem voluisse, destinato consilio a juris communis Regulis abscedere; & denique clausulæ *motus proprii*, vid. Ludov. Rudolfin. de Sabloneta *de Absol. Princip. pot. c. 3. n. 11.* Gail. *1. obs. 35. n. 6.* Everhard. a Middelb. *loc. topic. a conjunct. seu combin. duarum Legum. n. 6.* etiamsi non expressæ sint. Arismin. Tepat. *Decis. tit. 48. c. 2.* quod tamen intelligi debet, dummodo in secunda iustione sit facta mentio de prima. M. Anton. Peregrin. *tr. de jure fisci. L. 1. tit. 3. n. 39. in f. Jason. in l. nec damnosa. n. 6. in f. C. de prec. Imp. offer.* Caterum sicuti rescripta hisce & similiibus Clausulis vallata tollunt quidem præsumtionem sub & obreptionis, non tamen remonent probationem sub & obreptionis; Dn. Præf. *Disp. de Motu proprio* ita quidem epistalma repetitum inducit præsumtionem animi satis deliberati Principis, & quod hætenus tuto exequi minister potest, ut excusetur: interim tamen non excluditur probatio: daß die confirmirte Ordre auff annoch ungegründeten præsuppositis beruhe / ita ut circumstantiis id suadentibus, fidelis minister rursus Principi rescribere & causas, cur mandatum hoc non possit exequi, allegare debeat.

- 211 Eodem modo *secundum epistalma* requiritur, ubi dubium oritur, ob dieses oder jenes mit in der Ordre begriffen / nam partibus, quas



quas mandatum hoc tangit, contradicentibus, nihil tutius est, quam executionem differre & secundam expectare iurisdictionem. Accidere id potest in Commissariis, ubi propter partium contradictionem de commissa iurisdictione dubium suboritur, ob id Commissarius von seinen gnädigsten Herrn Ordre habe / diesen oder jenen Punkt mit zu schlichten. nam tunc secundam iurisdictionem, ut vocant, impetrare solet. vide Gail. l. obs. 35. n. 5. imo & appellatio tali casu permixta est. Id. c. l. n. 4. & hoc casu præcise standum secundo præcepto, nec admittitur ulterior Contradictio. Denique ubi epistalma publicæ utilitati quam maxime adversatur, non statim est ei obediendum, sed etiam secunda iustio expectanda. Petr. Ant. de Petr. de jur. ques. per Princ. non toll. c. 24. n. 40. modo accurate minister dijudicare queat, quidnam utilitati publicæ adversum sit.

## CAPVT IV.

DE

## EPISTALMATIS EFFECTU.

## SUMMARIÀ.

- E**ffectus epistalmatis in Principem redundat. 1.  
 Primus effectus sibi imputatio. 2.  
 Quid Imputatio in moralibus? 3.  
 Qua ratione effectus imputetur? 4.  
 Quomodo iustus imputetur? 5.  
 Quatenus acquiratur per liberam personam. 6. 7.  
 Applicatur ad ministros & Legatos. 8. 9.  
 Imputatio ex iussu LL. deducta. 10.  
 Applicatio. 11.  
 Factum Ministri, Factum Principis. 12.  
 Quatenus Princeps ex epistalmato obligetur. 13.  
 Ut Princeps alteri Principi inde obligetur, quid requiratur. 14.  
 Legati absque mandato non admittuntur. 15.  
 Quisnam effectus epistalmatis generalis. 16.  
 Quisnam arcani. 17.  
 Limitatio. 18.  
 Non admittitur Legatus cum generali mandato habente clausulam: servata instructionis forma. 19.  
 Aliquando ad obligandum Principem mandatum speciale exigitur. 20.

Effectus



CAP. IV. DE EFFECTU

72

*Effectus mandati limitari. 21.*  
*Princeps tenetur ad ratificationem.*

22.

*Imputatio delictorum. 23.*

*Effectus Sponsionum. 24.*

*Quid requiratur, ut obligent Principem. 25.*

*Unde ratihabitio hic colligatur? 26.*

*Ad quid teneantur sponsores? 27.*

*Quid si epistalma respiciat proprios subditos? 28.*

*Declaratio. 29. 30. 31.*

*Quomodo ex delicto ratione subditorum? 32.*

*An Principis sint omnia? 33.*

*Epistalma inducit jus quasitum. 34.*

*Habet effectum legis. 35.*

*Effectum juris inducit & supplet defectus, & actus ipso jure nullos sustinet. 36.*

*Declaratur exemplis. 37. 38. 39. 40.*

41.

*Liberat a mora. 42.*

*Quenam hic requirantur. 43.*

*Applicatio ad depositum. 44. 45.*

*An debitor jussu Principis debitum exsolvere prohibitus, liberetur ab usuris? 46.*

*Decisio. 47.*

*Quatenus excuset a pœna conventio- nalis? 48.*

*Quatenus a pœna legalis? 49.*

*Declaratio. 50. 51. 52. 53. 54.*

*An Princeps Legato exequenti jus- sum teneatur ad indemnitatem ratione casus fortuiti? 55.*

*Decisio. 56.*

*Epistalma aliquando habet effectum pœnae. 57.*

*Factum Principis habetur pro casu fortuito. 58.*

*Epistalma habet effectum casus for- tuiti. 59.*

*Declaratur ex l. 11. de Evict. 60.*

*II. ex l. 33. ff. locat. 61.*

*Epistalma operatur justum metum. 62.*

*An pariat restitutionem? 63.*

*Declaratur. 64.*

- I **Q**uoniam Epistalmata plerumque causam ipsius Principis respiciunt, conveniens est, ut quoque effectus deo exequiten Ordre in ipsum redundent. Palmarius enim effectus consistit hic in Im-  
 2 *putatione seu obligatione Principis ex Epistalmate suo, de qua cum- jam peculiari disertatione Dn. Præsidis fufius sit actum, ego saltem hu- jus materiæ summa delibabo capita, & fundamenta ejus demonstrabo, B.L. in reliquis ablegans ad d. dissert. de oblig. Princ. ex fact. Min. Ex*  
 3 *moralibus constat, per imputationem effectum productum alicujus a- ctionis ab alio patratæ haberi, tanquam ad eum pertineret, cui impu- tatur,*



EPISTALMATUM.

tatur, vel illum, cui imputatur, pro *auctore* haberi, licet alius egerit. Unde per *participationem* constituitur in causa moralia, & inde obligatur. Quia vero ea ratione effectus alicui potest imputari, partim primario, partim secundo maxime respiciendam est, quatenus ille, cui imputandus effectus, concurrat ad actiones alienas, quos modos recensuit & illustravit Dn. Præf. *Disp. de Im. ut. fact. alieni*. Conf. B. Dn. Pufendorff *de J. N. & G. L. i. c. 5. §. 14.*

Inter illos merito primum sibi vindicat locum *jussus*. Nam principalis causa actionis ab alio *immediate* patrata habetur, qui jubet aliquid fieri ab eo, qui ipsius imperio est subjectus, Pufend. *c. l. & si* constat de voluntate nostra, per alterum æque obligamur, ac per nosmet ipsos; Grot. *L. 2. c. 11. §. 12. n. 1.* cum alius nostri consensus sit tantum interpres ac internuncius. Equidem de jure Civ. notum, quod per liberam personam, quæ alterius juri non est subjecta, nihil acquiri possit; *l. 1. C. per quas person. adeo ut non detur principali actio*, nisi illa prius a procuratore cessa fuerit, exceptis quibusdam casibus, ubi utilis sine cessione competit. Vid. Hahn. ad *W. de procurat. n. 8.* In presenti tamen materia jus hoc acquirentis obligationis non metiendum præcise ex jure Civili puto, nec has subtilitates hic attendendas, præsertim cum & jure Civ. probe separari debeant *nuntii a Procuratoribus*. Per hos enim non acquiritur, nisi *cessis actionibus*: per illos vero quis *ipse* contraxisse videtur, cum nuntii tantum voluntatem nostram exponant, ipsi vero non gerant, non contrahant. Et his nuntii in plurimis casibus comparari possunt Legati ex epistalmate agentes, qui & proinde *Nuntii* appellari solent, quamvis non negandum, quod & in pluribus Procuratorum spartam obtinere videantur. Sed tum magis ad illa confugiendum jura, quæ de Institutoribus, exercitoribus, de jussu agunt; præsertim cum per talem personam hic negotia peragantur, quæ Principis juri est subdita. Hinc officialis vel Legatus directo jus suo Principi acquirit.

Cæterum & hæc imputatio ex jussu accurate in Legibus nostris observata est. Sic enim Iavol. in *l. liber homo. 37. pr. ad L. Aquil. re. spondet*, si jussu alterius liber homo manu injuriam dedit, actionem *L. Aquiliæ* cum eo esse, qui jus sit, *si modo jus imperandi habuit*. Et si jussu patris filius tacitam fidem interposuit, non debet, id filio nocere, quia



CAP. IV. DE EFFECTU

74  
quia parendi necessitatem habuit, l. 10. §. 2. ff. de his que ut indign. & de jecisse videtur, qui jusfit. l. 1. §. 12. de vi & vi arm. Conf. l. si patet. 12. que in fraud. cred. ibi: videtur ipse fecisse. l. 152. §. 2. d. R. 7. l. 169. pr. eod. ibi: is damnus dat, qui juber dare. l. 1. pr. ff. quod jussu l. non solum. 11. §. si mandatu meo. 3. ff. de injur. c. 72. d. R. l. in 6. c. 6. X. de sentent. excom. l. furtim cese. 7. §. 4. ff. arbor. furt. cas. & c.

71  
Ex hisce præsuppositis jam conclusio in hac materia erit facilissima, scilicet, quod actio Officialium ex epistalmate gesta imputetur ipsi Principi, & quod ex suo jussu obligetur. Conf. Cyriac. Contr. For. 647. n. 18. Joh. Francisc. Andreoli Controv. for. 56. n. 24. & Contr. 288. n. 22. seqq. ubi plura hoc pertinentia suppeditat, Grot. L. 3. c. 22. §. 2. in f. ubi specialiter de officialibus ex speciali præpositione agentibus, quatenus Principem obligent, agit. Collimat huc l. 1. pr. ff. de offic. proc. Cas. quæ acta gesta que sunt a procuratore Cæsaris, sic ab eo comprobantur, atque si a Cæsare gesta sunt, ex quo Dd. axioma sequens tradunt: *Factum Ministri est factum Principis*, seu: Princeps omnia sua facit, quibus autoritatem impertitur propriam. Joh. Baptist. Sammat. Contr. 29. n. 39. Unde & in l. procuratoris. 5. pr. ff. de tribut. act. dicitur: procuratoris scientiam & dolum nocere debere domino, scilicet in his, quæ ipsi expresse sunt mandata, vid. Myl. ab Ehrenb. de Princ. & Stat. Imp. c. 41. §. 4. Disput. supra alleg. Dn. Præf. c. 2. §. 3. seqq. ubi hæc plenius declarantur.

Cum vero hic non agatur de quovis facto ministri, sed de tali, quod jussu Principis præsupponit, necessarium erit, ut ostendamus, quomodo & quatenus ex executione Epistalmatis Princeps obligetur. 73  
Videl. Epistalma vel respicit negotium cum extero Principe in eundem, vel proprios subditos, aliosve privatos. 74  
Quoad priorem casum, omnino hic ad obligationem Principis ex jussu oriundam requirimus: Ut minister ex ipso Epistalmate egerit. Sicut enim in exercitorem tutor non ex omni causa dat actonem, sed ejus rei nomine, cui præpositus fuerit i. e. si in eam rem præpositus sit, l. 1. §. non autem. 7. ff. de exerc. act. & sic præpositio certam legem dat contrahentibus, quem modum si egressus fuerit magister, non obligabit exercitorem l. c. §. igitur 12. eod. Idemque juris in quolibet institore est l. 1. §. non tamen. 11. ff. de instit. act. ibi: duntaxat ad id, quod eum præpositus fuit.



*suit.* conf. l. 11. §. 5. eod. quin imo dominus eatenus tenetur, quatenus  
*jusit.* l. dominum 3. ff. quod jussu, & mandati actio non competit, cum  
 non antecesserit mandatum: 1. ex mandato. 20. §. 1. ff. Mand. conf. H.  
 Grot. d. I. B. & P. L. 3. c. 22. §. 4 n. 1. ita & minister Principem non al-  
 liter obligabit, quam si ex epistalmate ejus egerit. Unde etiam expe- 14  
 rientia docet, legatum non aliter admitti ab extraneo Principe, quam  
 si per literas Credenciales mandatum sui Principis doceat, non quidem  
 semper speciale, cum ut plurimum generaliter concipi soleat: ut scilicet  
 legato plenaria fides habeatur, & ob eo gesta in hoc vel illo ne-  
 gotio reputentur, ac si a Principe praesente gerantur. vid. disp. d. Obl. 16  
*Princ. ex fact. Min. c. 2. n. 13.* Sed hoc epistalma generale hunc pra-  
 cipue effectum habebit, ut Princeps ex facto sui Ministri in causa, ad  
 quam missus est, obligetur, etiam si vel maxime legatus contra priva-  
 tam instructionem quid commiserit, cujus notitiam non habuit Prin-  
 cept, ad quem talis Legatus missus. Hinc Grot. L. 2. c. 11. §. 12. insit:  
*In generali propositione accidere potest, ut nos obliget, qui praepositus*  
*est agendo contra voluntatem nostram, sibi soli significatam,* quod ul-  
 terius declarat B. Du. Pufend. lib. 3. c. 9. §. 2. in f. ut scilicet Princeps 17  
 per arcana mandata quidem obstringat Legatum, ne ab his discedat, &  
 si transgressus ea fuerit, teneatur suo Principi eo nomine: Extraneo  
 autem Principi eo nomine obligetur ad id, quod ab isto fuit actum: 18  
 alioquin nunquam tuto cum legato contrahi posset. Hoc tamen me-  
 rito limitatur, modo alter Principum bona fide & absque omni cor-  
 ruptione & fraude cum ipso egerit, vel tale negotium a Legato gestum,  
 quod ipsi a mittente commissum non esse, probabiliter scire poterat.  
*cit. disp. Da. Praef. c. 2. §. 27.*

Quae cum ita sint, non solet admitti a Principe, ad quem missus 19  
 est legatus, generale mandatum, quod annexam habet clausulam: *ser-*  
*vata instructionis forma;* eo ipso enim omnis expiraret obligatio Prin-  
 cipis, cum ubivis praetendere possit, Legatum contra epistalma suum  
 egisse Vid. Wicquef. *cit. tr. lib. 1. part. 16.* Imo aliquando non sufficit. 20  
 mandatum generale, in rebus ardui momenti, sed requiritur, ut, si  
 Principem suum ex factis suis obligare velit, dirigatur Mandatum in-  
 simul ad ipsum actum expediendum a Legato, v. g. si Principis nomine  
 aliquid promittat, ne postea Princeps opponat: *der Gesante hätte*  
*keine*



- keine Ordre noch Vollmacht gehabt / etwas zu versprechen / quod  
 21 exemplo commode illustrat Id. *ibid.* Conf. Ill. Dn. de Rhetz. *Instit.*  
*Iur. publ. lib. 3. tit. 7. § 3.* Caterum si mandato ipsius legati insertum,  
 wie weit der Gesante Ordre habe zuschliessen: tunc absque omni  
 dubio non obligabit Principem suum, si non ex epistalmate suo egerit  
 & alter princeps, quocum egit, sibi imputer, quod scienter contra epi-  
 stalma Legati ipsi haud ignotum processerit, veluti si ita sit limitata po-  
 testas Legati: daß der Fürst in der Vollmacht die Ratification ihm  
 vorbehalten habe. Illustr. Dn. Rhetius *loc. cit.* §. 2. Nam tunc gesta  
 non absolute obligabunt Principem, und können die Tractaten nicht  
 unterschrieben werden / wenn der Abgesante nicht mit einer Klährvern  
 22 und zulänglichen Ordre versehen ist. Wicquef. *l. amb. ff. c. l.*

- Hæc ita obinent in negotiis & Belli & pacis, imprimis in *incun-*  
*da pace*, ubi omnia per internuncios fieri solent, ceu nupera pacifi-  
 catio Ryswicensis ostendit. Ibi enim ex horum subscriptione obligatur  
 Princeps quamvis forsân hæc subscriptio contrarietur privatæ instru-  
 ctioni. In delictis jussu Principis commissis idem erit dicendum, cum  
 23 & hoc Principi imputari debeat, etiam ut contra eum procedatur ad  
 poenam a Camera vel toto Imperio.

- Cæterum ubi absque omni epistalmate egerit minister, tota ob-  
 ligatio dependebit a ratificatione Principis; id quod commode illu-  
 strari potest ex supra dictis de sponsonibus Ducum belli, quarum ef-  
 24 festum huc reservavimus. Videlicet si Princeps ex suo epistalmate fir-  
 miter obligatur, evidens est, aliam esse *fæderum*, aliam *sponsonum*  
 rationem. Illa ipsi imputantur, ac obligant eum ex jussu; hæc vero non,  
 deficiente jussu. Unde Posthumius ad Romanos: *Injussu populi nego-*  
*quicquam sanciri posse, quod populum teneat.* Et alibi: *Hæsti nihil spo-*  
*pondistis, civem neminem pro vobis spondere jussistis; nihil ergo vobis*  
*nec nobiscum est, quibus nihil mandastis, nec cum Sexanicibus, cum qui-*  
*bus nihil egistis.* Grot. *d. l. B. & P. L. 2. c. 15. §. 16. n. 1. & lib. 3. c. 22. § 7.*  
 25 Ut ergo obligent, requiritur *ratihabuitio* Principis, quam subjungere  
 ex æquitate solent, modo conditiones sint tolerabiles, & circumstan-  
 tiæ ostendant, non initis sponsonibus totam provinciam in discrimen  
 summum fuisse adductam, ex quo fonte merito incusandi sunt Romani,  
 quod



quod Caudinam sponsonem ratihabere noluerint. Conf. Disp. Dn. Thomaf. de sponf. Caud. Pufend. de I. N. & G. L. 8. c. 9. §. 12. Tunc ergo ratihabitio iustus instar est, eundemque effectum nanciscitur. Quemadmodum vero iustus *instructionem* requirit *certam*; ita statim 26 apparet, quod illa ratihabitio ex sola notitia vel scientia Principis colligi non possit. Ubi enim *epistalma certum* requiritur, ibi non sufficit conjectura voluntatis, quæ ex silentio patientiaque alias colligi solet; conf. Brunn. ad l. 5. ff. de pact. n. 15. nisi forsan actus talis accesserit, qui necessario ratihabitionem involvat. Grot. L. 2. c. 15. §. ult. n. 2. ubi n. 3. id exemplo declarat. Ad quid nam vero sponsores teneantur eo 27 casu, ubi sponsonem Princeps ratihabere recusat, hujus loci non est latius deducere, & possunt hac de re videri supra in capite anteced. in hac materia cit. Dd. n. 194. Imprimis vero Dn. Præf. Disp. de oblig. Princ. ex fact. Min. in fin. & Excell. Dn. Thomaf. disput. duplici de sponsonem Caudina & Numantina.

Quodsi Epistalma respexerit *propriis subditos* aliosve *privatos*, 28 tunc itidem in Principem redundant effectus eorum, quæ ex ejus Epistalmate gesta sunt. Unde & omnia quæ sunt *auff Ordre des Fürsten* / censentur ab ipso Principe facta, sive epistalma respiciat causam licitam sive illicitam. Sic enim omnes alienationes de aula procedentes, (dummodo domanialia non respiciant, sunt enim hæc in alienabilia) faciunt securum possessorem sive per ipsos Principes, sive per procuratores ex horum Epistalmate assignatæ fuerint, ita ut etiam hoc casu pateat omnibus aditus, intra quadriennium actionem de iis contra ipsam Principem movendi, ceu fusius exponitur in *L. bene a Zenone. 3. C. de quadr. præser.* Eadem ratione obligatur Princeps, quando ex iussu 30 ejus contraxerit privatus cum officiali seu ministro, ubi commode applicari possunt jura superius de Institoribus adducta; imo sicuti procuratoris officium in hoc consistit, ut exacte sui Principalis mandata servet; ita & Principem suum ultra obligare nequit, quam fines Epistalmatis admittunt. Cauti proinde omnino sint contrahentes, scientes se contrahere cum officiali Principis ex ejus Epistalmate, ut fines 31 ejus antea explorent, nec temere nudæ assertioni officialis, se epistalmate instructum esse ad hoc negotium, credant, ne postea eis imputari possit credulitas. vid. Disp. Dn. Præf. cit. c. 2. n. 35. quod imprimis



primis observandum in tali casu ubi actus expediendus, qui *speciale* *mandatum* Principis presupponit: velut si de transactione cum Principis procuratore incunda agatur, quæ inconsulto Principe fieri nequit *l. 3. ff. de transact. i. e. sine speciali mandato.* Gothofr. *in not. ibid. lit. f.* Sic nemo aliter discussor i. e. disceptator rationum fiscalium & publicarum ab aliis tractatarum, intelligi debet, quam ex iustione Principis specialiter discussionis facientis mentionem, *l. nemo fiat. fin. C. de discuss.*

- 32 Cæterum quin & delicta ex epistalmate commissa Principi imputentur, dubium esse non potest, ut vel exemplum Davidis Uriam occidi jubentis docet, cujus epistalma refertur *II. Reg. XI. 15.* Unde & *c. XII. 9.* ad eo ei effectus imputatur, ut dicatur homicidia. Merito ergo si per epistalma ejus damnum alteri sit datum, si jus tertii læsum, 33 tenetur Princeps ad damnum resarciendum. Nam inutilis est abblandientium quorundam sententia ex *l. bene a Zenone. 3. C. de quadr. prescript. vers. que enim differentia.* deducere conantium, quasi omnia Principis esse intelligantur, & ita damnum inferre non censentur; cum tamen evidentissime solum in lege agatur de *bonis fiscalibus & patrimonialibus.* Ferocem hanc Adulatorum sententiam pie sic eludit Tertull. *Lib. de Idololatr. Quid erit Dei, si omnia sunt Cesaris?* vid. Gothofr. *in not. ad cit. l. lit. c.* Plura addere superfedeo, cum pleraque ad obligationis materiam pertinentia jam subtilissime sint excussa in sæpe laudata disp. Dn. Præf. *d. Obl. Princ. ex facti. Min.*

- Jam ad ultteriores effectus properabimus, & quidem ratione ejus, quem tangit Epistalma. Hic (I) epistalma Principis effectum quandam singularem inducit, ita ut is, cujus favorem maxime respicit, inde *ius questum* aliquando nasci possit; eodem fere modo, quo Rescripta Gratia sunt loco tituli, & jus questum præcanti tribuunt. Conf. Dd. *ad tit. X. de Reser.* Exemplum solenne est in his, welche Ordre zu werben bekommen. Nam Generalis & Colonellus, ut vulgo ajunt, quis mox est nach erhaltenen werbungs Patent. Unde si ad duos vel tres alia epistalmata emanaverint, prærogativam ordinis seu præcedentiam sibi optimo jure vindicabit, der am ersten die Ordre zu werben erhalten *arg. S. 5. l. quibus mod. jus. p. p. solv. verb. illico imperialibus Codicillis præstito.*

Deinde



Deinde (2) habent *effectum Legis*. Sicuti enim quod Principi placet, legis habet vigorem; §. 6. *l. d. I. N. G. & C.* ita & epistalmata necessitatem continent, tam quoad personam exequentem, quam quoad alios ne exequenti epistalmata resistant, quod ex supra dictis satis perspicuum esse puto.

Porro (3) *effectum juris* inducunt; quo ipsi fit, ut a Piratis differant *die Capere* / qui autoritate publica instructi sunt, sic habent *Dr.* 36 *die zu capern* / & sic participes sunt juris belli, indeque eodem modo ut alii captivi tractantur, cum contra piratæ suspendi soleant, quia privato ausu prædam maritimam captant. *Dn. Præf. in not. ad Lauterbach. tit. de Leg. Rhod. de jact. verb. Piratis.* Inde quoque est, quod ea negotia, quæ tanquam contra jura gesta alias fuissent ipso jure nulla, hoc ipso sustineantur. Nam vim definitivæ sententiæ & rei judicæ habere dicuntur. Unde actus sine omnibus solemnibus valet, quoties explicatur vigore mandati vel specialis commissionis, quia exequens repræsentat ipsum Principem. *Joh. Francisc. de Ponte conf. 53. num. 13. 14.* Imo recte uni ex pluribus heredibus solvit depositum, qui jussu Principis solvit. *l. St. stipulatus. 81. §. 1. de Solution.* Sic bona fideicommissio obnoxia alienari non posse expediti juris est; *L. f. §. 2. cum auth. res que. C. de Legat. l. 61. §. 1. de Legat. 2.* idque ex natura rei, quæ plane alienationi repugnat. *Knipschild. de fideicommiss. c. n. n. 8.* adeo ut omnis alienatio de talibus rebus facta ipso jure nulla sit, *l. 69. §. 3. l. 77. §. 27. l. pen. §. 15. de Leg. 2. l. f. C. de reb. alien. non alien.* & sic nec transactio de hisce bonis subsistat *l. 3. pr. §. 1. de transact.* *Knipsch. c. l. n. 99.* cum ei, qui prohibetur alienare, prohibituin etiam fit transigere. Valida tamen est transactio, quoties ex Superioris Epistalmate fit; quamvis enim quis non possit invitus compelli ad compromittendum & transigendum, arg. *l. 14. C. de contrab. emt.* hoc tamen non procedit, si inter personas insignes sit lis multum intricata, ut diu duratura, & sic ex litis prosecutione rixæ & scandala oriri timeantur, tunc enim ad transigendum quis potest compelli. *Knipschild. c. l. n. 101. 102.* nec hic protestatio jus protestanti alias competens conservabit. *Vid. Diss. Dn. Thomæ. de Protest. jus protest. non conserv. c. 4. §. 1.*

Ob eandem rationem Princeps, ut causam ordinariam etiam in 38

VITIS



vitis partibus summariter & sine strepitu tractent, mandare potest. Vid. Brunnem. *Proc. Civ. c. 1. n. 27.* eo imprimis casu, quando turbarum & seditionis metus subest: tunc enim non solum necessitas, sed & æquitas postulat, ut manu potius & imperio Principali, quam jure & processu ordinatio res componatur. Schrader. *von der Fürsten und Herren Machtssprüchen c. 3. §. 1. Conf. l. Constitutiones 16. de Appellat.*

- 39 Porro expediti juris est, minori absque curatoris consensu haud recte solvi, adeoque non liberari debitorem; §. *ult. l. quib. alien. lic. vel non.* imo nec hujus consensus sufficit, sed judicialis sententia solutionem præcedere debet: *l. sancimus. 25. C. de admin. tut.* si tamen jussu Principis ad solutionem compulsus sit, securus est debitor solvens, nec minor in integrum restitui volens auditur. *l. ait. Prætor. 7. §. 2. ff. de Minor.*
- 40 Circa alienationem rerum immobilium idem contingit, quæ quidem ex voluntate Tutorum vel Curatorum simpliciter non pendet, jussu tamen Superioris sustinetur. *l. sed si pecunia 3. §. 1. ff. de reb. cor. quæ sub tut. vel cur. conf. l. non est mirum. 26. §. 1. de pignor. adion.*
- 41 Denique quamvis depositio certis requisitis constare debeat, ut valida sit, & effectus juris sortiatur, quæ referuntur a Carpzov. *5. Resp. 99.* suppleantur tamen illa omnia per jussum Superioris. Licet enim cessante solemnitate oblationis & obsignationis tota depositio invalida sit, tamen si a Principe jussus pecuniam deponere, paruit, tota depositio legitima erit, legitimusque habebit effectus. *Carpz. 5. Resp. 101.*

- 42 Unde jam (4) novus oritur Epistalmatis effectus, quod a *mora liberet*, & alias excuset, ne vel poenam vel usuras aut interesse, vel periculum præstare teneatur, cum nihil ei possit imputari *l. 109. de R. I.* nec dolo facere videatur, *l. non videntur. 167. §. 1. de R. I.* adeo ut jussum Principis etiam a perjurio excusare asserat Berlich. *P. 1. Dec. 25. n. 5.*

- 43 Tria vero omnino hic supponuntur, ut effectus jam indicatus procedat: 1.) ut præcipiens sit talis, qui justum possit inferre metum. 2.) Præceptum sit poenale. 3.) Ut jussus non sit procuratus i. e. ut ille, qui ita jussus quid fecit, non sponte, sed coactus fecerit, omnemque adhibuerit diligentiam ad avertendum a se præceptum. Quam autem diligentiam adhibere debeat ne solvat, judicis arbitrio relinquitur. Et satis excusatus est, si ipse mandatum poenale ostendere possit. Menoch. *Q. J. A. cas. 137. n. 30.* Hæc tria ubi concurrunt, plane coactus quis



quis fecisse merito dicendus est. Conf. Fachin. *L. 1. conf. 22. n. 14.* Carpov. *s. Resp. 101. n. 14.* Applicari hæc possunt ad casum præcedentem de deposito allatum, ubi quidem alias cessantibus legitimis requisitis periculum ex mora in deponentem redundat: Jussus tamen effectum moræ tollit, ut non videatur in mora fuisse. Quocirca si forte apud 44 sequestrem res deposita pereat, vel is solvendo non existat, deponens tutus erit a periculo, quin liberatur ab usuris & interesse, *l. cum quidam 17. §. 1. l. moram fieri. 32. §. 2. de usur. & fruct. id quod illustrat Carpov. cit. Resp. 101.* Subjecto responso: Da aber dennoch euren Bericht nach vorhergehende Churfürstl. gnädigsten Befehlig und gethanes Straff-Verbooth das depositum von euch geschehen / dessen ihr / wie sehr ihr auch hierüber bemühet gewesen / euch nicht entbrechen können / sondern dazu genothdränget worden / so so möchtet ihr nunmehr zu keiner fernern Auszahlung nicht an gehalten werden / sondern ihr wäret durch das beschehene depositum von der Schuld gänzlich befreyet. V. R. W. Conf. Gl. in *l. ait Prator. §. permittitur. verb. imputandum. de Minor. l. Paulus Callinico. 27. §. f. ff. de Legat. 3.* Unde etiam si pecuniam depositam jussu Superioris alii exsolvat depositarius, excusatur. Berlich. *P. 1. dec. 54.* Bunnem. *ad l. fin. ff. de L. Commiss. in f.* vel etiam si non restituat. Alia sane ratio est privati cujusdam hominis jussus; hujus enim protestatio non potest remorari vel impedire restitutionem depositi ob privilegium depositi tributum. Vid. *l. si quis. 11. & aurb. sed jam cautum est. C. de pos.* Refert etiam huc Carpov. *p. 2. C. 30. def. 24.* quod debitor, qui jussu 46 Principis debitum exsolvere prohibetur, liberetur ab usuris & interesse. Hoc tamen non simpliciter accipiendum esse, patet ex iis, quæ latius deduxit Finckelthaus. *obs. 19.* cum jussus talis sit stricti juris: Jam jussus 47 de sola solutione non faciendâ conceptus fuit, nihilquæ de usuris dispositum fuit: hinc æquum est, ut qui interim pecunia illa usus est, etiam usuras solvat, ne alterius jactura locupletior fiat. *l. 226. de R. I. l. nam hęc natura. 14. de condic. indeb.* Solvit ergo usuras non ob moram, in qua ob jussum Principis non est, sed ob *compendium*, quod ex pecunia habet. Hinc ut cursum usurarum sistat, necesse est, ut fortem legitime deponat. *l. debitor. 7. ff. de Usuris.* Conf. Esbach. in Carpov. *ad cit. def. Add. l. 15. §. 26. de injur.* ibi: quæ notabiliter fiunt, nisi specialiter notentur, videntur quasi neglecta.

L.

Quod



82 CAP. IV. DE EFFECTU

- 48 Quod poenam concernit, illa duplex est, vel *conventionalis* vel *legalis*. Ab utraque certa ratione excusat iustus. Qui enim propter epistalma Principis conventioni stare non potuit, veluti si in emtione venditione statuta sint tempora solutioni pecuniæ, hoc cum pacto, ut si non paruerit emtor, arham perderet, & res inemta esset; & jam paratus sit emtor die statuto solvere, inhibeat autem per iustum Superioris vel fiscum, ne ante pecuniam exsolvat, quam fisco a venditore satisfactum, emtor in legem venditionis commississe dici nequit, cum per eum non stetit, quo minus ante solveret. *l. mulier fundos. ult. ff. de Lege commiss.* In omni enim promissione intelligitur excepta autoritas Superioris ex iusta causa supervenientis. Math. de Afflict. decis. 328. Poena *legalis* itidem ob iustum cessat. Vid. *l. quod Principis aut Senatus iussu. 23. de aqua & aq. pluv. arc.* Unde si iussu Principis dominus loci ossa ab alio illata egerit, actione injuriarum non tenetur. *l. offa. 8. pr. ff. de Reliq. & sumt. fun.* Eadem ratione, si statutum sit, ne mulier forensi nubat, ni velit privari hereditate, quale statutum Mantuæ esse tradit Niger Cyriac. *Contr. for. 292.* Mulier tamen successione illa non privatur, quæ forensi Principe iubente nubit, præsertim si Principis interesse matrimonium concernat. Cum enim Principe mandante hoc fiat, hoc non potest nocere mulieri, cum ex factio alterius nemo prægravari debeat, maxime ex factio Principis, per quod nemini laquens injici debet. *l. 1. C. de his qui veniam etat. impetr. Cravetta Conf. 732. n. 6.* Neque enim ex sua, sed aliena electione nupsit forensi, nec Principi contradicere potuit, quo casu ei nulla culpa imputari potest. Conf. Cyriac. *cit. l.* Porro notum est, quod transigens de delicto reus habeatur pro confessio & iudicato, & si ex tali delicto actio mota, ex quo damnatum sequitur infamia, etiam infamiam incurrit. *l. atletas. 4. §. ult. l. 5. l. 6. §. 3 ff. de his qui not. infam.* B. Struv. *Ex. 6. tb. 60.* excusatur tamen & a poena infamæ liberatur, si iussu Superioris facta sit transactio *cit. l. furti. 6. §. 3.* ubi pro cautela transactioni inferi solet: daß er keines weges animo confitendi, sondern allein aus schuldigen respect gegen dem Churfürstl. Befehl oder dessen Hochlöbl. judicium diesen Vergleich eingegangen. Conf. Gail. 2. *obs. 102. n. 13. 14.* Pertinet huc *c. miles. 13. & 5. C. 23.* quod miles excusetur, si iustus hominem occiderit, puniri vero debeat, si fecerit injustus, vel nisi fecerit iustus.
- 49
- 50
- 51
- 52



jussus. Hoc ipsum etiam in jure Feudali attenditur. Nam in eo plerique consentiunt, quod vasallus etiam dominum teneatur defendere non tantum in pugna, sed etiam in judicio, non vero eum oppugnare: quod si fecerit, justa erit causa vasallum privandi feudo. Vid. Matth. de Afflict. *Dec. 265. n. 45.* Gail. 2. *obs. 157.* At vero si Superiori cogatur patrocinium adversus dominum suscipere, excusandus est, cum non sua sponte hoc faciat. Gail. 1. *Obs. 88. n. 5.* ubi *n. 8.* infert, eruditos advocatos & procuratores nunquam contra Principem vel dominum territorii defensionem alterius suscipere, nisi expectata prius jussione Principis. Add. *l. necquicquam. 9. § 5. de offic. Proc. & Leg.* Denique qui jussu Superioris coactus suspectam adiit hereditatem ante vindictam necem defuncti, non incidit in poenam S<sup>c</sup>i Syllan. *l. sequis. 24. de S<sup>c</sup>t. Syllan.* Conf. Matth. de Afflict. *dec. 328.* ubi adducit casum, quo mandatum de non solvendo excusavit debitorem a poena caducitatis.

Cæterum cum non raro accidere soleat, ut exequentibus mandata Principis per casum fortuitum quid accidat, veluti latronum insultatione, aut furum insidiis, naufragioque, quæritur: an jussus etiam hunc effectum habeat, ut Princeps damnum illud Legato refarcire obstrictus sit? De mandatario res expedita est, quod mandans ad casus fortuitos præstandos non teneatur, v. c. si spoliatus sit a latronibus, aut naufragio res amiserit; *l. inter causas. 26. § 6. ff. Mandat.* nisi forsitan damnum contingat ex re ipsa mandata, *l. si servus. 61. §. 5. ff. de furt.* vel mittatur ad loca manifesto periculosa, Hahn. ad *W. tit. Mand. n. 10.* In Principis tamen ministro forsitan contrarium dicendum, cum in hujus arbitrio situm non fuerit exequi epistalma nec ne, sed parere necesse habuit: hinc clementius cum Legatis agere solent Principes, si quidem iustissime allegant, se non fuisse id damnum passuros, si id mandatum, quod declinare, sicuti alii mandatarii, non potuerunt, non accepissent. Conf. Richter. *Vol. 2. consil. 19.* Et in hanc sententiam etiam inclinat Ill. Dn. de Rhez. *Instit. Jur. publ. L. 2. tit. 33. §. 4.* ubi ait. Usu juris publici & de curialitate Principes solere damnum rependere Legato: quin & Gothofr. ad *l. cit. 6. lit. d.* notat ex Accursio illum §. de curialitate non observari. Conf. Cravett. *Consil. 525 n. 3.* Ruland. *de Commiss. P. 1. L. 2. c. 12. n. 8. seqq.* Natta *Cons. 168. n. 4.* Vincent. Caroc. *tr. de Locat. p. 2. q. 3. n. 3.* Interdum quoque jussus Principis habet



*effectum pane*, siquidem in aulis Principum sæpe contingit, ut ad iram Principis significandam quis aula prohibeatur, daß ihn der Hoff verbothen wird. Brunn. *ad l. 3. ff. de offic. proc. Cas.*

58

Caterum notum est, quod *factum seu voluntas Principis* habeatur pro *casu fortuito*; Socin. in *l. quidam relegatus. 6 in tert. notab. sub n. 3.* ibi: *quia voluntas Principis videtur quodammodo casus fortuitus. ff. de reb. dub. Petr. Franc. de Tondut. de quest. & Resol. benef. l. 2 c. 50. n. 53. in f.* quia ejus imperio resisti non potest. Hector Capyc. *Latr. decis. noviss. dec. 200. n. 34.* Sebast. Medices *tr. de cas. fortuit. q. 13. n. 6.* Crav.

59

*conf. 223. n. 2.* Inde novus emergit effectus, quod scil. *epistalma* habeat *effectum casus fortuiti.* Id ipsum eleganti casu Jctus in *l. Lucius Titius. 11. ff. de Evict.* comprobatur.

60

Nimirum Lucius Titius emerat in Germania prædia & partem pretii intulerat: cum in residuum quantitatem jure emtionis conveniretur, quæstionem retulit, dicens, has possessiones ex præcepto Principali aus Fürstl. Ordre partim distractas, partim in præmia veteranis assignatas, (quod Principi licuisse declarat Gothofr. in *not. ad cit. l. quæstio* instituebatur, an ad venditorem hujus rei periculum pertinere deberet, ita ut ad evictionem emtori teneretur? Respondit Paulus futuros casus evictionis post contractam emtionem ad venditorem non pertinere, hinc nihilominus pretium prædiorum peti posse. Hæc tamen dispositio *l. cit.* locum habere nequit in eo, qui jus ab ipso Principe habet. Petr. Franc. de Tondut. *l. cit. n. 56.* Eadem decisio obtinet in *l. si fundus. 33. ff. Locat.* si scil. fundus, quem alteri quis locaverat, jussu Principis publicatus sit, nam tunc domino nihil imputari potest, & sic quidem mercedem, quam præstitit conductor, restituere debet, ejus scil. temporis, quo fructus non fuit, non vero ultra quid actione ex conducto præstare cogitur. Et additur ibi elegans hujus decisionis declaratio: quod distinguendum sit, an colonus prohibeatur frui fundo ab eo, quem locator prohibere poterat, ne id faceret, tunc enim omne interesse præstare tenetur: an vero ab eo prohibeatur, quem prohibere locator propter vim majorem aut potentiam ejus non poterat, & tunc interesse peti nullum potest.

62

Denique *Epistalma* quoque operatur *justum metum*; Tiraqv. *de pæn. temper. c. 35.* imo & ipsæ preces potentum importunæ. Petri Beluga *Specul. Principum Rubr. 35. n. 42.* ibique Camillus Borellus in *com-*  
*ment.*



*ment. lit. c. Ferdinand. Arias de Mesa Variar. Resol. lib. 3. c. 36. n. 5.*  
 Nam cum Magistratus subalternus etiam hunc per sua iussa sepe inferat, licet per injuriam, *l. continet. 3. inf. ff. quod met. caus. & ita venditiones, donationes, transactionesque per potentiam extortæ infringari debeant: l. f. C. eod. multo magis id de summorum Principum epistalmate dici potest. Nam & jam supra cap. preced. offendimus, 63*  
 hunc metum operari in exequente mandatum injustum leviozem pœnam. Cum vero expediti juris sit, metum justum restitutionis in integrum præbere auxilium, quæstio haud vana inde moveri potest: an & quatenus is, qui ex jussu Principis aliquid facere debuit, restitutionis auxilium implorare possit: Quid enim si quis ad matrimonium cum persona quadam contrahendum ex jussu Principis coactus fuerit, annon postea audiendus sit, minas sui Principis & justum metum allegans, ut matrimonium nullum declaretur? Equidem metus reverentialis restitutionem haud parit, vid. *l. 22. de R. N. & sic si quis solummodo ex sola reverentia erga Principem suum matrimonium hoc svadens uxorem duxerit, metus hic tanquam insufficiens merito rejciendus. Sed si ponamus accessisse præceptum minis refertum, ex quo omnino metus justus ortus fuit, tale matrimonium nullum esse puto, nec rescisioni locum fore. l. 14. C. d. Nupt.* Id enim singulare est in matrimonio, quod metu initum non subsistat, sed statim ab initio ipso jure nullum sit *Conf. Petr. Belluga Specul. Principi. Rubr. 35. n. 40. & 41.* Multo magis ergo in aliis, ubi restitutioni locus esse potest, operabitur restitutionem in integrum. 64

## CAPVT V.

DE

MODIS EPISTALMATA DIS-  
SOLVENTIBUS.

## SUMMARIÀ.

**L** Ex & epistalma tam in duratione quam constitutione dependent a voluntate Principis. 1. *Quibus modis cesset voluntas? 2. In mandato privatorum plures modi sunt quam in epistalmate. 3. Unice modi dissolvendi epistalma defen-*

L 3



- dependent a voluntate Principis. 4.*  
*Quid Revocatio? 5.*  
*Hec finem imponit negotio Legato injuncto. 6.*  
*An Principalis obligetur ex eo, quod post revocationem a ministro factum? 7.*  
*Decisio. 8.*  
*Declaratio. 9.*  
*An & quatenus hic res integra esse debeat. 10.*  
*Si res non amplius integra, revocatio frustranea est. 11.*  
*Limitatur assertio. 12.*  
*Ratificatio quoruplex. 13.*  
*Quid juris inter diversa Epistalmata? 14.*  
*Quid si dubitetur, quodnam Epistalma sit posterius? 15.*  
*Punitur minister revocationem ini- super habens. 16.*  
*Quidnam operetur revocatio, ubi mandatum ad subditos directum? 17.*  
*Mors Principis dissolvit epistalmata. 18.*  
*A successore renovatum epistalma extinguitur. 19.*  
*Declaratur sub distinctione. 20.*  
*An heres teneatur ex epistalmatis executione defuncto injuncta? 21.*  
*Decisio. 22.*  
*Conclusio. 23.*

- I** Sicuti lex omnis dependet ex voluntate Principis, tam in constitutione quam in duratione, & tam diu censeatur durare, donec de contraria Principis voluntate vel expresse vel tacite constet; ita & epistalmata tam diu ministrum, aliumve ad quem directa sunt, obligant, quamdiu Princeps in eadem voluntate permanet. Unde sicuti voluntas Principis constituit epistalmata, ita & eadem voluntas ea retrahit, dissolvit & annullat, ut non amplius minister inde obligetur. Voluntas vero tanquam omnium epistalmatum primaria directrix cessat variis modis: Primarii tamen in hac materia consistunt in eo, quod vel non possit amplius velle, vel quod quidem possit, idem tamen amplius nolit, quod antea voluit. Hinc oriuntur duo modi: *Revocatio* & *Mors ipsius Principis*. Equidem in mandato privatorum plures modi reperiuntur, videl. *Renunciatio*, ita tamen ut integra causa mandatori reserve- tur; imo cum illud ex amicitia suscipiatur, illud quod amicitiam tollit, tollit quoque ipsum mandatum. Sed tales modi hic notorie cessant. Nam saepe jam monitum, epistalma habere necessitatem parendi,



di, quæ excludit renunciationem, ita ut qui voluntati Principis resistat, (modo nullam resistendi causam habeat) ordinationi divinæ resistat. Ergo unice videntur modi dissolvendi epistalmata dependere a voluntate Principis, nisi quod mors ministri aliquando impedire possit, quo minus epistalma non possit exequi, quo ipso tamen epistalma non cessat; nam & post mortem ejus, cui epistalma injunctum, adhuc Princeps in eadem voluntate persistere, & ita illud per alium Ministrum exequi potest; quod secus est in mandato privato, quippe quod contractu, & ita mandantis & mandatarii liberrima voluntate constituitur.

*Revocatio* ergo est, quando Princeps jussum ministro datum non vult exequi; id quod contingere imprimis solet in Ducibus belli, wenn sie contramandret werden / propter variam belli fortunam & circumstantiarum mutationem frequentissimam: vel in Legatis, wenn sie Ordre bekommen / daß sie von den Tractaten sollen abbrechen / vel etiam quando plane ad aulam revocantur, wenn sie ihre rappelle bekommen; antea enim discedere de loco non debent, quod pluribus illustravit sæpe laudatus Wicquef. *L. 1. part. 30.* Hac revocatio fieri etiam potest tacite, veluti superveniente secundo Epistalmate diverso a primo eidem personæ, cui primum mandatum fuerat; maxime si in secundo mandato adsit nova forma, quæ non erat in primo. Pet. Franc. de Tonduti *de prævent. judic. P. 2. c. 35. n. ult.* Et tunc quidem omnino abstinere debent, nec ulterius progredi, etiamsi vel maxime finis tractatum imminet. Si vero nihilominus pergant in negotio peragendo suo Principis, quæritur; num Principalem suum inde obviagent? Equidem revocato mandato, expirat omnis vis agendi in ministro, & ita Principem obligare posse non videtur. Accedit, quod minister solummodo sit voluntatis Principis interpret; cessante vero voluntate ejus, cessare debent omnes effectus. Sed tamen puto obligari inde omnino Principem. Sufficit enim pro altero Principe, quocum negotium per Legatum gestum, mandatum semel Legato datum esse, cujus intuitu ille fidem Legato habere debuit, alioquin nunquam secure per Legatos negotia Principes expedire possent. Et præterea revocatio est facti: facti autem alieni ignorantia nemini fraudi esse debet. *l. Regula est. §. ff. de L. & F. ignor.* Peccat quidem Minister si contra jussum



jussum agat, sicuti etiam peccat, si contra privatam instructionem agat, ubi tamen nihilominus suum Principem obligat. Sane alteri Principi hoc indicari debuisset, ne quid amplius cum Legato suo negotii gereret, quo ipso omni obligatione liberatus esset. Sicuti enim gesta cum procuratore vero non valent, nisi de mandato ejus constet; sic & revocatio mandati multo magis apparere debet, ex regula *in c. 1. de R. I. l. nihil tam naturale. ff. eod.* Ferdinand. Arias de Mesa *Variar. Resol. lib. 3. c. 43. n. 2.* Simile quid occurrit in privatis negotiis. Nam & si debitores manumisso dispensatore Titii per ignorantiam liberto solverint, liberari eos constat, §. 10. *I. Mand.* quod etiam ad Institores applicari potest. Unde inter mercatores moris est, ut dimisso institute hoc notum faciant aliis, *sie pflegen es auff alle handels Plätze kund zu machen.* Procuratoris enim revocatio ipsi tantum nota, nocet domino revocanti; non adversario ignoranti. Ferdinand. Arias de Mesa *cit. loc. n. 5.* ubi simul in seqq. ad varios textus Juris Civilis & Canonici plenius respondet.

- 10 Quamquam vero in mandato privatorum revocatio debeat fieri *re integra*; §. 9. *I. Mand.* hoc tamen in presenti materia ita est intelligendum, ut res adhuc semper integra sit, quamdiu adhuc in nudis tractatum finibus contrahentes subsistunt, quo ipso fit, *dass sich die tractaten zerschlagen.* Tunc vero *revocatio est intempestiva*, & sic frustranea, quando revera res non amplius est integra, h. e. quando jam negotio, ratione cujus missus fuit Legatus, finis impositus: id enim per contrarium jussum rescindere nequit Princeps.
- 11 *l. 5. C. de Obl. & Act.* Nisi (1) Legatus officii limites notorie excesserit, *weil er keine Ordre zu schliessen gehabt* & hoc Princeps alter etiam non ignoraverit. (2) Princeps ratificationem totius negotii sibi reservaverit, & id ipsum alteri Principi notum fuerit, ipseque Legatum cum hac conditione admiserit. Hoc enim casu semper res erit integra Principi, etiam post negotium jam peractum, ante ratificationem; & si Principis salus & interesse ita svadeat; revocatio etiam tunc plenum effectum habebit, Ratificatione autem accedente, res integra esse definit. Cauti tamen hic esse debemus, ne hoc intelligamus de quavis ratificatione: alia enim est *necessitatis*, alia *voluntatis*. Illa est quae negotio a Legato peracto accedit majoris *securitatis*, non demum ob-
- liga-



*igationis inducenda gratia*, quales ratificationes in pace per Legatos inita intervenire solent, ceu recentissima exempla pacis Ryfwicensis & Carolovicensis docent, Conf. etiam Dn. Præf. *disput. de Obl. Princ. ex sacb. Min. c. 2. n. 16.* Et hic revocatio nullum sibi vindicat locum. Hæc est, quando Princeps ex facto sui Legati non aliter vult obligari, nisi accesserit demum ejus ratificatio, & tunc est mandatum limitatum, de quo *cap. 4.* quædam monuimus. Et hoc casu res integra semper est, antequam hæc accesserit.

Ex hac revocatione oritur *Diversitas Epistalmatum*, ubi notanda Regula; Inter diversa Epistalmata, novissimum præfertur, tanquam anteriori derogans. vid. *Mev. consil. 100. n. 105.* Nam & lex posterior derogat priori *l. 4. ff. de constit. Princ.* cujus vicem epistalma sustinet. Sed qui si dubitetur, quodnam epistalma sit posterius, si forsan eodem tempore ad Legatum perferantur, nec alterum alterius mentionem faciat? Neutrum valere puto, adeoque rescribendum Principi, & revocationem epistalmatis temere negligentem, perfidiae insignis reum fieri, & poenis legitimis subjiendum esse, quæ tamen arbitrio Principis determinandæ relinquuntur. Quod alia mandata, per quæ Princeps cum suis subditis agit, concernit, illa vel odium vel favorem eorum concernunt. Si prius, revocatio argumentum gratiæ erit, veluti si mandaverit, ne hic vel ille ad aulam accederet, & iterum hanc prohibitionem revocaverit. Si posterius; tunc etiam quoad revocationem respiciendum esse existimo, an per illud epistalma jam sit jus quæsitum subdito, an vero non? exemplum prioris allatum supra de eo, *Der Ordre zu werben erhalten* / qui mox eo ipso ad certum officium militare admotus censetur, & præcedentiam præ alio, *Der auch nebst ihn die Ordre zu werben erhalten* / obtinet, & ibi revocatio temere fieri nequit, læderet enim jus tertio quæsitum.

Deinde mors Principis epistalma dissolvit. Pendet enim illud ex jus voluntate, & exinde omnem vim capite cessante ergo illa voluntate cessat etiam Epistalma: ultimus autem voluntatis humanæ terminus mors est. *l. locatio. 4. ff. locat. c. si gratiose. 5. X. de Rescript. in 6.* Idem etiam obtinet in privatorum mandatis integro adhuc mandato. *S. 10. l. Mand.* Imo cum in Epistalmate Principum majus versetur præ-



- judicium, major publicæ salutis ratio, quam si privatorum negotia alicui mandentur, hinc majori cautione opus ei, cui demandata est Epistalmatis executio, nescil. id temere exequatur, postquam mors Principis sui intervenerit, sed vel a Republ. vel a Principe renovatum exigat epistalma, & ita in eo recedit a natura mandati privati, ubi mors non ejusdem efficaciam est, ac revocatio ceu ex Baldo plenius notatur.
- 20 Christoph. Crespus de Valdaura *obser. 108. n. 25.* Cum autem successio fiat vel per *electionem*, vel per *successionem*, & in regnis seu Principatibus successivis non videatur mori Princeps, propter continuum successorem, qui ipso momento mortis defuncti Principis in jus ejus succedit, facilius ille, cui epistalma datum, a successore novam instructionem exigere potest, quo fit, ut ejus nova voluntate novum exurgat epistalma. Equidem heres tenetur præstare factum defuncti, sed quamdiu epistalma non est perfecte executione mandatum, res adhuc
- 21 merito successori integra esse debet, & ita revocationi locus. Gravius dubium in hoc latere videtur; an & quatenus heres obligetur, ex Epistalmatis executione a defuncto injuncta, & quatenus in eam effectus redundare possint? sane si injustum mandatum fuerit, nulla culpa Principi imputari potest, cum delictorum imputatio ad heredes non transeat. In aliis res eo redit, ut videamus, quatenus, ad factum defuncti servandum successor teneatur, ubi de successione certum est, quod sicuti ad contractum defuncti servandum, ita & ex obligationes Epistalmatis teneatur: *arg. 2. feud. 45.* si vero jure proprio succedat, quod etiam fit in Episcopatibus, quia jure electionis succedit, non ita obligatur successor: Schrad. *de feud. p. 3. c. 2. n. 26.* Carpz. *p. 2. C. 45. def. 32.* sub hac tamen limitatione, nisi intuitu dignitatis Principalis negotium gestum, & Epistalma, quod executioni mandatum, huc respexerit. Vid. plenius Hahn. ad *W. de consuet. princip. n. 2. verb. Princeps successor* &c. Atque hæc de tam illustri materia adduxisse sufficiat. Si quid minus digne minusque apte pro dignitate materiam edisseruit benevolam, non lividum expeto censorem, qui animo secum reputat in aliorum erroribus detegendis & emendandis plus peccari, si in errores proprios inquirere ex insana philantia quis supersedeat.
- 23

DEo interim sit gloria in æternam.





02 H 1101

ULB Halle 3  
003 103 811



LDAP









Inches  
Centimetres

Farbkarte #13

B.I.G.

Blue

Cyan

Green

Yellow

Red

Magenta

White

3/Color

Black

Q. D. B. V.  
IVSTI HENNING. BÖHMERI, D.  
PROFESS. IVR. ORDINAR. IN ACADEM. FRIDERIC.  
MEDITATIO  
DE

J V R E  
EPISTALMATIS,

von Fürstlicher Ordre/  
Occasione L. bene a Zenone. 3. C. de  
quadr. præscr.

Olim  
IN REGIA FRIDERICIANA  
per modum disputationis inauguralis  
PRÆSIDE

*ſcto, dum viveret, conſummatiffimo*  
B. DN. SAMVELE STRYKIO,  
REGIÆ MAIESTATIS BORVSSICÆ CONSILIAR. INTIMO,  
PROFESSORE PRIMARIO, ET FACULT. JURID. ORDINARIO,

Anno 1699.  
ERVDITORVM EXAMINI EXPOSITA,  
iam denuo edita.

HALÆ MAGDEBURGICÆ,  
Typis CHRISTOPH. ANDREÆ ZEITLERI, Acad. Typ. 1713.